

การใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพ กองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย

การวิจัยในบทนี้จะเป็นการนำเสนอข้อมูลพร้อมการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสาร อุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เท่าที่สามารถรวบรวมได้ รวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ทั้งแบบเจาะลึกและแบบไม่เป็นทางการ จากหน่วยงานของรัฐคือกองทันตสาธารณสุข กรมอนามัย ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีที่ได้เสนอไปข้างต้นมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ โดยวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ได้ตั้งไว้คือ ศึกษาถึงการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพ แนวคิดด้านการส่งเสริมและป้องกันที่ปรากฏในเนื้อหาสื่อ ตลอดจนถึงปัญหา อุปสรรค และปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการใช้สื่อเหล่านั้น ก่อนที่จะตอบคำถามถึงการใช้สื่อของกองทันตสาธารณสุข ผู้วิจัยใคร่ขอกล่าวถึงลักษณะขององค์กร รายละเอียด วัตถุประสงค์ และหน่วยงานที่รับผิดชอบการใช้สื่อของกองทันตสาธารณสุข โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

กองทันตสาธารณสุขเป็นหน่วยงานรัฐ ในสังกัดกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ซึ่งมีพันธกิจหลักคือ การส่งเสริมทันตสุขภาพ และป้องกันโรคในช่องปาก โดยใช้สื่ออย่างหลากหลาย รวมถึงการจัดกิจกรรมโครงการต่างๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ให้ครอบคลุมประชากรกลุ่มเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันกองทันตสาธารณสุข มีเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยงานประมาณ 120 คน โดยประกอบไปด้วยกลุ่มงานทันตสาธารณสุขชุมชน กลุ่มงานส่งเสริมทันตสาธารณสุข กลุ่มงานทันตกรรมป้องกัน กลุ่มงานอบรมและเผยแพร่ กลุ่มงานแผนงานและประเมินผล และฝ่ายบริหารงานทั่วไป ซึ่งกลุ่มงานเหล่านี้ยึดนโยบายการดำเนินงานตามแผนพัฒนาการสาธารณสุขโดยมีวัตถุประสงค์และกิจกรรมหลักดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อควบคุมสภาวะในช่องปาก ลดการสูญเสียฟัน และป้องกันความพิการของอวัยวะในช่องปากของประชาชน
2. เพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกและมีพฤติกรรมทันตสุขภาพในการทำให้ตนเองและครอบครัวมีทันตสุขภาพที่สมบูรณ์

3. เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีองค์ความรู้ รวมทั้งเครือข่ายระบบงานทันตสาธารณสุขให้มีประสิทธิภาพและเสริมสร้างการพัฒนางานทันตสาธารณสุขของประเทศ
4. เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารทันตสุขภาพที่ถูกต้อง และได้รับความคุ้มครองด้านทันตสาธารณสุขตามความเหมาะสม

กิจกรรมหลัก

1. พัฒนารูปแบบการส่งเสริมทันตสุขภาพ การควบคุมและป้องกันโรคในช่องปาก
2. พัฒนาพฤติกรรมทันตสุขภาพด้วยการปรับปรุงให้ทันตสุขภาพศึกษา การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารทันตสุขภาพที่ถูกต้อง สอดคล้องกับสภาพพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นการผสมผสานในงานส่งเสริมสุขภาพ
3. ส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลทันตสุขภาพของประชาชนโดยการเพิ่มขีดความสามารถและความเข้มแข็งของชุมชนในการพึ่งตนเอง
4. ส่งเสริมให้มีการกำหนดมาตรการ มาตรฐานวิชาการ และทดสอบผลิตภัณฑ์ส่งเสริมทันตสุขภาพ เพื่อควบคุมและป้องกันโรคในช่องปาก
5. พัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการดำเนินงานทันตสาธารณสุข
6. พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการบริการทางทันตกรรมให้ครบวงจร มุ่งสู่ภาพองค์รวมและความพึงพอใจของประชาชน
7. พัฒนากลไกและการจัดการด้านสาธารณสุข
8. พัฒนาระบบสารสนเทศด้านทันตสาธารณสุข
9. ประสานการผลิตและพัฒนาทันตบุคลากรให้มีปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมที่จะปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิภาพ

10. พัฒนาเครือข่ายความร่วมมือการประสานงานและบทบาทการดำเนินงานทันตสาธารณสุขของภาครัฐและเอกชน ทั้งในและระหว่างประเทศ

11. พัฒนาศักยภาพการเป็นศูนย์กลางทางวิชาการทันตสาธารณสุขทั้งในประเทศและนานาชาติ

กลุ่มงานอบรมและเผยแพร่ เป็นกลุ่มงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารความรู้ต่างๆ โดยคุณวิไลลักษณ์ บังเกิดสิงห์ หัวหน้าส่วนอบรมและเผยแพร่ได้ให้สัมภาษณ์ว่างานส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพเพื่อให้บรรลุกับวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับกิจกรรมหลักของกองทันตฯ เป็นการดำเนินงานที่มีขอบเขตที่กว้างใหญ่เนื่องจากเป็นงานระดับประเทศ ครอบคลุมถึงประชาชนทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย และเพื่อต้องการให้แนวความคิดนี้เป็นที่ยอมรับและถูกนำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวาง ทางกองทันตฯ จึงมีการจัดกิจกรรมหรือโครงการต่างๆ ขึ้นเพื่อดำเนินงานให้ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งกิจกรรมหรือโครงการที่กำหนดไว้จะสามารถถูกล่วงไปได้ ทางกองทันตฯ จึงได้นำสื่อมาช่วยเป็นช่องทางในการนำเสนอข่าวสารให้ไปถึงกลุ่มเป้าหมาย ดังคำสัมภาษณ์ที่คุณวิไลลักษณ์ได้กล่าวไว้คือ

“สื่อเป็นเครื่องมือที่สำคัญมากเครื่องมือหนึ่ง ส่วนอบรมและเผยแพร่ กองทันตสาธารณสุขใช้สื่อต่างๆ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมและโครงการของกองทันตฯ ออกไปยังกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายได้รับข้อมูลและนำไปปฏิบัติเพื่อเป็นประโยชน์กับตัวเอง”

เนื่องจากงานวิจัยชิ้นนี้แยกจากการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนแรกจะเป็นการวิเคราะห์การใช้สื่อ ส่วนที่สองเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในสื่อ และส่วนที่สามจะกล่าวถึงปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สื่อ ดังนั้นเพื่อความสะดวกในการนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยจึงแยกการนำเสนอออกเป็นส่วนตามเนื้อหาที่ได้ศึกษา

การวิเคราะห์การใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพ

ในแต่ละปี กองทันตสาธารณสุขจะมีการวางแผนเพื่อกำหนดกิจกรรมและโครงการต่างๆ ในการให้ความรู้กับประชาชนทั่วไป หรือกับประชาชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด โดยส่วนอบรมและเผยแพร่ กองทันตฯ จะเป็นผู้รับผิดชอบในการผลิตสื่อเพื่อสนับสนุนให้

กิจกรรมนั้นสำเร็จลุล่วงตรงตามวัตถุประสงค์ จากการวิเคราะห์สื่อสามารถสรุปประเภทของสื่อ และรายละเอียดของสื่อแต่ละประเภทที่ส่วนอบรมและเผยแพร่เลือกใช้ ดังนี้

1. สื่อมวลชน ในที่นี้หมายถึง หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ กองทันตสาธารณสุขใช้สื่อมวลชนในการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยสื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อวิทยุจะเป็นสื่อที่ไม่มีค่าใช้จ่ายในการเผยแพร่ เนื่องจากเป็นการขอพื้นที่และเวลาในการประชาสัมพันธ์ แต่สื่อโทรทัศน์จะมีค่าใช้จ่ายทั้งค่าดำเนินการผลิตและค่าใช้จ่ายในการเผยแพร่ และเนื้อหาที่ปรากฏในสื่อมวลชนจะเป็นเนื้อหาที่ให้ความรู้ครอบคลุมประชาชนทุกเพศ ทุกวัย
2. สื่อเฉพาะกิจ ในที่นี้ได้แก่ โปสเตอร์ แผ่นพับ คู่มือ จดหมายข่าว ป้ายประชาสัมพันธ์ กองทันตฯ จัดทำสื่อเฉพาะกิจขึ้นเนื่องจากต้องการเผยแพร่ความรู้ด้านทันตสุขภาพให้กับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะที่กองทันตฯกำหนดขึ้นในแต่ละปี เช่น กลุ่มสตรีมีครรภ์ กลุ่มเด็กวัยก่อนเรียน เป็นต้น เพราะคุณลักษณะของสื่อเฉพาะกิจที่สามารถสื่อสารเนื้อหาที่ต้องการได้ตรงประเด็น และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายโดยตรงได้ดีกว่าสื่อประเภทอื่นๆ
3. สื่อโสตทัศน ได้แก่ สไลด์ วีดิทัศน์ และเทปคาสเซ็ท มักจะเป็นสื่อที่ใช้ประกอบการสอนเนื่องจากเป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียง สามารถให้ความรู้และสร้างความเข้าใจให้กับผู้รับสารได้ง่าย กลุ่มเป้าหมายที่กองทันตฯเลือกใช้สื่อลักษณะนี้ เช่น นักเรียนพยาบาล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น
4. หอกระจายข่าว เป็นสื่ออีกประเภทหนึ่งที่กองทันตฯ เลือกใช้ เนื่องจากสามารถไปถึงกลุ่มเป้าหมายในแต่ละชุมชนได้ตามที่ต้องการ และค่าใช้จ่ายในการดำเนินการไม่แพง แต่ในบางครั้งอาจจะมีปัญหาในเรื่องประสิทธิภาพของการส่งสาร เช่น เสียงอาจจะไม่ชัดด้วยมีอุปสรรคครบถ้วน นอกจากนั้นประสิทธิภาพของการกระจายเสียงสามารถแพร่กระจายได้เฉพาะในชุมชนเท่านั้น
5. นิทรรศการ เป็นการจัดนิทรรศการตามโอกาสต่างๆ เช่น วันทันตสาธารณสุข วันเด็ก วันผู้สูงอายุ วันอนามัยโลก เป็นต้น

6. วารสารทันตกรรมป้องกัน จัดทำขึ้นโดยส่วนทันตกรรมป้องกันเพื่อให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เจ้าหน้าที่สามารถนำความรู้นั้นไปเผยแพร่หรือสาธิตให้กับประชาชนทั่วไป โดยตีพิมพ์เผยแพร่ทุกๆ 4 เดือน
7. ทันตสาธารณสุขสาร เนื้อหาเป็นเชิงวิชาการ โดยนำเสนอเนื้อหาเพื่อเจ้าหน้าที่ และนักวิชาการของกองทันตสาธารณสุข ตีพิมพ์เป็นรายปี ปีละ 2 ครั้ง
8. แบบบันทึกทันตสุขภาพ เป็นสื่อที่ใช้ประกอบการให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้มีการบันทึกการปฏิบัติพฤติกรรมทันตสุขภาพ

จากการศึกษาข้อมูลทางเอกสารระหว่างปี 2539-2543 พบว่ากองทันตสาธารณสุข ได้ใช้สื่อทั้งหมดที่กล่าวมาข้างต้นผสมผสานกันเพื่อดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในแต่ละปี ซึ่งสามารถสรุปภาพรวมการใช้สื่อ และนำเสนอเรียงลำดับตามแต่ละปี โดยมีรายละเอียดที่แสดงไว้ในตารางที่ 1-5 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการใช้สื่อประเภทต่างๆ ในกิจกรรมหรือโครงการทันตสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2539

กิจกรรม / โครงการ	สื่อมวลชน			สื่อเฉพาะกิจ					โสตทัศน			หอข่าว	นิทรรศการ	วารสาร	ทันตสาร	แบบ บันทึก	
	น.ส.พ.	วิทยุ	T.V.	โปสเตอร์	แผ่นพับ	คู่มือ	จ.ม.ข่าว	ป้าย	สไลด์	V.D.O.	เทป						
โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพหญิงมีครรภ์				✓													
โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน 3-5 ปี									✓								✓
งานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทั่วไป	✓	✓	✓	✓	✓										✓	✓	
โครงการแก้ปัญหาฟันที่ฟลูออไรด์สูง					✓												
โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพกลุ่มผู้ใช้แรงงาน											✓						
งานทันตกรรมป้องกันในสถานบริการของรัฐ						✓			✓								
โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการแปร่งฟันในคลินิกทันตกรรม						✓				✓							
โครงการการใช้ฟลูออไรด์				✓	✓												
งานระดมทรัพยากร				✓	✓				✓								
รวม	1	1	1	4	4	2	-	-	3	1	1	-	-	1	1	1	
	3			10					5			-	-	1	1	1	

การใช้สื่อประจำปี พ.ศ. 2539

ในปี 2539 ผู้วิจัยสามารถรวบรวมโครงการต่างๆ ของกองทันตสาธารณสุขที่มีการใช้สื่อในการเผยแพร่ความรู้ทั้งสิ้น จำนวน 9 โครงการ โดยแต่ละโครงการมีการใช้สื่อแตกต่างกันไป ดังรายละเอียดที่ได้แจกแจงในตารางที่ 1 ซึ่งสามารถสรุปการใช้สื่อแต่ละประเภทเรียงตามลำดับมากน้อยได้ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ อันได้แก่ โปสเตอร์ จำนวน 4 โครงการ แผ่นพับ จำนวน 4 โครงการ และคู่มือทันตสุขภาพ จำนวน 2 โครงการ
2. สื่อทัศน อันได้แก่ สไลด์ จำนวน 3 โครงการ วีดิทัศน์ จำนวน 1 โครงการ และเทปคาสเซ็ท จำนวน 1 โครงการ
2. สื่อมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ จำนวน 1 โครงการ วิทยุ จำนวน 1 โครงการ และโทรทัศน์ จำนวน 1 โครงการ
3. วารสารทันตกรรมป้องกัน จำนวน 1 โครงการ
4. ทันตสาธารณสุขสาร จำนวน 1 โครงการ
5. แบบบันทึกกิจกรรมทันตสุขภาพ จำนวน 1 โครงการ

โดยผู้วิจัยสามารถรวบรวมตัวอย่างเนื้อหาของสื่อแต่ละประเภทได้ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ ประกอบด้วย

1.1 โปสเตอร์

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องพบว่ามีการใช้สื่อโปสเตอร์ทั้งหมด 4 โครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพหญิงมีครรภ์ งานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทั่วไป โครงการการใช้ฟลูออไรด์ และงานระดมทรัพยากร แต่จากการศึกษาตัวอย่างต่างๆ ที่ได้รับจากกองทันตฯ ผู้วิจัยไม่พบตัวอย่างโปสเตอร์ของโครงการเหล่านั้น

1.2 สื่อแผ่นพับ

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อแผ่นพับที่ผลิตขึ้นในปี 2539 ได้ทั้งสิ้น 4 รายการ ดังนี้

1. โรคในช่องปากนั้นสำคัญอย่างไร
2. คนไหนไม่แปรงฟัน
3. ฟลูออไรด์
4. แต่คุณแม่และลูกน้อยเพื่อสุขภาพฟันดี

2. สื่อมวลชน ประกอบด้วย

2.1 หนังสือพิมพ์ (คอลัมน์ "รู้เรื่องฟัน" หนังสือพิมพ์บ้านเมือง)

ผู้วิจัยรวบรวมบทความในหนังสือพิมพ์ที่ผลิตขึ้นในปี 2539 ได้ทั้งสิ้น 91 รายการ ดังนี้

- การดูแลสุขภาพของโรคฟันผุ
- ฟันผุระยะที่ 2
- ฟันผุระยะที่ 3
- ฟันผุระยะที่ 4
- ฟันปลอม
- การดูแลฟันปลอม
- การใส่ฟันปลอมที่ถูกต้อง
- ข้อควรปฏิบัติกับฟันปลอม
- ความรักความห่วงใยให้กับลูกน้อย
- ภูมิคุ้มกันโรคฟันด้วยนมแม่
- ฟันดีทำให้ระบบย่อยอาหารดี
- วัยรุ่นควรใส่ใจดูแลทันตสุขภาพ
- ปัญหาทันตสุขภาพ
- อาหารขบเคี้ยวที่เป็นอันตรายต่อฟัน
- ฟันแต่ละซี่มีรูปร่างและหน้าที่ต่างกัน
- ฝึกให้เด็กคุ้นเคยกับการดูแลฟัน
- โรคในช่องปากที่พบเห็นได้บ่อย
- การหัดให้เด็กแปรงฟัน
- สุขภาพช่องปากดีในวันปีใหม่
- เชื้อราในช่องปาก
- ฟันสวยด้วยตัวเรา
- ฟันลูกดีเริ่มที่แม่
- ของเล่นของน้องหนู
- ปวดฟันทำอย่างไร
- โรคที่ต้องบอกหมอก่อนการทำฟัน
- บุหรี่มีผลต่อสุขภาพในช่องปาก
- ฟันเรอหลอหรือเปล่า
- แผลร้อนใน
- ฟันเขี้ยวซ่อนเก
- กินอาหารแข็งเคี้ยวแรง ฟันสึก
- ฟันกรามผุง่ายอย่างไร
- อุดฟันมานานแล้วควรปฏิบัติอย่างไร
- แปรงฟันให้สะอาดทุกซี่พาชีวีสุขสันต์
- ใหม่ชัดฟัน
- การเลือกใช้ไม้จิ้มฟัน
- ทือฟี่ ขนมหวาน ศัตรูร้ายของฟัน
- ให้อาหารด้วยคำชม
- ความรักจากพ่อแม่
- เมื่อต้องไปถอนฟัน
- การถอนฟัน
- การฉีดยาชา
- ถอนฟันแล้วดูแลอย่างไร
- เศษอาหารติดซอกฟันอันตราย
- เครื่องมือรักษาช่องว่างระหว่างฟัน
- การรักษาฟันควรให้ความสำคัญกับการป้องกัน
- ช่องปากแห้งก็เกิดกลิ่นปากได้
- จะรู้ได้อย่างไรว่าเรามีกลิ่นปากหรือไม่
- ฟันผุหากปล่อยไว้ไม่รักษา
- ฟันปลอมเป็นสาเหตุของกลิ่นปากได้
- ฟันผุผลเสียต่อบุคคลและสังคม
- ฟันผุมีผลต่อสุขภาพร่างกาย
- แหล่งของฟลูออไรด์
- ฟันผุผลเสียต่อเศรษฐกิจ
- การใช้สารฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุ
- ชนิดของฟลูออไรด์

- ความแตกต่างของฟันแท้และฟันน้ำนม
- ทำไมต้องใช้ไหมขัดฟัน
- น้ำตาลกับฟัน
- สุขภาพในช่องปากของวัยรุ่น
- การแพร่กระจายเชื้อโรคในช่องปาก
- ฟันของลูก
- ฟลูออไรด์ในน้ำประปา
- คนเรามีฟันคนละกี่ชุด
- ฟันตายเป็นอย่างไร
- การทำฟันครั้งแรก
- ฟันมีคุณค่าอย่างไรทำให้ต้องสูญเสียไป
- การแปรงฟันถูกวิธีมีประโยชน์
- จัดฟันไว้ดีกว่าแก้ไม่แนกว่าเธอ
- กลิ่นปากเกิดขึ้นได้อย่างไร
- ทำไมต้องแปรงฟันให้เด็กเล็ก
- การเอกซเรย์มีประโยชน์อย่างไรต่อการรักษา
- ฟลูออไรด์ป้องกันโรคฟันผุได้อย่างไร
- ในน้ำทั่วไปมีสารฟลูออไรด์หรือไม่
- แปรงสีฟันความสำคัญต่อการแปรงฟัน
- การบ้วนปาก
- ฟันดีช่วยในการออกเสียง
- คอฟันสึกและเสียวฟัน
- หมากฝรั่งกับทันตสุขภาพ
- วิธีปฏิบัติต่อฟันให้ดีตลอดชีวิต
- กระจุกขากกรรไกรคืออะไร
- แต่ละชั้นของฟันสำคัญอย่างไร
- สีของฟันลูก
- อาหารมีประโยชน์จะมีโทษถ้าไม่แปรงฟัน
- การให้ความสำคัญกับการป้องกันรากฟัน
- อาหารต้องห้ามในการจัดฟัน
- รำมะนาดคืออะไร
- เราควรไปพบหมอฟันบ่อยเท่าไร
- ไหมขัดฟันคืออะไร
- มีวิธีใดที่ช่วยเพิ่มความต้านทานต่อโรคฟันผุ
- เด็กๆ ควรกินฟลูออไรด์หรือไม่
- การทำฟันมีความเจ็บปวดหรือไม่

2.2 ไทโรทัศน์ (รายการ "รักฟัน" ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 18.25 น. สถานีโทรทัศน์ช่อง 7)

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้นในปี 2539 ได้ทั้งสิ้น 104 รายการ ดังนี้

- สุขภาพฟันดี ช่วยระบบย่อยอาหาร
- ส่วนประกอบของฟัน
- เคลือบฟัน
- ฟันน้ำนม
- ฟันซี่ไหนผุบ่อยที่สุด
- ทราบได้อย่างไรว่าฟันผุ 1
- ป้องกันฟันผุได้อย่างไร 1
- อาหารที่ช่วยบำรุงฟัน
- ฟันแท้ซี่แรก
- ผลเสียของฟันผุ
- สุขภาพฟันดี ช่วยเสริมบุคลิกภาพ
- ฟันมี 2 ชุด
- เนื้อฟัน
- ฟันน้ำนมช่วยให้ฟันแท้ขึ้นเป็นระเบียบ
- ทำไมฟันกรามจึงผุง่าย
- ทราบได้อย่างไรว่าฟันผุ 2
- ป้องกันฟันผุได้อย่างไร 2
- ฟันผุทำอย่างไรดี
- ทำไมดิฉันต้องใส่ฟันปลอม
- ฟันผุกับโรคลมพิษ

- แผลในปาก
- การเสริมฟลูออไรด์
- ผลของการมีสุขภาพฟันดี
- โพรงประสาทฟัน
- รู้ไหมครับ ทำไมผมจึงฟันไม่ผุ
- อะไรทำให้ฟันผุ
- รู้ไหมครับ ทำไมผมถึงฟันดำ
- ยาสีฟันยี่ห้อใดดีที่สุด
- ลูกอมดับกลิ่นปาก
- ยาแก้ปวดฟัน
- ฟันสึกจากการแปรงฟัน
- ฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุได้อย่างไร
- ทำไมต้องแปรงฟันก่อนนอน
- เด็กที่ฟันน้ำนมเพิ่งขึ้นต้องแปรงฟันหรือไม่
- ผลเสียของการดูทีวี
- ก่อนที่ลูกจะมีฟัน
- ทำไมเด็กทารกต้องดูน้ำตามหลังดูนม
- แปรงฟันทุกวันแล้วทำไมฟันยังผุอีก
- ลักษณะที่จำเป็นต้องจัดฟัน 1
- ลักษณะที่จำเป็นต้องจัดฟัน 3
- ปัญหาฟันห่าง
- ฟันปลอมสำคัญไฉน
- ไม้จิ้มฟัน
- ปวดฟันจะทำอย่างไร
- เมื่อฟันบิ่น
- สารฟอกสีฟัน
- รากฟันเทียม 1
- ความดันโลหิตสูงทำฟันได้หรือไม่
- โรคประจำตัวที่ต้องบอกทันตแพทย์ก่อนทำฟัน
- การเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนไปหาหมอฟัน
- ควรพาเด็กไปหาหมอฟันเมื่อไรดี
- ฟันผุทำให้เด็กสุขภาพไม่ดี
- การเกิดของฟัน
- สุขภาพฟันดีช่วยในการออกเสียง
- รู้ไหมคะ ทำไมฉันจึงฟันสวย
- รู้ไหมคะ ทำไมหนูจึงฟันสวย
- ผลเสียของการไม่ดูแลฟัน
- ปัญหาฟันผุในเด็กไทย
- ยาสีฟันชนิดผงต่างจากชนิดครีมอย่างไร
- การสูบบุหรี่มีผลต่อเหงือกและฟันหรือไม่
- ยาแก้อักเสบ
- น้ำอัดลมมีผลต่อฟันอย่างไร
- ใช้การบ้วนปากแทนการแปรงฟันหลังอาหาร
- เด็กไม่ยอมแปรงฟัน
- ผลเสียของการดูชวดนม
- ควรเริ่มให้ฟลูออไรด์เมื่อลูกอายุเท่าไร
- หญิงมีครรภ์กับการทำฟัน
- ยาสีฟันผสมสมุนไพรดีอย่างไร
- การชูดหินปูน
- ลักษณะที่จำเป็นต้องจัดฟัน 2
- อายุที่ควรจัดฟัน
- ฟันหน้ายื่น
- ฟันปลอมชนิดใดดี
- โหมขัดฟัน
- ถ้าปวดฟันที่อุดไว้ จะทำอย่างไร
- ฟันหลุดจากเบ้า
- ข้อปฏิบัติหลังการถอนฟัน
- รากฟันเทียม 2
- อาหารว่างที่เหมาะสมและไม่ทำให้เด็กฟันผุ

- ขนมอบกรอบต่างๆ ทำให้ฟันผุได้อย่างไร
- อาหารที่ใช้ทดแทนนมสำหรับหญิงมีครรภ์
- การสูญเสียฟันของคนไทย
- เชื่อโรคในช่องปากกระจายสู่วัยระทั่วร่างกาย
- เชื่อโรคในช่องปาก
- ถ้าเหงือกอักเสบจะเกิดอะไรขึ้น
- ข้อระวังการใช้ยาสีฟันในเด็ก
- ขนมหวานกับฟันผุ
- ฟันหน้าห่างเงินไหลออกหมด
- การเอกซเรย์ฟัน
- เสียวฟันจากการร่วนน้ำ
- กลิ่นปาก
- แก้ปัญหาปวดฟันโดยการถอนดีไหม
- การเสริมแคลเซียมสำหรับหญิงมีครรภ์
- นอนกัดฟัน
- ฟันแท้ใช้งานได้ตลอดชีวิต
- คราบจุลินทรีย์
- การแปรงฟันแบบถูไปถูมาจะเกิดอะไรขึ้น
- การใช้ยาสีฟันอย่างถูกต้องในเด็ก
- พลาสติกเคลือบหลุมร่องฟัน
- ฟันตกกระ
- หญิงตั้งครรภ์ฟันผุง่าย
- ฟลูออไรด์ในน้ำดื่ม
- ทำไมต้องแปรงลิ้น
- จะแก้ไขฟันสึกได้อย่างไร

2.3 วิจัย (ออกอากาศทุกวันพฤหัสบดี โดยกรมประชาสัมพันธ์)

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อวิทยุที่ผลิตขึ้นในปี 2539 ได้ทั้งสิ้น 13 รายการ ดังนี้

- ทำอย่างไรให้เด็กเลิกดูดนิ้ว
- ตัดเหงือกเพื่อรักษาโรคปริทันต์
- แปรงลิ้นส่วนใด
- โรคแทรกซ้อน
- ฟันเหลืองฟอกสีฟันให้ขาวได้ไหม
- ยาสีฟันทำให้ฟันขาวจริงไหม
- การป้องกันฟันผุ
- แผลร้อนในติดต่อดีหรือไม่
- วิตามินรักษาร้อนใน
- ควรให้เด็กเริ่มแปรงฟันเมื่อไร
- ยาสีฟันกัดปาก
- ออกกำลังกายอายุจะยืน
- ทำอย่างไรลูกไม่ติดขวดนม

จากรายละเอียดการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพ ในปี 2539 ต่อไปจะได้กล่าวถึงการใช้สื่อในปี 2540 ซึ่งได้แสดงไว้ในตารางที่ 2 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 2 แสดงการใช้สื่อประเภทต่างๆ ในกิจกรรมหรือโครงการทันตสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2540

กิจกรรม / โครงการ	สื่อมวลชน			สื่อเฉพาะกิจ					โสตทัศน			หอข่าว	นิทรรศการ	วารสาร	ทันตสาร	แบบ บันทึก	
	น.ส.พ.	วิทยุ	T.V.	โปสเตอร์	แผ่นพับ	คู่มือ	จ.ม.ขาว	ป้าย	สไลด์	V.D.O.	เทป						
โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพหญิงมีครรภ์					✓												
โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กปฐมวัย				✓		✓											
โครงการใช้สารเคลือบปิดหลุมร่องฟัน						✓											
โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการแปรงฟันในคลินิกทันตกรรม						✓			✓	✓							
งานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์	✓			✓	✓		✓			✓	✓			✓		✓	
โครงการพัฒนาพฤติกรรมทันตสุขภาพ						✓					✓						
โครงการจัดทำสื่อคุ้มครองผู้บริโภค	✓	✓	✓	✓		✓											
รวม	2	1	1	3	2	5	1	-	1	2	2	-	-	1	1	-	
	4			11					5			-	-	1	1	-	

การใช้สื่อประจำปี พ.ศ. 2540

ในปี 2540 โครงการเผยแพร่ความรู้ของกองทันตฯ มีทั้งสิ้น 7 โครงการ บางโครงการก็เป็นโครงการที่ต่อเนื่องมาจากปี 2539 เช่น โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพหญิงมีครรภ์ เนื่องจากเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักที่ถูกกำหนดในแผนพัฒนาสาธารณสุขแห่งชาติ นอกจากนั้นยังมีโครงการที่เป็นโครงการต่อเนื่องอีกหนึ่งโครงการ คือ โครงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ดังนั้นสามารถสรุปปริมาณการใช้สื่อแต่ละประเภทประจำปี 2540 เรียงตามลำดับมากน้อยได้ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ อันได้แก่ โปสเตอร์ จำนวน 3 โครงการ แผ่นพับ จำนวน 2 โครงการ คู่มือทันตสุขภาพ จำนวน 5 โครงการ และจดหมายข่าว จำนวน 1 โครงการ
2. สื่อทัศน อันได้แก่ สไลด์ จำนวน 1 โครงการ วีดิทัศน์ จำนวน 2 โครงการ และเทปคาสเซ็ท จำนวน 2 โครงการ
3. สื่อมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ จำนวน 1 โครงการ วิทยุ จำนวน 1 โครงการ และโทรทัศน์ จำนวน 1 โครงการ
4. วารสารทันตกรรมป้องกัน จำนวน 1 โครงการ
5. ทันตสาธารณสุขสาร จำนวน 1 โครงการ

โดยผู้วิจัยสามารถรวบรวมเนื้อหาในสื่อแต่ละประเภทได้ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ ประกอบด้วย

1.1 สื่อโปสเตอร์

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องพบว่ามีการใช้สื่อโปสเตอร์ทั้งหมด 3 โครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กปฐมวัย โครงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และโครงการจัดทำสื่อคุ้มครองผู้บริโภค แต่ผู้วิจัยไม่พบตัวอย่างโปสเตอร์ของโครงการเหล่านั้น

1.2 สื่อแผ่นพับ

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อแผ่นพับที่ผลิตขึ้นในปี 2540 ได้ทั้งสิ้น 4 รายการ ดังนี้

1. 5 ประการเพื่อฟันดีตลอดไป
2. แปรงฟันอย่างไรฟันไม่ผุ
3. ประโยชน์ของฟลูออไรด์
4. เคลือบหลุมร่องฟันป้องกันฟันผุ

2. สื่อมวลชน ประกอบด้วย

2.1 หนังสือพิมพ์ (คอลัมน์ "รู้เรื่องฟัน" หนังสือพิมพ์บ้านเมือง)

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อหนังสือพิมพ์ที่ผลิตขึ้นในปี 2540 ได้ทั้งสิ้น 69 รายการ ดังนี้

- ทำไมต้องอุดฟัน
- การเคลือบหลุมร่องฟันมีประโยชน์อย่างไร
- ขนมหวาน หรือน้ำตาลในอาหารมีผลเสียต่อฟัน
- อาหารหวานทุกชนิดมีผลเสียต่อฟันเท่ากันหรือไม่
- เด็กๆ ควรดื่มน้ำว่างหรือไม่
- วิสด้อมทุธคืออะไร
- ทำไมคนจึงกลัวการถอนฟันคุด
- สะพานฟันทำด้วยอะไร
- การถอนฟันทำให้เจ็บปวดหรือไม่
- ทำไมเด็กบางคนจึงมีฟันขึ้นตั้งแต่แรกเกิด
- สินค้าที่ทำให้เด็กกัดเล่นมีประโยชน์หรือไม่
- ฟันแท้ขึ้นเมื่อไร
- เด็กควรพบหมอฟันครั้งแรกเมื่อไร
- เศษอาหารติดฟัน
- การอุดฟันทำให้ฟันผุหายเด็ดขาดหรือไม่
- รู้ก่อนสาย
- กินขนมกรุบกรอบทุกวันมีผลต่อฟันผุหรือไม่
- ใช้น้ำยาล้างปากจะดีไหม
- ผลดีของการมีสุขภาพช่องปากดี
- เวลาแปรงฟันทำไมมีเลือดออกตามไรฟัน
- แผ่นขาวๆ ในปากคืออะไร
- ทำไมหินปูนจึงมีอยู่เรื่อยๆ
- กลิ่นปากเกิดจากอะไร ทำอย่างไรจึงจะหาย
- หินปูนเกิดจากอะไรรักษาให้หายขาดได้หรือไม่
- ฟันมีสีเหลืองทำอย่างไรจึงจะขาว
- แปรงฟันอย่างเดียวยังไม่พอ
- แต่ละชั้นของฟันสำคัญอย่างไร
- ฟันซี่ไหนผุง่ายที่สุด
- การอุดอมัลกัมคืออะไร
- เราสามารถเคลือบหลุมร่องฟันเองได้หรือไม่
- วิธีปฏิบัติเมื่อเลือดไหลไม่หยุดหลังถอนฟัน
- ถ้ามีฟันคุดในช่องปากควรถอนออกหรือไม่
- สะพานฟันคืออะไร
- วิธีการดูแลรักษาสะพานฟันทำอย่างไร
- คนท้องควรกินยาเม็ดฟลูออไรด์หรือไม่
- จริงหรือไม่ที่เวลาฟันขึ้นทำให้เด็กมีไข้
- ฟันน้ำนมเริ่มหลุดเมื่อไร
- จำเป็นต้องดูแลฟันน้ำนมหรือไม่
- การกินที่ช่วยลดฟันผุ
- หมากฝรั่ง ลูกอมระงับกลิ่นปาก
- กินของแข็งเคี้ยวแรงฟันสึกสึก
- ใช้นิโอมขัดฟันเป็นประจำชอกฟันสะอาด
- แปรงฟันเวลาไหนดี
- คราบฟันจากบุหรี่ ชา กาแฟ
- เล่นกีฬาให้ปลอดภัย
- จะขจัดหินปูนด้วยตนเองได้ไหม
- เด็กปัญญาอ่อนมีสิทธิ์จะสุขภาพฟันดีหรือไม่
- สัญญาณเตือนภัยให้รู้ว่าฟันผุ
- เด็กแปรงฟันแล้วกลิ่นจะเป็นอันตรายหรือไม่
- ฟันตายเป็นอย่างไร
- เหงือกคืออะไร
- ผลเสียของการดูดนิ้วมือ
- ทำไมต้องแปรงฟันก่อนนอน

- การบ้วนปากจะป้องกันจุลินทรีย์ได้หรือไม่
- ทำไมต้องพบหมอฟันสม่ำเสมอ
- จะฝึกการลดอาหารหวานให้เด็กอย่างไร
- ฟันคุด
- การดื่มน้ำอัดลมประจำมีผลต่อฟันหรือไม่
- เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ฟันผุน้อยกว่านมขวด
- สินค้าที่ทำให้เด็กก่อกัดเล่นมีประโยชน์หรือไม่
- ควรพาลูกไปพบทันตแพทย์ครั้งแรกเมื่อไรดี
- กำจัดคราบจุลินทรีย์ให้ดีที่สุดด้วยวิธีใด
- เด็กแปรงฟันแล้วกลืนจะเป็นอันตรายหรือไม่
- การสบฟันผิดปกติ
- นมอาจเป็นโทษต่อฟันถ้าดื่มไม่ถูกวิธี
- เคี้ยวอาหารข้างเดียวไม่ดีนะ
- ทำไมฟันของเด็กจึงมีการหลุด
- มารู้อัจฉีเล่นที่กินถั่ว
- ชวนลูกไปเคลือบหลุมร่องฟันดีกว่า

2.2 โทรทัศน์ (รายการ "รักฟัน" ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 18.25 น. สถานีโทรทัศน์ช่อง 7)

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้นในปี 2540 ได้ทั้งสิ้น 73 รายการ ดังนี้

- วิธีการดูแลสุขภาพช่องปากด้วยตนเอง
- สีย้อมคราบฟัน
- การเลือกซื้อแปรงสีฟัน
- ไม้จิ้มฟัน
- แปรงอย่างน้อย 2 นาที
- การแปรงฟันในกลุ่มที่มีการพัฒนาการสมองช้า
- หินปูนเกิดขึ้นได้อย่างไร
- เลือดออกเวลาแปรงฟัน
- โรคฟันลุกลามได้หรือไม่
- ยาเดตร้าช่วยคลินกับฟันของลูก
- สูบบุหรี่มีผลต่อโรคปริทันต์
- กินขนมกรุบกรอบทุกวันมีผลต่อฟันหรือไม่
- เด็กๆ แปรงฟันต้องใส่ยาสีฟันหรือไม่
- เด็กดูดนิ้วมือ
- ฟันกรามแท้ซี่แรก
- ลูกดิ่งแคลเซียมจากแม่ได้จริงหรือ
- ระหว่างตั้งครรภ์ทำฟันได้หรือไม่
- หญิงมีครรภ์กับโรคฟันผุและเหงือกอักเสบ
- เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ฟันผุน้อยกว่านมขวด
- ลูกชอบนอนกัดฟันจะทำอย่างไรดี
- การตรวจฟันด้วยตนเอง
- วิธีใช้ไหมขัดฟัน
- ประเภทของยาสีฟัน
- นานแค่ไหนถึงจะเปลี่ยนแปลง
- Plaque คืออะไร
- โรคปริทันต์
- อันตรายจากหินปูน
- ชูดหินปูนบ่อยๆ มีผลกับฟันอย่างไร
- คอฟันสึก
- ในทอพีมีอะไรทำให้ฟันผุ
- กินขนมอย่างไรจึงจะมีโทษต่อฟันน้อยที่สุด
- แปรงฟันให้ลูกเมื่อไรดี
- เมื่อเด็กไม่ยอมแปรงฟัน
- ฟันน้ำนมสำคัญนะ
- ไม่อยากให้ลูกฟันผุ
- กินอย่างไรให้ลูกฟันดี
- แม่ฟันไม่ดี ลูกจะฟันไม่ดีจริงหรือ
- ฝากครรภ์อย่าลืมตรวจครรภ์
- การเลี้ยงลูกด้วยนมขวด
- ลูกเข้าโรงเรียนอนุบาลแล้วยังติดขวดนม

- เกิดอุบัติเหตุหกล้ม ฟันน้ำนมหักจะทำอย่างไร - ฟันแท้หน้าหลุดออกมาทั้งซี่จะทำอย่างไรดี
- สาเหตุของฟันหน้าผุในเด็กอายุ 1-2 ขวบ - การเลือกของเล่นให้เด็กวัยซบปะ
- ลูกชอบกลืนยาสีฟันอันตรายหรือไม่ - ฟันน้ำนมผุจำเป็นต้องอุดด้วยหรือไม่
- ใช้น้ำแร่ขงนมให้ลูกดีไหม - การเคลือบหลุมร่องฟัน
- ขั้นตอนในการทำเคลือบหลุมร่องฟัน - ความจำเป็นในการครอบฟันเด็ก
- ทำไมต้องแปรงฟันหลังอาหารทันที - แปรงฟันทุกวันทำไมฟันยังผุอีก
- ผู้สูงอายุจะมีการดูแลสุขภาพช่องปากอย่างไร - ผลที่ริมฝีปากของเด็กหลังทำฟัน
- การดูแลรักษาเมื่อเด็กหกล้มปากแตก ฟันโยก - การเลือกใช้น้ำยาบ้วนปาก
- ผลเสียของการพาลูกไปหาหมอฟันเมื่อปวดฟัน - เครื่องมือกันฟันล้ม
- การใช้เม็ดอมหรือลูกอมระงับกลิ่นปาก - แปรงสีฟันโค้งงอที่ระดับดี
- ควรใช้ยาสีฟันผสมสมุนไพรหรือไม่ - ข้อควรระวังก่อนใช้ฟลูออไรด์เสริม
- ปัญหาโรคในช่องปากของผู้สูงอายุ - ผลเสียของโรคปริทันต์
- วิธีรักษาโรคปริทันต์ - ฟันผุและโยกจะมีวิธีเก็บรักษาอย่างไร
- ความแตกต่างของโรคฟันผุในผู้สูงอายุกับกลุ่มอื่น - ความจำเป็นในการใส่ฟันปลอม
- อุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปากของผู้สูงอายุ - การดูแลรักษาฟันปลอมชนิดถอดได้
- ถอนฟันแท้ทั้งปากแล้วใส่ฟันปลอมดีจริงหรือไม่ - ปัญหาของการใส่ฟันปลอม

2.3 วิจัย (ออกอากาศทุกวันพฤหัสบดี โดยกรมประชาสัมพันธ์)

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อวิทยุที่ผลิตขึ้นในปี 2540 ได้ทั้งสิ้น 24 รายการ ดังนี้

- เรื่องโรคฟันผุ - วิธีป้องกันโรคฟันผุและโรคเหงือก
- ขนมหวาน ทอฟฟี่ ทำให้ฟันผุ - กินแล้วต้องแปรงฟัน
- หมากฝรั่ง ลูกอม ระงับกลิ่นปาก - การตรวจฟันด้วยตนเอง
- น้ำขงนมลูก - แปรงฟันทำไม
- ตัดเหงือก - สารเคลือบหลุมร่องฟัน
- ฟลูออไรด์คืออะไร - วิธีใช้ไหมขัดฟัน
- ไหมขัดฟัน - แปรงเหงือก
- ฟันดีเริ่มที่ไหน - ฟันหน้าบิ่น
- พรอทในวัสดุอุดฟัน - หมอฟันจำเป็น
- การแปรงฟันถูกวิธี - กลิ่นปากหายขาดได้

ตารางที่ 3 แสดงถึงการใช้สื่อในปี 2541 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงการใช้สื่อประเภทต่างๆ ในกิจกรรมหรือโครงการทันตสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2541

กิจกรรม / โครงการ	สื่อมวลชน			สื่อเฉพาะกิจ					โสตทัศน			หอข่าว	นิทรรศการ	วารสาร	ทันตสาร	แบบ บันทึก	
	น.ส.พ.	วิทยุ	T.V.	โปสเตอร์	แผ่นพับ	คู่มือ	จ.ม.ข่าว	ป้าย	สไลด์	V.D.O.	เทป						
โครงการปรับระดับฟลูออไรด์ในน้ำประปา						✓											
โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน 0-2 ปี						✓											
โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน 3-5 ปี					✓												
โครงการทดสอบประสิทธิภาพการแปรงฟัน				✓		✓					✓						
การจัดนิทรรศการ													✓				
โครงการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชนและกลุ่มเป้าหมาย	✓	✓	✓	✓	✓											✓	
โครงการพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานทันตกรรมป้องกัน						✓				✓							
รวม	1	1	1	2	2	4	-	-	-	1	1	-	1	-	1	-	-
	3			8					2			-	1	-	1	-	

การใช้สื่อประจำปี พ.ศ. 2541

ในปี 2541 โครงการให้ความรู้เพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพมีทั้งสิ้น 7 โครงการ ซึ่งสามารถสรุปปริมาณการใช้สื่อแต่ละประเภทเรียงตามลำดับมากน้อยได้ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ อันได้แก่ โปสเตอร์ จำนวน 2 โครงการ แผ่นพับ จำนวน 2 โครงการ และ คู่มือทันตสุขภาพ จำนวน 4 โครงการ
2. สื่อมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ จำนวน 1 โครงการ วิทยุ จำนวน 1 โครงการ และ โทรทัศน์ จำนวน 1 โครงการ
3. โสตทัศน อันได้แก่ วีดิทัศน์ จำนวน 1 โครงการ
4. การจัดนิทรรศการ จำนวน 1 โครงการ
5. ทันตสาธารณสุขสาร จำนวน 1 โครงการ

โดยผู้วิจัยสามารถรวบรวมเนื้อหาในสื่อแต่ละประเภทได้ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ ประกอบด้วย

1.1 สื่อโปสเตอร์

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องพบว่ามีการใช้สื่อโปสเตอร์ทั้งหมด 2 โครงการ ได้แก่ โครงการทดสอบประสิทธิภาพการแปรงฟัน และโครงการถ่ายทอดความรู้แก่ประชาชน แต่ผู้วิจัยไม่พบตัวอย่างโปสเตอร์ของโครงการเหล่านั้น

1.2 สื่อแผ่นพับ

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อแผ่นพับที่ผลิตขึ้นในปี 2541 ได้ทั้งสิ้น 4 รายการ ดังนี้

1. อาหารกับทันตสุขภาพ
2. 21 ตุลาคม วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ
3. การดูแลฟันของแม่และลูกน้อย
4. หัวใจสำคัญของการแปรงฟันอย่างถูกวิธี

2. สื่อมวลชน ประกอบด้วย

2.1 หนังสือพิมพ์

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อหนังสือพิมพ์ที่ผลิตขึ้นในปี 2541 ได้ทั้งสิ้น 58 รายการ ดังนี้

- การแปรงฟันหลังอาหารทันที

- การเกิดแผลที่ริมฝีปากของเด็กหลังการทำฟัน

- แปรองสีฟันไฟฟ้าดีกว่าแปรองสีฟันธรรมดาอย่างไร
- การแปรองฟันแบบดูไปดูมาจะเกิดอะไรขึ้น
- คราบจุลินทรีย์
- ทำอย่างไรจึงจะไม่เป็นโรคเหงือกและโรคปริทันต์
- จะรู้ได้อย่างไรว่าเรามีคราบจุลินทรีย์
- โรคฟันผุกับโรคเหงือกอักเสบป้องกันกันได้
- การใช้ฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุได้
- จำเป็นต้องใช้ไหมขัดฟันหรือไม่
- หญิงมีครรภ์ก็ทำฟันได้
- ขนมงูกรอบรอบทำให้ฟันผุ
- จำเป็นหรือไม่ที่จะให้ฟลูออไรด์กับหญิงมีครรภ์
- ชวนลูกไปเคลือบหลุมร่องฟันดีกว่า
- ทำความสะอาดฟันปลอมทุกวัน
- ถ้านำฟันมาผ่าดูจะเห็นอะไรบ้าง
- วิธีบรรเทาอาการปวดฟัน
- ทำไมต้องแปรองฟันก่อนนอน
- น้ำยาบ้วนปาก
- การเกิดของฟัน
- ฟันหน้ายื่น
- พุดมากปากเหม็นจริงไหม
- โรคปริทันต์ในผู้สูงอายุ
- เล่นกีฬาให้ปลอดภัย
- สาเหตุและการป้องกันการเสียวฟัน
- ฟันดีช่วยในการออกเสียง
- ทำฟันแล้วติดเชื้อ
- การจัดฟันมีอันตรายไหม
- มาชวนลูกแปรองฟันกันเถอะ
- มะเร็งในช่องปาก
- แผลอักเสบที่มุมปาก
- วัยทองช่องปากต้องดี
- ผลเสียของการพาลูกไปพบหมอมือปอดฟัน
- คนไทยเป็นโรคเหงือกกันมากเพียงใด
- รำมะนาด
- เปลี่ยนแปรองสีฟันเมื่อไรดี
- ควรใช้ไหมขัดฟันเมื่อไร
- ลักษณะของอาหารที่มีประโยชน์ต่อฟัน
- ผลเสียของการดูดนิ้ว
- อุบัติเหตุจนฟันหลุดจะทำอย่างไร
- จะรู้ได้อย่างไรว่าแปรองฟันสะอาดหรือยัง
- แปรองสีฟันราคาแพงไม่ได้แปลว่าดีเสมอไป
- ฟันตายเป็นอย่างไ
- ฟันน้ำนมช่วยให้ฟันแท้ขึ้นเป็นระเบียบ
- กลยุทธ์ในการป้องกันฟันผุ
- ไม่จิ้มฟัน
- ทำไมจึงแนะนำให้ใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์
- จะขจัดหินปูนด้วยตนเองได้ไหม
- รู้ก่อนสาย
- โรคฟันผุในผู้สูงอายุ
- ฟันร้าว
- ฟันเปลี่ยนสี
- ขากรรไกรค้ำ
- ทำอย่างไรจึงจะไม่เป็นโรคเหงือก
- ถ้าขาดสารอาหารจะมีผลต่อฟันหรือไม่
- ฟันมีสีเหลือง ทำให้หายได้อย่างไร
- ทำไมฟันเราไม่ขาวเหมือนคนอื่น
- สภาวะช่องปากในผู้สูงอายุ

2.2 โทรทัศน์ (รายการ "รักฟัน" ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 18.25 น. สถานีโทรทัศน์ช่อง 7)

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้นในปี 2541 ได้ทั้งสิ้น 58 รายการ ดังนี้

- ความผิดปกติในช่องปากที่น่าจับตามอง
- อาหารที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ
- นิสัยชอบรับประทานของจุบจิบ
- ทำไมฟันของบางคนสีจึงเข้มกว่าคนอื่น
- การฟอกสีฟันคืออะไร
- การสร้างพฤติกรรมกรากินอาหารหวานแก่เด็ก
- ขนมหกรูบรอบทำให้ฟันผุ
- ฟันคุด
- การจัดฟัน
- ข้อควรระวังในการใช้ไหมขัดฟัน
- อย่าออกแรงกดแปรงสีฟันเวลาแปรงฟัน
- น้ำยาบ้วนปาก
- ข้อควรปฏิบัติหลังใส่เครื่องมือจัดฟัน
- น้ำประปาที่ดื่มมีฟลูออไรด์เพียงพอหรือไม่
- ฟลูออไรด์ในยาสีฟันเหมือนฟลูออไรด์เสริมหรือไม่
- ทำอย่างไรจึงจะมีฟันดีตลอดชีวิต
- บุหรี่มีผลเสียต่อช่องปากอย่างไร
- แปรงสีฟันไฟฟ้า
- น้ำยาบ้วนปาก
- หินปูน
- การเลือกซื้อยาสีฟัน
- เล่นกีฬาให้ปลอดภัย
- วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ 1
- วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ 3
- นอนกัดฟัน
- ทำฟันกลัวติดเชื้อ
- ฟันเก ฟันยื่น ฟันห่าง
- โรคทางระบบ
- อุปกรณ์ทำความสะอาด
- ท้องอืด โรคที่แฝงมาจากสาเหตุของฟัน
- การดูแลทันตสุขภาพอย่างประหยัด
- เทคนิคการแปรงลิ้นเพื่อลดกลิ่นปาก
- วิธีการทำให้ฟันขาว
- ฟันกร่อนคืออะไร
- น้ำผลไม้สำเร็จรูป
- โรคเหงือกอักเสบ
- ผลของการเคี้ยวอาหารเพียงข้างเดียว
- อายุกับการจัดฟัน
- ปัจจัยที่ทำให้เกิดฟันผุได้มากที่สุด
- วิธีการป้องกันฟันผุที่ดีที่สุด
- ควรให้เด็กกินฟลูออไรด์เสริมทุกคนหรือไม่
- การแปรงฟันของผู้ที่ใส่เครื่องมือจัดฟัน
- เมื่ออายุมากขึ้นฟันจะหลุดตามวัยจริงหรือไม่
- กินฟลูออไรด์อย่างถูกวิธี
- ฟันอุดแล้วยังผุได้หรือไม่
- ทำอย่างไรไม่ให้เกิดกลิ่นปาก
- ถอนฟันไปแล้วต้องใส่ฟันปลอมทุกรายหรือไม่
- คราบจุลินทรีย์
- ยาสีฟัน
- อาการเสียวฟัน
- อันตรายจากด้ายหรือเชือกฟาง
- วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ 2
- วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ 4
- ปวดฟัน
- ชากรรไกรค้ำ
- แผลร้อนใน
- รู้จักฟันแท้สักชนิด
- ฟันตกกระ

2.3 วิทญ์ (ออกอากาศทุกวันพฤหัสบดี โดยกรมประชาสัมพันธ์)

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อวิทญ์ที่ผลิตขึ้นในปี 2541 ได้ทั้งสิ้น 24 รายการ ดังนี้

- ผลไม่มีประโยชน์ต่อฟัน
- ถึงมีครรภ์ฟันก็ไม่เสีย
- ลูกน้อยในครรภ์กับฟันที่แข็งแรง
- ช่วยดูแลฟันน้ำนมให้ลูกด้วย
- ฟันซ้อนฟัน
- นิสัยที่เป็นผลเสียต่อทันตสุขภาพ
- โรคปริทันต์อักเสบ
- การแก้ไขและทดสอบกลืนปาก
- ตรวจฟันเองก็ได้ง่ายจัง
- ทำไมต้องแปรงฟันตอนเช้าและก่อนนอน
- ดูแลรักษาเหงือกและฟันอย่างไร
- ฟันตกกระ
- กินแล้วต้องแปรงฟัน
- ฝากครรภ์แล้วอย่าลืมตรวจฟันด้วย
- ถึงยังไม่มีฟันก็ต้องหมั่นดูแล
- สร้างนิสัยการแปรงฟันให้ลูก
- ฟันเสียง่ายอันตรายจากขนมหวาน
- ฉันทคือฟันถาวร
- กลิ่นปาก
- แผลในปาก
- การแปรงฟัน
- ทำฟันไม่ติดเอดส์
- ว่ายน้ำฟันกร่อน
- ควรให้เด็กเริ่มแปรงฟันเมื่อไร

ตารางที่ 4 แสดงการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพในปี 2542 ของกองทันตสาธารณสุข

ตารางที่ 4 แสดงการใช้สื่อประเภทต่างๆ ในกิจกรรมหรือโครงการทันตสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2542

กิจกรรม / โครงการ	สื่อมวลชน			สื่อเฉพาะกิจ					โสตทัศน			หอข่าว	นิทรรศการ	วารสาร	ทันตสาร	แบบ บันทึก	
	น.ส.พ.	วิทยุ	T.V.	โปสเตอร์	แผ่นพับ	คู่มือ	จ.ม.ข่าว	ป้าย	สไลด์	V.D.O.	เทป						
โครงการพัฒนางานทันตกรรมป้องกันเด็กอายุ 0-5 ปี						✓											
โครงการประเมินสถานการณ์एंโงฟัน				✓							✓						
โครงการดำเนินงานทันตกรรมป้องกัน					✓												
โครงการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ต่อกลุ่มเป้าหมาย		✓	✓	✓	✓	✓			✓				✓			✓	
โครงการพัฒนาสื่อ								✓									
โครงการพัฒนาทันตกรรมป้องกัน										✓							✓
โครงการพัฒนาหลักสูตร						✓											
รวม	-	1	1	2	2	2	-	1	1	1	1	-	1	-	1	1	
	2			7					3			-	1	-	1	1	

การใช้สื่อประจำปี พ.ศ. 2542

การใช้สื่อในโครงการต่างๆ ของกองทันตสาธารณสุขประจำปี 2542 สามารถสรุปปริมาณการใช้สื่อแต่ละประเภทเรียงตามลำดับมากน้อยได้ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ อันได้แก่ โปสเตอร์ จำนวน 2 โครงการ แผ่นพับ จำนวน 2 โครงการ คู่มือบัณฑิตทันตสุขภาพ จำนวน 2 โครงการ และป้ายประชาสัมพันธ์ จำนวน 1 โครงการ
2. โสตทัศน อันได้แก่ สไลด์ จำนวน 1 โครงการ วีดีทัศน์ จำนวน 1 โครงการ และเทปคาสเซ็ท จำนวน 1 โครงการ
3. สื่อมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ จำนวน 1 โครงการ วิทยุ จำนวน 1 โครงการ และโทรทัศน์ จำนวน 1 โครงการ
4. การจัดนิทรรศการ จำนวน 1 โครงการ
5. ทันตสาธารณสุขสาร จำนวน 1 โครงการ
6. แบบบัณฑิตกิจกรรมทันตสุขภาพ จำนวน 1 โครงการ

โดยผู้วิจัยสามารถรวบรวมเนื้อหาในสื่อแต่ละประเภทได้ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ ประกอบด้วย

1.1 สื่อโปสเตอร์

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องพบว่ามีการใช้สื่อโปสเตอร์ทั้งหมด 2 โครงการ ได้แก่ โครงการประเมินสถานการณ์แปรงฟัน และโครงการรณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ แต่ผู้วิจัยไม่พบตัวอย่างโปสเตอร์ของโครงการเหล่านั้น

1.2 สื่อแผ่นพับ

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อแผ่นพับที่ผลิตขึ้นในปี 2542 ได้ทั้งสิ้น 3 รายการ ดังนี้

1. ยิ้มสวย เราต้องช่วยตรวจฟันด้วยตนเอง
2. เพื่อลูกน้อย ฟันดี
3. แปรงฟันถูกวิธี ชีวิตมีสุข

2. สื่อมวลชน ประกอบด้วย

2.1 หนังสือพิมพ์ (คอลัมน์ "รู้เรื่องฟัน" หนังสือพิมพ์บ้านเมือง)

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อหนังสือพิมพ์ที่ผลิตขึ้นในปี 2542 ได้ทั้งสิ้น 43 รายการ ดังนี้

- กลิ่นปากจากแผลในปาก
- สาเหตุและวิธีแก้ไขฟันซ้อนกัน 3 ซี่
- จำเป็นหรือไม่ที่จะให้ฟลูออไรด์หญิงมีครรภ์
- กลยุทธ์ในการป้องกันฟันผุ
- อุปกรณ์ทำความสะอาดในช่องปากของผู้สูงอายุ
- ขอเชิญตอบคำถามเนื่องในวันทันตสาธารณสุข
- ควรแปรงฟันให้เด็กเมื่อไรดี
- การปรับตัวให้เข้ากับฟันปลอม
- ระยะการตั้งครรภ์กับการเอกซเรย์
- ทำไมต้องแปรงฟันก่อนนอน
- การอุดฟันทำให้ฟันที่อุดหายผุได้เด็ดขาดหรือไม่
- การเอกซเรย์มีอันตรายหรือไม่
- ฟันผุทำให้เด็กสุขภาพไม่ดี
- ฟลูออไรด์
- ชนิดของครอบฟัน
- การดูแลขากรรไกรตนเอง
- ความจำเป็นในการใส่ฟันปลอม
- การป้องกันฟันเก
- น้ำผลไม้สำเร็จรูป
- การเคลือบหลุมร่องฟัน
- ไม่ควรขาดอาหารประเภทใดระหว่างตั้งครรภ์
- อาหารว่างในโรงเรียน
- มะเร็งช่องปาก
- ฟันสึกจากการกัดกร่อน
- ทำอย่างไรจึงจะมีฟันดีตลอดชีวิต
- ฟันอุดแล้วยังผุได้อีกหรือไม่
- ควรให้เด็กกินน้ำตามหลังดื่มนม
- การดูแลรักษาฟันปลอมชนิดถอดได้
- ดูดน้ำแล้วฟันเหิน
- กลิ่นปากกับฟันปลอม
- แปรงลิ้น
- มีฟันที่ซี่ซึ่งจะพอใช้เคี้ยวอาหาร
- อาหารช่วยเสริมสร้างฟัน
- เมื่อสูญเสียฟันน้ำนมก่อนกำหนด
- ถอนฟัน
- อุบัติเหตุกับฟัน
- การฉีดยาชาทำอะไรจึงจะไม่เจ็บ
- จะฝึกการลดอาหารหวานให้เด็กอย่างไร
- การแสดงอาการที่ไม่ปกติของขากรรไกร
- วัตถุประสงค์ในการบูรณะฟัน
- คอฟันสึก
- ฟันผุลูกกลมได้หรือไม่
- วิธีการเคลือบหลุมร่องฟัน
- การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่
- น้ำแร่ไม่เหมาะที่จะชงนม
- บุหรี่กับหินน้ำลาย
- ผลร้ายจากโรคปริทันต์
- การเกิดของฟัน

2.2 สื่อโทรทัศน์ (รายการ "รักฟัน" ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 18.25 น.สถานีโทรทัศน์ช่อง 7)

ผู้จัดรวบรวมสื่อโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้นในปี 2542 ได้ทั้งสิ้น 22 ตอน ดังนี้

- ทำไมต้องแปรงฟันก่อนนอน
- ขนมหงอกกรอบ
- ขั้นตอนการเคลือบหลุมร่องฟัน
- น้ำผลไม้สำเร็จรูป
- แปรงฟันอย่างไรไม่ให้ผุ
- การเคลือบหลุมร่องฟัน
- น้ำอัดลม
- ข้อควรระวังการใช้ยาสีฟัน

- แปร่งลิ้นสำคัญมากนะ
- เมื่อลูกไม่ยอมแปรงฟัน
- การดูดหัวนมหลอก
- รากฟันเทียม
- ทานข้าวก่อนการแปรงฟันตอนเช้าได้หรือไม่
- การนวดเหงือก
- ของว่างระหว่างมือสำหรับเด็ก
- แปร่งฟันในเด็กเล็กต้องใช้ยาสีฟันหรือไม่
- การเคลือบฟันด้วยฟลูออไรด์
- ฟันปลอมชนิดไหนดี
- การฝังรากฟันเทียม
- ใช้น้ำยาบ้วนปากแทนการแปรงฟันได้หรือไม่
- การแปรงฟันในเด็กเล็ก
- การแปรงฟันในเด็กเล็ก

รายการโทรทัศน์ "ข่าวสั้นฟันดี" รวบรวมได้ทั้งสิ้น 165 ตอน

- ลูกน้อยในครรภ์กับฟันที่แข็งแรง
- ลูกฟันสวยเพราะพ่อแม่
- ฟันน้ำนมใครคิดว่าไม่สำคัญ
- กลิ่นปาก
- นอนกัดฟัน
- ฟันเสียวง่ายอันตรายจากขนมหวาน 1
- ฟันเปลี่ยนสี
- ข้อเสียของการไม่ใส่ฟันปลอม
- ฟันเสียวง่ายอันตรายจากขนมหวาน 2
- ยาสีฟันอะไรดี
- การดูดนิ้วมือเล่น
- ถอนฟัน 1
- กลิ่นปาก 2
- ทำวคางหน้าเบี้ยว
- ฟันคุด
- ทำไมเวลาแปรงฟันจึงมีเลือดออก
- เสียวฟัน
- แปร่งลิ้น
- กลิ่นปากกับฟันปลอม
- ใส่ฟันปลอมใหม่ๆ
- ฟันแท้ตลอดชีพ
- โรคแทรกซ้อน
- ฟันเสียวง่ายเพราะขนมหวาน
- สารเคลือบหลุมร่องฟัน 1
- ถึงมีฟันก็ทำฟันได้
- หมอฟัน
- หินน้ำลาย
- อุบัติเหตุฟัน
- ฟันแท้ดีกว่าฟันปลอม
- กินแล้วต้องแปรงฟัน
- ฟลูออไรด์
- ไหมขัดฟัน
- เครื่องมือกันฟันล้ม
- ถอนฟัน 2
- การหายใจทางปาก
- ฟันผุเกิดจากแมงกินฟันจริงหรือ
- ฟันห่าง
- ใครว่าชุดหินปูนแล้วฟันโยก
- ฟันปลอม
- อย่าซ่อมฟันปลอมเอง
- การดูแลรักษาฟันปลอม
- วัสดุใช้ทำฟันปลอม
- หน้าทีของฟัน
- ขี้ฟันคืออะไร

- คนคางยี่น
- ฟันซ้อนเก
- บุหรี่ทำลายฟัน
- ฉันทคือฟันแท้
- จัดฟัน
- ปากนกกระจอก
- กินเปรี้ยวฟันกร่อน
- กินจุบจิบ
- ตัวยุติการฟันผุ
- การดูแลแปรงสีฟัน
- ควรแปรงฟันนานเท่าไร
- ใช้ไหมขัดฟันเมื่อไรดี
- แปรงสีฟันกระจุกเดียว
- เครื่องฉีดน้ำในปาก
- ข้าวซ้อมมือต้านฟันผุ
- ไขมันฟันสี
- วิธีการให้นมลูกที่ถูกต้อง
- ของกินเล่น
- เริ่มใช้แปรง
- หนูเกลียดการแปรงฟัน
- การใช้ฟลูออไรด์ 2
- การอมน้ำยาฟลูออไรด์
- ฟันมีชีวิตร
- ไมจิ้มฟันกับไหมขัดฟัน
- คนแก่ฟันเหลือง
- โรคฟันผุติดต่อ
- ฟันกร่อนเพราะบุหรี่
- ปริมาณยาสีฟัน
- ทำสีย้อมฟันเอง
- ผลของการใช้ยาสีฟัน
- ผลไม้เปรี้ยว
- สอนลูกแปรงฟัน
- เคี้ยวข้างเดียว
- อุดแล้วอาจผุอีก
- ตรวจฟันกันเถอะ
- ซากกรรไกรเล็ก
- ผลไม้ขัดฟัน
- ปากแห้งเสียงฟันผุ
- กินยาแค่ทุเลา ถ้าไม่รักษา
- แปรงสีฟัน
- เปลี่ยนแปรง
- น้ำยาบ้วนปาก
- ไหมขัดฟัน 2
- แปรงชอกฟัน
- การย้อมสีฟัน
- อาหารต้านการทำลายฟัน
- หัวนมยาง
- ชนิดของนม
- ฟันขึ้น
- ยาสีฟันกับเด็ก
- การใช้ฟลูออไรด์ 1
- การเคลือบฟันด้วยฟลูออไรด์
- การใช้ฟลูออไรด์ 3
- เหงือกกับฟัน
- ไมจิ้มฟัน
- น้ำลาย
- การรักษาแผลร้อนใน
- ยาสีฟันขจัดคราบบุหรี่ ชา กาแฟ
- คั้นเหงือก
- โรคที่มีผลต่อเหงือกและฟัน
- ยาคุมกำเนิดกับโรคเหงือก
- อาหารต้านฟันผุ

- ว่ายนํ้าฟันเสีย
- เด็กควรใช้ยาสีฟันสำหรับเด็ก
- วิธีแปรงลิ้น
- ความยาวของตัวแปรง
- เด็กกินยาสีฟันฟลูออไรด์เล่น
- การใช้ฟลูออไรด์
- เสียวฟันเพราะกินเปรี้ยว
- กินลูกอมเปรี้ยวอมหวาน
- กินจุบจิบต้องแปรงฟันบ่อย
- ลูกอมแก้เจ็บคอ
- จัดฟันแล้วฟันผุ
- กลั้วหมอมฟัน
- น้ำอัดลม
- ความยาวของด้ามแปรง
- กัดฟัน
- ยาอุดฟันมีด้วยหรือ
- ทะและอมผลไม้
- สีของฟัน
- ฟันคุด ฟันหน้าเก
- กินหมากกินพลู
- ลึนดูนฟัน
- ผลกระทบต่อเศรษฐกิจของปัญหาทันตฯ
- ขนมนในโรงเรียนเพื่อฟันดี
- ฟันดีช่วยแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติได้
- สุขภาพดีทั่วไทย เริ่มต้นที่อนามัยช่องปาก
- ฝาดัดเหงือกเพื่อรักษาฟัน
- แผลในปาก อาจทำให้ฟันเสีย
- เหงือกอักเสบ
- รู้ตัวอย่างไรว่าฟันเริ่มผุ
- แผลเริ่ม
- กินขนมหวานอย่างไรฟันไม่ผุ
- การแปรงฟันด้านกระพุ้งแก้ม
- ขนาดของแปรงที่เหมาะสม
- แปรงฟันเป็นระบบ
- ยาสีฟันรสต่างๆ
- ฟี่เลี้ยงลูกฟันผุ
- เหงือกกรัน เสียวฟัน
- ฟันเพชร
- ฟันแตกเพราะกัดของแข็ง
- อดบุนหรือกับติดลูกอม
- ปากปลาร้า
- แปรงสีฟันไฟฟ้า
- จัดฟันดีไหม
- แคะฟันทำให้ฟันห่าง
- ลูกอมสร้างกลิ่นปาก
- แปรงแรงดีไหม
- ผลไม้สดและน้ำผลไม้
- ฟอกสีฟัน
- กัดฟัน ฟันเก
- อันตรายจากการแปรงฟันแรง
- น้ำผึ้งฟันผุ
- สมเด็จพระมหารัชมงคลมุนีให้ปวงประชาฟันดี
- วันทันตสาธารณสุข
- แปรงฟันให้ถูกวิธี
- มากไปก็สูญเปล่า
- การรักษาคลองรากฟัน
- ฟันไม่ดีร่างกายไม่แข็งแรง
- เหงือกแดงไม่ใช่สุขภาพดี
- ปากเหม็นเพราะหินน้ำลาย
- ผู้หญิงเป็นแผลร้อนในมากกว่าผู้ชาย
- เชื้อโรคจากฟันผุอาจทำให้ถึงตายได้
- สอนแปรงฟันต้องสอนแต่เด็ก

- อดน้ำเกลือแก้แผลในปาก
- ฟันกับความสำเร็จ
- แปรงฟันบ่อยฟันเสีย
- แปรงสีฟันของใครของมัน
- ทำอย่างไรเด็กจึงไม่กลัวหมอฟัน
- แคะฟันอย่างไรฟันไม่เสีย
- กินเหล้า ฟันเสีย
- ทำอะไรดีในวันทันตสาธารณสุข
- หลอดดูดช่วยลดความเสี่ยงฟันผุ
- หมอฟันจำเป็น
- ความถี่ในการแปรงฟัน
- ยารักษาลมบ้าหมู
- ยากดภูมิคุ้มกัน
- ตัดเหงือก
- ฟันห่าง
- วัสดุอุดฟันสีธรรมชาติ
- สารเคลือบหลุมร่องฟัน
- ฟันดีเริ่มที่ไหน
- วิธีใช้ไหมขัดฟัน
- ขนแปรง
- กินนมแต่เด็กฟันจะดี
- น้ำใบข้าวบด
- น้ำยาบ้วนปากขับเศษอาหาร
- น้ำล้างขนแปรง
- ใส่ฟันปลอมดูแลลำบาก
- แปรงสีฟันช่อย
- ยาสีฟันสมุนไพร
- ทำทนายปากสะอาด
- น้ำขงนมลูก
- แปรงฟันทำไม
- แปรงฟันแล้วเลือดออก
- ฟันหน้าบิ่น
- แปรงฟันให้ปลอดภัย
- ปวดฟัน
- พรอทในวัสดุอุดฟัน
- การอุดฟัน
- ฟลูออไรด์คืออะไร
- ไหมขัดฟัน
- แปรงเหงือก

2.3 วิทย์ (ออกอากาศทุกวันพฤหัสบดี โดยกรมประชาสัมพันธ์)

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อวิทย์ที่ผลิตขึ้นในปี 2542 ได้ทั้งสิ้น 19 รายการ ดังนี้

- การดูแลสุขภาพฟันในวัยทำงาน
- การดูแลสุขภาพฟันในวัยผู้สูงอายุ
- กลไกการทำงานของฟลูออไรด์
- วิธีฆ่าเชื้อในนม
- ฟันผุในวัยอนุบาล
- นมไขมันต่ำ
- นมฟลูออไรด์ 1
- เลือดออกเมื่อแปรงฟัน
- นมฟลูออไรด์ 2
- ฟันมีชีวิต
- วิธีการสอนแปรงฟัน
- ฟันร้าว
- เสียฟัน
- ฟันแตก
- อาหารช่วยทำความสะอาดฟัน
- ฟันผุเพราะมะเร็ง
- ฟันเกเป็นกรรมพันธุ์
- ควรเริ่มใช้ไหมขัดฟันเมื่ออายุเท่าไร

ตารางที่ 5 แสดงการใช้สื่อในปี 2542 ของกองทันตสาธารณสุข

ตารางที่ 5 แสดงการใช้สื่อประเภทต่างๆ ในกิจกรรมหรือโครงการทันตสาธารณสุข ประจำปีงบประมาณ 2543

กิจกรรม / โครงการ	สื่อมวลชน			สื่อเฉพาะกิจ					โสตทัศน			หอข่าว	นิทรรศการ	วารสาร	ทันตสาร	แบบ บันทึก	
	น.ส.พ.	วิทยุ	T.V.	โปสเตอร์	แผ่นพับ	คู่มือ	จ.ม.ข่าว	ป้าย	สไลด์	V.D.O.	เทป						
โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพหญิงมีครรภ์						✓											
โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน 0-2 ปี				✓	✓												
โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน 3-5 ปี					✓		✓					✓					
โครงการป้องกันทันตสุขภาพในสถานรับเลี้ยงดูเด็กเล็ก				✓		✓											
โครงการทันตกรรมป้องกัน โดยการใช้สารเคลือบปิดหลุมร่องฟัน				✓	✓	✓			✓	✓							
โครงการดูแลทันตสุขภาพด้วยตนเองของประชาชน							✓			✓							
โครงการพัฒนาระบบการจัดบริการ					✓	✓											
งานบริการทันตกรรมป้องกันโครงการส่งเสริมสุขภาพ				✓		✓	✓			✓							
โครงการเผยแพร่ความรู้ทางสื่อมวลชน	✓	✓	✓													✓	
โครงการทันตกรรมป้องกันในผู้สูงอายุ										✓							
โครงการป้องกันโรคฟันผุด้วยการใช้นมฟลูออไรด์แห่งชาติ				✓	✓		✓										
รวม	1	1	1	5	5	5	4	-	1	4	-	1	-	-	1	-	
	3			19					5			1	-	-	1	-	

การใช้สื่อประจำปี พ.ศ. 2543

โครงการในปี 2543 มีการใช้สื่อหลากหลาย โดยสามารถสรุปปริมาณการใช้สื่อแต่ละประเภทเรียงตามลำดับมากน้อยได้ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ อันได้แก่ โปสเตอร์ จำนวน 5 โครงการ แผ่นพับ จำนวน 5 โครงการ คู่มือทันตสุขภาพ จำนวน 5 โครงการ และจดหมายข่าว จำนวน 4 โครงการ
2. สื่อทัศน อันได้แก่ สไลด์ จำนวน 1 โครงการ และวีดีทัศน์ จำนวน 1 โครงการ
3. สื่อมวลชน อันได้แก่ หนังสือพิมพ์ จำนวน 1 โครงการ วิทยุ จำนวน 1 โครงการ และโทรทัศน์ จำนวน 1 โครงการ
4. หอกระจายข่าว จำนวน 1 โครงการ
5. ทันตสารานุกรมสุขภาพ จำนวน 1 โครงการ

โดยผู้วิจัยสามารถรวบรวมเนื้อหาในสื่อแต่ละประเภทได้ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ ประกอบด้วย

1.1 สื่อโปสเตอร์

จากการศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องพบว่ามีการใช้สื่อโปสเตอร์ทั้งหมด 5 โครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพเด็กวัยก่อนเรียน 0-2 ปี เด็กวัยก่อนเรียน 3-5 ปี โครงการป้องกันทันตสุขภาพในสถานเลี้ยงดูเด็กเล็ก โครงการทันตกรรมป้องกันโดยการใช้สารเคลือบหลุมร่องฟัน และโครงการป้องกันโรคฟันผุด้วยการใช้นมพลูออไรด์แห่งชาติ แต่ผู้วิจัยไม่พบตัวอย่างโปสเตอร์ของโครงการเหล่านั้น

1.2 สื่อแผ่นพับ

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อแผ่นพับที่ผลิตขึ้นในปี 2543 ได้ทั้งสิ้น 4 รายการ ดังนี้

1. ตรวจฟันด้วยตนเอง เพื่อป้องกันโรคที่จะเกิด
2. ฟันผุที่เกิดจากการกินนมขวด
3. ไม่จัมฟัน
4. มารู้อักไหมขัดฟันกันเถอะ

2. สื่อมวลชน ประกอบด้วย

2.1 สื่อหนังสือพิมพ์

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อหนังสือพิมพ์ที่ผลิตขึ้นในปี 2543 จากคอลัมน์ "อนามัยดี ชีวิตมีสุข" หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ คอลัมน์ "ครอบครัวสุขภาพดี" หนังสือพิมพ์มติชน คอลัมน์ "มุมมองนามัย" หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ โดยรวบรวมได้ทั้งสิ้น 15 รายการ ดังนี้

- เด็กไทยยุคใหม่ใส่ใจสุขภาพ
- ตรวจฟันง่ายๆ ด้วยตนเอง
- สุขภาพฟันดี มีชัยไปกว่าครึ่ง
- รักกันจริง ต้องใส่ใจ
- การลดการเกิดฟันผุ
- เตรียมความพร้อมเพื่อลูกรักฟันดี
- ลดความหวานต้นทุนฟันผุ
- ฟันกร่อน สาเหตุหนึ่งจากสระว่ายน้ำ
- แปรงฟัน กิจวัตรสำคัญของนักเรียน
- ส่งเสริมการแปรงฟันในโรงเรียน
- สร้างทักษะการแปรงฟันให้กับนักเรียน
- สุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ
- ฟันสึกป้องกันได้
- สูตรสำเร็จการเลือกซื้อแปรงสีฟันอันใหม่
- แบบแผนการดำเนินชีวิตกับสุขภาพช่องปาก

2.2 สื่อโทรทัศน์

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อโทรทัศน์ที่ผลิตขึ้นในปี 2543 จากรายการ "ป.ล.รักเมืองไทย" สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 9 อ.ส.ม.ท รายการ "คลินิก ช่อง 5" สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 รายการสารคดี "นานาน่ารู้" สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 รายการ "อนามัยสุดสัปดาห์" สถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 รายการ "คู่มืออนามัยดี" สถานีโทรทัศน์ไอทีวี ได้ทั้งสิ้น 14 รายการ ดังนี้

- การเพิ่มประสิทธิภาพการแปรงฟันเด็กวัยเรียน - อาหารบำรุงฟัน
- เคลือบหลุมร่องฟันป้องกันฟันผุ
- อาหารเพื่อเหงือกและฟัน
- การเน้นประสิทธิภาพการแปรงฟัน
- การแปรงฟันถูกวิธี
- ฟันคุดแต่รักไม่คุด
- ร้อนใน
- สุขภาพฟันดี 100 ปี สมเด็จย่า
- ทำไมต้องแปรงฟันหลังอาหารทันที
- วิธีรักษาโรคในช่องปากที่พบในผู้สูงอายุ
- ฟันคุดเจ้าปัญหา
- ปาก
- กินเพื่อเหงือก

รายการโทรทัศน์ "ชาวสิ้นฟันดี" รวบรวมได้ทั้งสิ้น 118 ตอน

- ทำอย่างไรให้เด็กเลิกนิสัยดูดนิ้ว
- แปรงลิ้นส่วนใด
- ฟันเหลืองฟอกสีฟันให้ขาวได้ไหม
- การป้องกันฟันผุ
- วิตามินรักษาร้อนใน
- ตัดเหงือกเพื่อรักษาโรคปริทันต์
- โรคแทรกซ้อน
- ยาสีฟันทำให้ฟันขาวจริงดังโฆษณาไหม
- แผลร้อนในติดต่อกันได้หรือไม่
- ยาสีฟันกัดปาก

- ออกกำลังกาย
- การกินอาหารในงานเลี้ยง
- การดูแลรักษาเหงือกและฟัน
- ทันตกรรมป้องกัน
- ฟันผู้เฒ่า
- โรคฟันผุติดต่อใหม่
- ควรให้เด็กเริ่มแปรงฟันเมื่อใด
- โรคฟันผุเกิดจากอะไร
- ฟันผุรักษาเองได้ไหม
- ใครเสี่ยงต่อการเป็นเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์
- ลดความอ้วนแล้วปากเหม็น
- แค่คิดปากก็สะอาดได้
- ยาสีฟันทำให้เป็นแผลในปาก
- ถอนฟันเจ็บมากไหม
- หินปูนอยู่ตรงไหน
- แปรงฟันรักษาอาการอักเสบในปากได้
- ฟันมีกระเปาะ
- แปรงฟันทุกวันทำไมปากยังเหม็นฟันยังผุ
- เคลือบฟันกร่อน ทำไง
- บ้วนปากแทนแปรงฟันได้ไหม
- ทำไมต้องแปรงฟัน 2-3 นาทีต่อครั้ง
- เด็กรับฟลูออไรด์เสริมได้ทุกคน
- เหงือกอักเสบเหมือนกับโรคปริทันต์หรือไม่
- ลื่นเหม็น
- แปรงฟันให้ลูกเล็กๆ
- เหงือกอักเสบรักษาเองได้ไหม
- กินขนมหวานอย่างไรฟันไม่ผุ
- ฟันตกกระ
- ลื่นอักเสบ
- นมเติมน้ำตาลคุณหรือโทษ
- ไม้จิ้มฟันเหมาะกับทุกคน
- กินอย่างไรในวัยสูงอายุ
- ทำอย่างไรลูกไม่ติดขวดนม
- เคลือบหลุมร่องฟันป้องกันฟันผุ
- แปรงฟันช่วยชาติ
- เป็นเบาหวานต้องเป็นโรคปริทันต์
- เริ่มดูแลความสะอาดช่องปากเมื่อไร
- ยาสีฟันของเด็กเล็ก
- ฟันทุกซี่มีโอกาสผุได้เท่ากัน
- ฟันดำรักษาเองได้ไหม
- สูบบุหรี่ยังทำให้เกิดกลิ่นปาก
- ผลเสียของน้ำยาบ้วนปาก
- วิตามินช่วยลดการเกิดแผลร้อนใน
- ขี้ฟันคืออะไร
- เสียวฟันแก้ยังไง
- คนท้องทำฟันได้ไหม
- การวางขนแปรงขณะแปรงฟัน
- เหงือกอักเสบทำอย่างไร
- แปรงฟันทุกวัน ฟันเหลืองได้ไง
- แปรงสีฟันไฟฟ้าเหมาะสำหรับใคร
- รักฟันรักฟลูออไรด์
- ให้ลูกกินฟลูออไรด์เวลาใดดี
- ปากเหม็น ทดสอบอย่างไร
- หายใจทางปาก ปากเหม็น
- เลือดออกเมื่อแปรงฟัน
- ปากเหม็นตอนตื่นนอน
- เชื้อโรคจากฟันผุอาจทำให้ถึงตายได้
- การดูแลฟันหลังหายจากโรคปริทันต์
- น้ำตาลทำลายฟัน
- กินจุบจิบ
- ควรเริ่มใช้ไหมขัดฟันอายุเท่าไร

- วันรุ่นเหงือกอักเสบง่าย
- ฉาบฟัน
- กินถั่วอย่างไรฟันไม่ผุ ท้องไม่อืด
- ฟันเกเป็นกรรมพันธุ์
- ทำไมจึงควรใช้ยาสีฟันน้อยๆ
- ฟันมีชีวิต
- ผลไม้รักษาฟัน
- อาหารเสริมสร้างน้ำนม
- การดูแลสุขภาพฟันในวัยทำงาน
- การดูแลฟันชุดที่ 3
- ฝากครรภ์อย่าลืมตรวจฟันด้วย
- ฟันผุได้อย่างไร
- กลไกการทำงานของฟลูออไรด์
- วิธีฆ่าเชื้อในนม
- นมฟลูออไรด์ 1
- วิธีสอนแปรงฟัน
- เสียวฟัน
- ใครเสียวฟัน
- ยาสีฟันรักษาอาการเสียวฟันได้อย่างไร
- คนท้องทำฟันได้
- อาหารช่วยทำความสะอาดฟันได้
- ฟันผุเพราะมะเร็ง
- ยิ้มสวยด้วยข้าวกล้อง
- วิธีกินผักผลไม้ให้ได้วิตามินซีเต็มที่
- เปลี่ยนแปรงสีฟันเมื่อไรดี
- ข้อเสียของขนแปรงที่แข็งหรืออ่อนเกินไป
- ฟันสวยเพราะหมวกกันน็อค
- การเตรียมตัวเลี้ยงลูกนมแม่
- ฟันผุในวัยอนุบาล
- ช่วงต่อของฟันน้ำนมและฟันแท้
- การดูแลสุขภาพฟันในวัยสูงอายุ
- ฟันซี่แรกของหนู
- ผลของฟลูออไรด์ต่อโรคฟันผุ
- นมที่เหมาะสมสำหรับเด็ก
- นมไขมันต่ำ
- นมฟลูออไรด์ 2
- ฟันร่วง
- อุบัติภัยของผู้มีอาการเสียวฟัน
- การรักษาอาการเสียวฟัน
- ฟันแตก
- ทำฟันไม่ติดเอดส์
- ทำไมต้องเข้าและก่อนนอน

2.3 สื่อวิทยุ

ผู้วิจัยรวบรวมสื่อวิทยุที่ผลิตขึ้นในปี 2543 โดยรวบรวมจากรายการสัมภาษณ์พิเศษ และรายการ "สุขภาพดี ชีวิตสดใส" ทางสถานีวิทยุ จส. 100 โดยรวบรวมได้ทั้งสิ้นจำนวน 13 ตอน ดังนี้

- โรงเรียนกับการส่งเสริมการแปรงฟัน
- สุขภาพช่องปากของคุณแม่และลูกน้อยในครรภ์
- ยิ้มสวยเมื่อสุขภาพฟันและอนามัยดี
- ผู้สูงอายุกับการดูแลฟัน
- เสริมฟลูออไรด์แก่เด็กเพื่อป้องกันฟันผุ อาหาร
- กลิ่นปากรักษาได้
- สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ฯ ให้ปวงประชามีฟันดี
- วิธีดูแลฟันชุดแรกของลูกน้อย
- ปกป้องโรคในช่องปากด้วยการเลือกรับประทาน
- ดูแลคุณแม่เพื่อฟันลูกน้อยในครรภ์
- สุขภาพฟันดีมีชัยไปกว่าครึ่ง
- กินน้ำอัดลมประจำมีผลต่อฟันหรือไม่

จากตารางแสดงปริมาณการใช้สื่อประเภทต่างๆ ในกิจกรรมหรือโครงการทั้งหมดที่ส่วนอบรมและเผยแพร่ กองทันตฯ เลือกใช้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539-2543 สามารถสรุปปริมาณการใช้สื่อในแต่ละโครงการ โดยเรียงตามลำดับมากน้อย ดังนี้

1. สื่อเฉพาะกิจ
2. สื่อโสตทัศน
3. สื่อมวลชน
4. สื่อนิทรรศการ

สื่อเฉพาะกิจ อันได้แก่ โปสเตอร์ แผ่นพับ คู่มือทันตสุขภาพ จดหมายข่าว และป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นสื่อที่ถูกนำมาใช้ในกิจกรรมหรือโครงการของกองทันตสาธารณสุขที่มากที่สุด จากข้อมูลที่เก็บและรวบรวมได้แสดงให้เห็นว่าทุกโครงการของกองทันตฯ ได้นำสื่อเฉพาะกิจมาใช้ในการเผยแพร่กิจกรรมของโครงการ เนื่องจากโครงการแต่ละโครงการของกองทันตฯ มักจะเป็นโครงการเฉพาะที่มีกลุ่มเป้าหมายชัดเจน ดังนั้นการใช้สื่อเฉพาะกิจจึงมีความเหมาะสม โดยผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์เหตุผลการใช้สื่อเฉพาะกิจของกองทันตฯ ได้ ดังนี้

1. คุณลักษณะของสื่อเฉพาะกิจ เป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อสื่อสารเนื้อหาที่ต้องการให้กับกลุ่มเป้าหมายโดยตรง ซึ่งในการดำเนินงานเพื่อส่งเสริมทันตสุขภาพของส่วนอบรมและเผยแพร่ ในบางโครงการจะมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนแน่นอน เช่น โครงการส่งเสริมทันตสุขภาพสำหรับหญิงมีครรภ์ กลุ่มเป้าหมายของโครงการคือ หญิงมีครรภ์ โครงการลักษณะนี้จะใช้สื่อเฉพาะกิจเป็นหลัก เพราะการสื่อสารเพื่องานเฉพาะกิจนี้มีเป้าหมายเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และเมื่อมีการอาศัยสื่อเฉพาะกิจหลายชนิด เช่น แผ่นพับ โปสเตอร์ ฯลฯ โดยสื่อแต่ละชนิดก็จะมีข้อดีแตกต่างกันไป ดังนั้น เมื่อนำเอาข้อดีของสื่อแต่ละชนิดมาใช้ร่วมกัน ก็จะทำให้การสื่อสารสัมฤทธิ์ผลได้เป็นอย่างดี
2. เนื่องจากส่วนอบรมและเผยแพร่ต้องสนับสนุนสื่อให้กับหน่วยงานต่างๆ ของรัฐทั่วประเทศ เช่น โรงพยาบาล โรงเรียน สถานีอนามัย สาธารณสุขจังหวัด ฯลฯ ดังนั้น สื่อเฉพาะกิจจึงมีความเหมาะสมเนื่องจากสามารถกระจายสื่อออกไปได้ง่ายและสามารถให้ความรู้เพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพให้กับกลุ่มเป้าหมายหรือประชาชนทั่วไปได้ดี

3. งบประมาณก็เป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่ง เพราะขอบเขตการดำเนินงานของส่วน
 อบรมและเผยแพร่เป็นระดับประเทศ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องสนับสนุนสื่อให้มี
 ความทั่วถึง การผลิตสื่อเฉพาะกิจใช้งบประมาณน้อยกว่าการใช้สื่อมวลชนและด้วย
 คุณลักษณะที่สามารถนำมาใช้เมื่อไหร่ก็ได้ อีกทั้งสื่อที่ผลิตก็ได้จำนวนที่มากกว่า ซึ่ง
 หากจะเลือกใช้แต่สื่อมวลชนอาจจะไม่สามารถเผยแพร่ข้อมูลได้มากเท่าที่ต้องการได้
 หรือหากสามารถเผยแพร่ข้อมูลได้มากเท่าที่ต้องการด้วยการใช้สื่อมวลชน นั้นหมาย
 ถึงการใช้งบประมาณในจำนวนมากมายนั่นเอง

ในขณะที่สื่อมวลชนมีปริมาณการใช้เป็นอันดับสาม และถูกใช้เฉพาะโครงการเผยแพร่
 ประชาสัมพันธ์ในลักษณะทั่วๆ ไป จะไม่นับเฉพาะกิจกรรมหรือโครงการใดโครงการหนึ่ง แต่อย่าง
 ไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์คุณวิไลลักษณ์พบว่า ถึงแม้จะมีความถี่ในการเลือกใช้เป็นอันดับสาม
 แต่โดยเฉลี่ยแล้วร้อยละ 40 ของงบประมาณทั้งหมดในแต่ละปี ได้ถูกใช้ไปกับสื่อประเภทสื่อมวล
 ชน โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่า สื่อมวลชนเป็นสื่อที่มีค่าใช้จ่ายในการดำเนิน
 การสูงไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อเวลา (กรณีที่เป็นสื่อโทรทัศน์ หรือสื่อวิทยุ) หรือค่าใช้จ่ายใน
 การซื้อพื้นที่ (กรณีที่เป็นสื่อหนังสือพิมพ์ หรือสื่อนิตยสาร) รวมถึงค่าใช้จ่ายในการผลิต ดังนั้นบ
 ประมาณที่ใช้จึงสูงกว่าสื่อชนิดอื่นๆ เมื่อเทียบกับปริมาณการใช้ที่กลับมีปริมาณน้อยกว่า รวมถึง
 ความคงทนน้อยกว่าในสื่อเฉพาะกิจและสื่อโสตทัศน์ ดังนั้นในโครงการบางโครงการที่มีกลุ่มเป้า
 หมายเฉพาะเจาะจง หรือในการดำเนินการในบางพื้นที่ที่มีพื้นที่เฉพาะ จึงไม่ควรจะใช้สื่อมวลชนใน
 การให้ความรู้เพราะจะกว้างเกินไป

แต่อย่างไรก็ตาม คุณวิไลลักษณ์ บังเกิดสิงห์ ได้แสดงความเห็นไว้ว่า หากมีงบประมาณที่
 มากเพียงพอ สื่อที่ส่วนอบรมและเผยแพร่สนใจที่จะเลือกใช้ คือสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์
 เนื่องจากคุณลักษณะของสื่อมวลชนที่สามารถสร้างความสนใจให้กับประชาชน และแพร่กระจาย
 ข่าวสารได้ในเวลาที่รวดเร็ว อีกทั้งจากประสบการณ์ที่ผ่านมาจากการออกพื้นที่ พบว่าในต่าง
 จังหวัดโดยเฉพาะพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญ ชาวบ้านมักจะไม่ค่อยนิยมอ่านหนังสือ ดังนั้นสื่อที่
 ต้องใช้ทักษะในการอ่านไม่ว่าจะเป็นแผ่นพับ หรือคู่มือการให้ความรู้เรื่องทันตสุขภาพต่างๆ จะไม่
 เป็นที่นิยม เมื่อเปรียบเทียบกับสื่อโทรทัศน์พบว่า ประชาชนจะชอบดูโทรทัศน์มากกว่า แต่เนื่องจาก
 งบประมาณที่มีอย่างจำกัดและเมื่อพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ ก็ต้องยอมรับว่า
 สื่อเฉพาะกิจ โดยเฉพาะโปสเตอร์ และแผ่นพับ มีความเหมาะสมมากที่สุด

การใช้สื่อของกองทุนตฯ นอกจากจะมีลักษณะดังที่วิเคราะห์ไปแล้ว ผู้วิจัยพบว่าระหว่างปี พ.ศ. 2539-2542 ส่วนอบรมและเผยแพร่เป็นผู้รับผิดชอบการใช้สื่อเพียงหน่วยงานเดียว แต่ในปี พ.ศ. 2543 มีหน่วยงานดูแลการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทัศนสุขภาพเพิ่มขึ้นมาอีกหนึ่งหน่วยงานนั่นคือ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรมอนามัย อันเนื่องมาจากนโยบายของผู้บริหารของกรมอนามัย ในขณะนั้นที่ต้องการให้ภาพการใช้สื่อของแต่ละกองที่สังกัดกรมอนามัยออกมาเป็นภาพรวมของ กรมอนามัยเพียงอย่างเดียว

คุณกนิษฐา มีนะกนิษฐ ห้วนหน้าฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรมอนามัย ได้ให้สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้วิจัยถึงประเด็นนี้ว่า

“ผู้บริหารของกรมอนามัยมีนโยบายให้การใช้สื่อเป็นภาพรวมของกรม จึงให้ฝ่ายประชาสัมพันธ์ของกรมอนามัยให้ความรู้เพื่อส่งเสริมสุขภาพในทุกๆ ด้าน โดยให้มีเนื้อหาครอบคลุมกับทุกๆ กองที่สังกัดในกรมอนามัย ทางกรมอนามัยจึงได้ตั้งคณะกรรมการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ขึ้นเพื่อดำเนินการนี้โดยเฉพาะ ซึ่งคณะกรรมการดำเนินงานที่จัดตั้งขึ้นนี้ก็คือตัวแทนมาจากแต่ละกองงานนั่นเอง เพราะจะสามารถเข้าใจรายละเอียดเกี่ยวกับงานของกองที่ตนสังกัดได้ดีกว่า เนื่องจากเนื้อหาในแต่ละตอนที่เผยแพร่แต่ละกองจะเป็นผู้รับผิดชอบในการเตรียม และเรียบเรียงเนื้อหา โดยให้มีความเหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายของกอง ดังนั้นฝ่ายประชาสัมพันธ์จึงทำหน้าที่เป็นเสมือนผู้ประสานงานระหว่างกองกับบริษัทที่เป็นผู้ผลิตเท่านั้น”

รายการ หรือคอลัมน์ต่างๆ ที่คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ กรมอนามัย ดำเนินงานจึงมีเนื้อหาที่หลากหลายไม่มุ่งเน้นเฉพาะเจาะจงไปที่กองใดกองหนึ่ง ดังนั้นชื่อของรายการจะเป็นชื่อที่บ่งบอกถึงการส่งเสริมสุขภาพแบบรวมๆ ตัวอย่างเช่น รายการ “ปล. รักเมืองไทย” ทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ซึ่งในปี 2543 ออกอากาศทั้งสิ้นจำนวน 39 ตอน แต่มีเนื้อหาที่เกี่ยวกับทัศนสุขภาพเพียง 4 ตอนเท่านั้น ส่วนตอนอื่นๆ จะเกี่ยวกับการส่งเสริมสุขภาพในเรื่องอื่นๆ คุณกนิษฐา มีนะกนิษฐ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า สัดส่วนของเนื้อหาในแต่ละตอนจะไม่มีความแน่นอนว่าจะเป็นของกองใด การกำหนดเนื้อหาไม่ได้ใช้เกณฑ์ใดโดยเฉพาะ เพราะจะพิจารณาจากความเหมาะสมกับสถานการณ์ในขณะนั้น เช่น หากเป็นช่วงเดือนตุลาคมซึ่งจะมีวันทัศนสาธารณสุขแห่งชาติ ในเดือนนั้นก็จะเน้นเนื้อหาด้านทัศนสุขภาพมากกว่าเนื้อหาของกองอื่น ส่วนงบประมาณที่ดำเนินงานได้รับการจัดสรรมาจากงบประมาณของแต่ละกองนั่นเอง

เป็นที่น่าสังเกตประการหนึ่งว่าฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรมอนามัย จะเลือกใช้เฉพาะสื่อมวลชนเท่านั้น อันได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ซึ่งคุณกนิษฐาได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า เนื่องจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ว่าเป็นการให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นประชาชนทั่วๆ ไปในวงกว้างโดยจะไม่เน้นเฉพาะกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งดังนั้น จึงเห็นว่าสื่อมวลชนมีความเหมาะสมต่อการประชาสัมพันธ์ความรู้ออกไปในเวลาทีรวดเร็ว และสามารถสร้างความจดจำให้กับประชาชนทั่วไปได้เป็นอย่างดี

แต่อย่างไรก็ตามทั้งคุณวิไลลักษณ์ และคุณกนิษฐา ได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า ในการดำเนินงานต้องมีการจัดทำแผนการดำเนินงานการใช้สื่อ ซึ่งในแผนนี้จะระบุรายละเอียดกิจกรรมหรือโครงการที่จะทำ ประเภทสื่อที่เลือกใช้เพื่อสนับสนุนกิจกรรมนั้นๆ รวมถึงงบประมาณ ซึ่งก่อนที่จะวางแผนแผนงาน นอกจากประเด็นที่ต้องทราบทั่วๆ ไป เช่น กลุ่มเป้าหมายของแผนงาน ภาวะการณ์เร่งด่วนที่เป็นปัญหา ฯลฯ นโยบายของผู้บริหารก็เป็นสิ่งสำคัญมากที่จะทำให้การวางแผนงานสำเร็จลุล่วงได้ โดยผู้บริหารระดับสูงของกองจะพิจารณาความเหมาะสม และเป็นผู้กำหนดนโยบายต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานให้กับผู้ปฏิบัติเพื่อนำไปปฏิบัติต่อไป

โดยสรุป ภาพรวมการใช้สื่อในโครงการเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพ ของกองทันตสาธารณสุข มีดังนี้

1. มีการเลือกใช้สื่อทุกประเภท ทั้งสื่อที่เป็นสื่อรุก ได้แก่ สื่อมวลชน เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ สื่อนิทรรศการ เช่น การจัดนิทรรศการในโอกาสต่างๆ สื่อบุคคล เช่น การส่งเจ้าหน้าที่ไปให้ความรู้เรื่องทันตสุขภาพ เป็นต้น และสื่อรับ ได้แก่ สื่อเฉพาะกิจ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ คู่มือทันตสุขภาพ เป็นต้น ทั้งนี้เพราะสื่อแต่ละชนิดมีข้อดีและข้อด้อยแตกต่างกันไป เช่น หนังสือพิมพ์มีข้อดี คือ มีความคงทนมากกว่าสื่อมวลชนอื่นๆ ผู้อ่านสามารถกลับมาอ่านและเก็บเป็นหลักฐานได้ สามารถเข้าถึงประชาชนได้หลายกลุ่ม หลายอาชีพ แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อด้อย คือมีช่วงอายุที่สั้น คนอ่านเพียงครั้งเดียวก็ผ่านไป หรือโปสเตอร์ซึ่งก็มีข้อดี คือ สื่อความหมายเข้าใจได้ง่าย รวดเร็ว มีภาพที่ดึงดูดความสนใจและข้อความเด่นชัด แต่ในขณะเดียวกันโปสเตอร์ก็ไม่สามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับความรู้ด้านทันตสุขภาพได้ละเอียดเท่ากับสื่อแผ่นพับ ดังนั้น กองทันตสาธารณสุขจึงต้องนำสื่อทั้งหลายมาผสมผสานเพื่อใช้ในการให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพ

2. โครงการให้ความรู้แต่ละโครงการของกองทุนฯ จะเลือกใช้สื่อเฉพาะกิจมากที่สุด โดยเฉพาะสื่อแผ่นพับ เนื่องจากโครงการเหล่านั้นจะมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจง และเป็นโครงการที่เน้นให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมาย ดังนั้น สื่อแผ่นพับ จึงเป็นสื่อที่เหมาะสมเพราะให้ความรู้และเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี
3. นอกจากส่วอบรมและเผยแพร่จะเป็นผู้รับผิดชอบการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทัศนสุขภาพแล้ว ในปี 2543 ฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรมอนามัย ได้เข้ามาร่วมดูแลการใช้สื่อด้านทัศนสุขภาพตามนโยบายที่เปลี่ยนของกรมอนามัย แต่จะใช้เฉพาะสื่อมวลชน ในการให้ความรู้เท่านั้น สื่ออื่นๆ เช่น สื่อเฉพาะกิจ สื่อโสตทัศนูปกรณ์ ส่วนอบรมยังเป็นผู้รับผิดชอบเช่นเดิม

เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมทั้งหมดของการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทัศนสุขภาพ ผู้วิจัยพบว่า สื่อมวลชน ซึ่งหมายถึง สื่อหนังสือพิมพ์ วิทยุ และโทรทัศน์ได้ทำหน้าที่ในการเชื่อมโยงความเป็นจริง ความรู้ต่างๆ เพื่อสร้างการรับรู้และความเข้าใจให้กับคนในสังคม โดยมีกองทุนสาธารณสุขเป็นตัวตั้งตัวตีในการใช้สื่อมวลชนเหล่านั้นเพื่อสร้างการรับรู้ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกองทุนฯ

นอกจากนั้นเจ้าหน้าที่ของกองทุนฯ ยังมีบทบาทในการส่งเสริมและป้องกันทัศนสุขภาพ เนื่องจากทำหน้าที่เป็นคนกลางในการประสานงานระหว่างกลุ่มต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานเอกชน หรือสถาบันสื่อมวลชน ในการขอความร่วมมือเพื่อให้เกิดผลดีแก่ประชาชนในด้านทัศนสุขภาพ แต่จากข้อมูลทีวีวิเคราะห์ยังไม่พบการใช้สื่อเพื่อผลักดันให้เกิดนโยบายทัศนสุขภาพในระดับสังคม เนื่องจากสื่อที่ใช้จะเน้นให้ประชาชนได้รับความรู้ทางด้านทัศนสุขภาพในแต่ละคนมากกว่า

นอกจากการเลือกใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทัศนสุขภาพจะเป็นกลวิธีสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในการปลูกฝังแนวความคิดดังกล่าวให้กับกลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไปแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ เนื้อหาสารที่ปรากฏบนสื่อ นั้น เป็นที่น่าสนใจว่าเนื้อหาที่ทั้งสองหน่วยงานนำเสนอได้ปลูกฝังแนวคิดอะไรให้กับประชาชน เป็นเนื้อหาที่มุ่งเน้นเพื่อให้ความรู้ในแง่ของการส่งเสริม หรือในแง่ของการป้องกัน และอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้รวบรวมเนื้อหาต่างๆ ที่ปรากฏบนสื่อทุกประเภททั้งที่สื่อที่ส่วนอบรมและเผยแพร่ กองทุนฯ และสื่อที่คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์ กรมอนามัย เลือกใช้เพื่อวิเคราะห์และนำเสนอโดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

การวิเคราะห์เนื้อหาสื่อ

ส่วนอบรมและเผยแพร่ กองทันตสาธารณสุข เป็นผู้สร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อการส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพที่ปรากฏบนสื่อต่างๆ คุณวิไลลักษณ์กล่าวถึงขั้นตอนในการดำเนินการว่า

“เมื่อกำหนดประเด็น หรือเรื่องที่จะเสนอแล้ว หากเป็นเนื้อหาที่ทุก ๆ ไป ทางส่วนอบรมและเผยแพร่จะเรียบเรียงเนื้อหาเอง เมื่อเนื้อหาเรียบร้อยก็จะเข้าสู่ขั้นตอนการผลิตตามแต่ว่าจะเผยแพร่บนสื่อประเภทไหน แต่หากว่าเป็นเนื้อหาที่จะนำเสนอมีความซับซ้อน หรือเป็นวิชาการมากกว่าปกติทางกองทันตสาธารณสุข จะมีทันตแพทย์หรือนักวิชาการประจำกองมาช่วยเรียบเรียงเนื้อหาให้ก่อน”

จากประสบการณ์ในการทำงานด้านสื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพมาประมาณ 7 ปี คุณวิไลลักษณ์ยอมรับว่าปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นในการกำหนดเนื้อหา คือ เนื้อหาค่อนข้างซ้ำไปซ้ำมา เนื่องจากการให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพปากและฟันสามารถให้ได้เพียงขั้นพื้นฐานเท่านั้น เพราะหากนำเสนอในเรื่องที่ซับซ้อน หรือวิชาการมากเกินไปประชาชนทั่วไปก็จะไม่ให้ความสนใจ อีกทั้งการดูแลสุขภาพปากและฟันหากเกิดการดูแลขั้นพื้นฐานไปแล้วมักจะเป็นเรื่องที่ต้องให้ทันตแพทย์ดูแล ประชาชนทั่วไปไม่สามารถดูแลเองได้

นอกจากปัญหาเนื้อหาที่ไม่หลากหลายแล้ว จากการวิเคราะห์เนื้อหาสื่อที่สามารถรวบรวมได้ระหว่างปี 2539-2543 ผู้วิจัยพบว่ายังมีปัญหาอีกประเด็นหนึ่งที่ต่อเนื่องมาจากความไม่หลากหลายของเนื้อหา คือ การเผยแพร่ซ้ำของเนื้อหาเดิม ในสื่อชนิดเดิม เช่น คอลัมน์ให้ความรู้เรื่องฟันในหนังสือพิมพ์บ้านเมือง ผู้วิจัยพบว่าหลายครั้งก็นำบทความเดิมที่เคยเผยแพร่แล้วมาเผยแพร่อีก เพียงช่วงระยะเวลาที่ห่างกันเพียง 2-3 เดือน โดยไม่ได้มีการแก้ไขเนื้อหา หรือดัดแปลงรูปแบบการนำเสนอเลย ซึ่งคุณวิไลลักษณ์ได้ให้ความกระจ่างในประเด็นนี้ว่า

“ทางกองทันตฯ เองก็พยายามที่จะสร้างงานให้มีความน่าสนใจ แต่ก็ยอมรับว่าเนื้อหาของงานเมื่อทำมาถึงจุดๆ หนึ่งมันจะวนกลับมาที่เดิม อย่างที่เกิดกับสื่อหนังสือพิมพ์ก็คือใช้งานชิ้นเดิมลงเผยแพร่ใหม่ หรือใช้เนื้อหาเดิมที่เคยใช้มาแล้ว แต่เปลี่ยนลักษณะสื่อ เช่น จากที่เคยเป็นเนื้อหาในสื่อแผ่นพับ ก็ดัดแปลงเนื้อหาให้อยู่ในรูปของบทความบ้างโดยดัดแปลงให้เหมาะสมกับลักษณะของสื่อ แต่บางครั้งก็ใช้รูปแบบเดิมคือจากสื่อแผ่นพับก็ยังคงเป็นสื่อเดิมนั้นแหละ เพียงแต่เปลี่ยนลูกเล่น เปลี่ยนกราฟฟิกเท่านั้นเอง ซึ่งก็ไม่ว่าจะอย่างไรนะ มันก็มาจากหลายๆ ปัจจัยด้วยกัน อย่าง

การกำหนดกลุ่มเป้าหมายซ้ำๆ กันทุกๆ ปี เช่น กลุ่มสตรีมีครรภ์ หรือกลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน มันก็มีผลกับเนื้อหาแล้ว น้องลองคิดว่าเรื่องสุขภาพฟันกับสตรีมีครรภ์จะมีเรื่องให้เล่นได้ซ้ำก็เรื่องกัน"

จากการวิเคราะห์ข้อมูลที่มีอยู่ ผู้วิจัยสามารถรวบรวมปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดเนื้อหาสื่อได้ดังนี้

1. การกำหนดเนื้อหาอันเนื่องมาจากกลุ่มเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาทันตสาธารณสุข เนื่องจากในการกำหนดแผนพัฒนาในแต่ละปีงบประมาณจะมีการกำหนดกลุ่มเป้าหมายหลักที่ต้องเร่งดำเนินการโดยอาจจะพิจารณาจากตัวเลขกลุ่มที่มีแนวโน้มการมีปัญหาสุขภาพปากและฟันมากขึ้น เช่น เด็กกลุ่มวัยก่อนเรียน หรือกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น ดังนั้นเนื้อหาสื่อก็จะเน้นให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าวในสัดส่วนที่มากกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่มอื่นๆ โดยจะดูว่าในกลุ่มดังกล่าวมีเรื่องทันตสุขภาพเรื่องใดที่ต้องส่งเสริมหรือป้องกันเป็นพิเศษก็จะจัดทำเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มนั้น
2. การกำหนดเนื้อหาอันเนื่องมาจากโครงการ หรือกิจกรรมของกองทันตฯ ในปีนั้น เช่น โครงการส่งเสริมฟลูออไรด์ เนื้อหาสื่อก็จะเกี่ยวกับการให้ความรู้เรื่องฟลูออไรด์ ไม่ว่าจะในแง่ของการป้องกันหรือส่งเสริมก็ตาม หรือโครงการเคลือบหลุมร่องฟัน เนื้อหา ก็เกี่ยวกับการให้ความรู้ว่าการเคลือบหลุมร่องฟันสามารถป้องกันฟันผุได้อย่างไร หรือ อาจจะเป็นการส่งเสริมให้ผู้ปกครองพาลูกหลานไปเคลือบหลุมร่องฟัน เป็นต้น
3. การกำหนดเนื้อหาอันเนื่องมาจากสภาพการณ์ต่างๆ ไป ในขณะที่นั้นมีปัญหาเร่งด่วนอะไรขึ้นมาหรือไม่ ถ้ามีก็จะผลิตสื่อที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับภาวะการณ์นั้น แต่การกำหนดเนื้อหาโดยใช้เกณฑ์นี้จะมีน้อยมากเนื่องจากปัญหาเรื่องปากและฟันมักจะเป็นปัญหาที่ไม่เร่งด่วน แต่เป็นเรื่องของการส่งเสริมและป้องกันเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมที่ถาวรมากกว่า ดังนั้นการทำงานจะดำเนินตามแผนงานที่แน่นอนอยู่แล้ว

นอกจากการวิเคราะห์ลักษณะเนื้อหาที่ปรากฏในสื่อ และปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดเนื้อหา ดังที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังต้องการวิเคราะห์เนื้อหาตามแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพอนามัย เนื่องจากทันตสุขภาพได้รับการระบุว่าเป็นสาขาหนึ่งของการส่งเสริมสุขภาพ อีกทั้งยังเป็นตัวชี้วัดประการหนึ่งเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยของประชากรทุกวัย ซึ่งแนวทางในการดูแลสุขภาพอนามัยประกอบด้วย 4 แนวทาง คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันและควบคุมโรค การรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสภาพผู้ป่วย

หากจะให้คำอธิบายถึงการดูแลสุขภาพอนามัยทั้ง 4 แนวทาง ในลักษณะที่สอดคล้องกับด้านทันตสุขภาพแล้ว ทันตแพทย์พงษ์เอก ตาดทอง ผู้ช่วยผู้อำนวยการโรงพยาบาลฟัน กรุณาให้คำอธิบายถึงแนวทางทั้ง 4 แก่ผู้วิจัยเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์เนื้อหา ดังนี้

1. การส่งเสริมสุขภาพ หมายถึงการส่งเสริมให้ประชาชนมีความสนใจ และมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพปากและฟันของตนเองทั้งในขณะที่ยังไม่เป็นโรค หรือเป็นโรคแล้วก็ตาม ซึ่งการส่งเสริมทันตสุขภาพจะให้ผลดีต้องมีการผสมผสานกันทั้งตัวบุคคล และสังคมในทางทันตสุขภาพ เช่น การตรวจสุขภาพฟันทุกๆ 6 เดือน เป็นต้น
2. การป้องกันและควบคุมโรค จะมีการป้องกันได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับที่ยังไม่เป็นโรคหรือเป็นโรคแล้ว การป้องกันและควบคุมโรคในทางทันตสุขภาพ เช่น การเคลือบฟลูออไรด์เพื่อป้องกันฟันผุ เป็นต้น
3. การรักษาพยาบาล ในทางทันตสุขภาพพบว่าเป็นเรื่องที่ประชาชนไม่สามารถจัดการกับภาวะดังกล่าวได้ด้วยตัวเอง ต้องให้ทันตแพทย์ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้รักษา เช่น การอุดฟัน การรักษารากฟัน
4. การฟื้นฟูสุขภาพ ในทางทันตสุขภาพหมายถึง การฟื้นฟูสภาพภายในช่องปากภายหลังได้รับการรักษาแล้ว โดยทันตแพทย์จะเป็นผู้ดูแลเพื่อฟื้นฟูสภาพดังกล่าว เช่น การทำครอบฟัน การใส่ฟันเพื่อทดแทนฟันที่สูญเสียไป เป็นต้น

ผู้วิจัยได้รวบรวมเนื้อหาที่ถูกเผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2539-2543 และวิเคราะห์แยกเป็นแนวทางตามแนวคิดการดูแลสุขภาพ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอเนื้อหาและแนวคิดที่ปรากฏในแต่ละปีออกมาในรูปแบบของตาราง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงแนวคิดของเนื้อหาที่ปรากฏบนสื่อต่างๆ ของกองทันตสาธารณสุข
ประจำปี 2539

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
1. สื่อแผ่นพับ							
- โรคในช่องปากนั้นสำคัญอย่างไร					✓		
- คนไหนไม่แปรงฟัน					✓		
- ฟลูออไรด์		✓					
- แต่คุณแม่และลูกน้อยเพื่อสุขภาพฟันดี					✓		
2. สื่อหนังสือพิมพ์							
- การดูแลสุขภาพของโรคฟันผุ		✓					
- ฟันผุระยะที่ 2					✓		
- ฟันผุระยะที่ 3					✓		
- ฟันผุระยะที่ 4					✓		
- ฟันปลอม				✓			
- การดูแลฟันปลอม				✓			
- การใส่ฟันปลอมที่ถูกต้อง				✓			
- ข้อควรปฏิบัติกับฟันปลอม				✓			
- ความรักความห่วงใยที่ให้กับลูกน้อย	✓						
- ภูมิคุ้มกันโรคฟันด้วยนมแม่					✓		
- ฟันดีทำให้ระบบย่อยอาหารดี	✓						
- วัยรุ่นควรใส่ใจดูแลทันตสุขภาพ	✓						
- ปัญหาทันตสุขภาพ	✓						
- อาหารขบเคี้ยวที่เป็นอันตรายต่อฟัน					✓		
- ฟันแต่ละซี่มีรูปร่างและหน้าที่ต่างกัน	✓						
- ฝึกให้เด็กคุ้นเคยกับการดูแลฟัน					✓		
- การหัดให้เด็กแปรงฟัน					✓		
- โรคในช่องปากที่พบเห็นได้บ่อย					✓		
- เชื้อราในช่องปาก		✓					
- สุขภาพช่องปากดีในวันปีใหม่	✓						
- ฟันลูกดีเริ่มที่แม่	✓						
- ฟันสวยด้วยตัวเรา					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ปวดฟันทำอย่างไร			✓				
- ของเล่นของน้องหนู					✓		
- บุหรี่มีผลต่อสุขภาพในช่องปาก		✓					
- โรคที่ต้องบอกหมอก่อนการทำฟัน		✓					
- แผลร้อนใน					✓		
- ฟันเรอหลอหรือเปล่า	✓						
- กินอาหารแข็งเคี้ยวแรง ฟันสึก					✓		
- ฟันเขี้ยวซ้อนเก			✓				
- ฟันกรามผุงายอย่างไร		✓					
- อุดฟันมานานแล้วควรปฏิบัติอย่างไร							✓
- แปรงฟันให้สะอาดทุกซี่พาสีวีลิวส์สันต์	✓						
- ไหมขัดฟัน					✓		
- การเลือกใช้ไหมขัดฟัน	✓						
- ทือฟี่ ขนมหวาน คัดร้ายของฟัน					✓		
- ให้อาหารด้วยคำขม	✓						
- ความรักจากพ่อแม่	✓						
- เมื่อต้องไปถอนฟัน	✓						
- การถอนฟัน	✓						
- การฉีดยาชา		✓					
- ถอนฟันแล้วดูแลอย่างไร							✓
- เศษอาหารติดซอกฟันอันตราย		✓					
- เครื่องมือรักษาช่องว่างระหว่างฟัน			✓				
- การรักษาฟันควรให้ความสำคัญกับการป้องกัน		✓					
- จะรู้ได้อย่างไรว่าเรามีกลิ่นปากหรือไม่	✓						
- ช่องปากแห้งก็เกิดกลิ่นปากได้					✓		
- ฟันปลอมเป็นสาเหตุของกลิ่นปากได้					✓		
- ฟันผุหากปล่อยไว้ไม่รักษา					✓		
- ฟันผุมีผลต่อสุขภาพร่างกาย					✓		
- ฟันผุผลเสียต่อบุคคลและสังคม					✓		
- ฟันผุผลเสียต่อเศรษฐกิจ					✓		
- แหล่งของฟลูออไรด์					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ชนิดของฟลูออไรด์	✓						
- การใช้สารฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุ					✓		
- ความแตกต่างของฟันแท้และฟันน้ำนม	✓						
- แปร่งสีฟันความสำคัญต่อการแปร่งฟัน	✓						
- ทำไมต้องใช้ไหมขัดฟัน					✓		
- การบ้วนปาก	✓						
- น้ำตาลกับฟัน					✓		
- ฟันดีช่วยในการออกเสียง	✓						
- สุขภาพในช่องปากของวัยรุ่น					✓		
- คอฟันสึกและเสียวฟัน						✓	
- การแพร่กระจายเชื้อโรคในช่องปาก		✓					
- หมากฝรั่งกับทันตสุขภาพ					✓		
- ฟันของลูก	✓						
- วิธีปฏิบัติต่อฟันให้ดีตลอดชีวิต					✓		
- ฟลูออไรด์ในน้ำประปา					✓		
- กระดูขากรรไกรคืออะไร	✓						
- คนเรามีฟันคนละกี่ชุด	✓						
- แต่ละชั้นของฟันสำคัญอย่างไร	✓						
- ฟันตายเป็นอย่างไ					✓		
- สีของฟันลูก	✓						
- การทำฟันครั้งแรก	✓						
- อาหารมีประโยชน์จะมีโทษถ้าไม่แปร่งฟัน					✓		
- ฟันมีคุณค่าอย่าทำให้ต้องสูญเสียไป					✓		
- การให้ความสำคัญกับการป้องกันรากฟัน					✓		
- การแปร่งฟันถูกวิธีมีประโยชน์					✓		
- อาหารต้องห้ามในการจัดฟัน					✓		
- จัดฟันไว้ดีกว่าแก้ไม่แนกว่าเธอ						✓	
- รำมะนาดคืออะไร					✓		
- กลิ่นปากเกิดขึ้นได้อย่างไร					✓		
- เราควรไปพบหมอฟันบ่อยเท่าไร	✓						
- ทำไมต้องแปร่งฟันให้เด็กเล็ก					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- โหมขัดฟันคืออะไร					✓		
- การเอกซเรย์มีประโยชน์อย่างไรต่อการรักษา	✓						
- มีวิธีใดที่ช่วยเพิ่มความต้านทานต่อโรคฟันผุ		✓					
- ฟลูออไรด์ป้องกันโรคฟันผุได้อย่างไร		✓					
- เด็กๆ ควรกินฟลูออไรด์หรือไม่	✓						
- ในน้ำทั่วไปมีสารฟลูออไรด์หรือไม่	✓						
- การทำฟันมีความเจ็บปวดหรือไม่	✓						
3. โทรทัศน์ (รายการ "รักฟัน")							
- สุขภาพฟันดี ช่วยระบบย่อยอาหาร	✓						
- สุขภาพฟันดี ช่วยเสริมบุคลิกภาพ	✓						
- ส่วนประกอบของฟัน	✓						
- ฟันมี 2 ชุด	✓						
- เคลือบฟัน					✓		
- เนื้อฟัน	✓						
- ฟันน้ำนม	✓						
- ฟันน้ำนมช่วยให้ฟันแท้ขึ้นเป็นระเบียบ	✓						
- ฟันซี่ไหนผุบ่อยที่สุด	✓						
- ทำไมฟันกรามจึงผุง่าย					✓		
- ทราบได้อย่างไรว่าฟันผุ 1					✓		
- ทราบได้อย่างไรว่าฟันผุ 2					✓		
- ป้องกันฟันผุได้อย่างไร 1		✓					
- ป้องกันฟันผุได้อย่างไร 2		✓					
- อาหารที่ช่วยบำรุงฟัน	✓						
- ฟันผุทำอย่างไรดี		✓					
- ฟันแท้ซี่แรก	✓						
- ทำไมดิฉันต้องใส่ฟันปลอม				✓			
- ผลเสียของฟันผุ					✓		
- ฟันผุกับโรคลมพิษ	✓						
- แผลในปาก		✓					
- ฟันผุทำให้เด็กสุขภาพไม่ดี					✓		
- การเสริมฟลูออไรด์		✓					

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- การเกิดของฟัน	✓						
- ผลของการมีสุขภาพฟันดี	✓						
- สุขภาพฟันดีช่วยในการออกเสียง	✓						
- โพรงประสาทฟัน	✓						
- รู้ไหมคะ ทำไมฉันจึงฟันสวย	✓						
- รู้ไหมครับ ทำไมผมจึงฟันไม่ผุ	✓						
- รู้ไหมคะ ทำไมหนูจึงฟันสวย	✓						
- อะไรทำให้ฟันผุ					✓		
- ผลเสียของการไม่ดูแลฟัน	✓						
- รู้ไหมครับ ทำไมผมถึงฟันดำ	✓						
- ปัญหาฟันผุในเด็กไทย		✓					
- ยาสีฟันยี่ห้อใดดีที่สุด	✓						
- ยาสีฟันชนิดผงต่างจากชนิดครีมอย่างไร	✓						
- ลูกอมดับกลิ่นปาก	✓						
- การสูบบุหรี่มีผลต่อเหงือกและฟันหรือไม่					✓		
- ยาแก้ปวดฟัน			✓				
- ยาแก้อักเสบ			✓				
- ฟันสึกจากการแปรงฟัน		✓					
- น้ำอัดลมมีผลต่อฟันอย่างไร		✓					
- ฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุได้อย่างไร		✓					
- ใช้การบ้วนปากแทนการแปรงฟันหลังอาหาร ?	✓						
- ทำไมต้องแปรงฟันก่อนนอน					✓		
- เด็กไม่ยอมแปรงฟัน					✓		
- เด็กที่ฟันน้ำนมเพิ่งขึ้นต้องแปรงฟันหรือไม่	✓						
- ผลเสียของการดูดขวดนม		✓					
- ผลเสียของการดูดนิ้ว		✓					
- ควรเริ่มให้ฟลูออไรด์เมื่อลูกอายุเท่าไร					✓		
- ก่อนที่ลูกจะมีฟัน					✓		
- หญิงมีครรภ์กับการทำฟัน	✓						
- ทำไมเด็กทารกต้องดูน้ำตามหลังดูดนม					✓		
- ยาสีฟันผสมสมุนไพรได้อย่างไร	✓						

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- แปรงฟันทุกวันแล้วทำไมฟันยังผุอีก	✓						
- การขูดหินปูน	✓						
- ลักษณะที่จำเป็นต้องจัดฟัน 1						✓	
- ลักษณะที่จำเป็นต้องจัดฟัน 2						✓	
- ลักษณะที่จำเป็นต้องจัดฟัน 3						✓	
- อายุที่ควรจัดฟัน						✓	
- ปัญหาฟันห่าง			✓				
- ฟันหน้ายื่น			✓				
- ฟันปลอมสำคัญไฉน				✓			
- ฟันปลอมชนิดใดดี				✓			
- ไม้จิ้มฟัน					✓		
- ไหมขัดฟัน					✓		
- ปวดฟันจะทำอย่างไร			✓				
- ถ้าปวดฟันที่อุดไว้ จะทำอย่างไร			✓				
- เมื่อฟันบิ่น			✓				
- ฟันหลุดจากเบ้า			✓				
- สารฟอกสีฟัน	✓						
- ข้อปฏิบัติหลังการถอนฟัน				✓			
- รากฟันเทียม 1				✓			
- รากฟันเทียม 2				✓			
- ความดันโลหิตสูงทำฟันได้หรือไม่		✓					
- โรคประจำตัวที่ต้องบอกทันตแพทย์ก่อนทำฟัน		✓					
- การเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนไปหาหมอฟัน		✓					
- ควรพาลูกไปหาหมอฟันเมื่อไรดี	✓						
- อาหารว่างที่เหมาะสมและไม่ทำให้เด็กฟันผุ					✓		
- ขนมอบกรอบต่างๆ ทำให้ฟันผุได้อย่างไร					✓		
- การเสริมแคลเซียมสำหรับหญิงมีครรภ์	✓						
- อาหารที่ใช้ทดแทนนมสำหรับหญิงมีครรภ์	✓						
- นอนกัดฟัน						✓	
- การสูญเสียฟันของคนไทย	✓						
- ฟันแท้ใช้งานได้ตลอดชีวิต	✓						

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- เชื้อโรคในช่องปากกระจายสู่อวัยวะทั่วร่างกาย		✓					
- เชื้อโรคในช่องปาก		✓					
- คราบจุลินทรีย์					✓		
- ถ้าเหงือกอักเสบเกิดอะไรขึ้น					✓		
- การแปรงฟันแบบถูไปถูมาจะเกิดอะไรขึ้น					✓		
- ข้อระวังการใช้ยาสีฟันในเด็ก		✓					
- การใช้ยาสีฟันอย่างถูกต้องในเด็ก					✓		
- ขนมหวานกับฟันผุ		✓					
- พลาสติกเคลือบหลุมร่องฟัน					✓		
- ฟันหน้าห่างเงินไหลออกหมด	✓						
- ฟันตกกระ	✓						
- การเอกซเรย์ฟัน			✓				
- หญิงตั้งครรภ์ฟันผุง่าย		✓					
- เสียวฟันจากการว่ายน้ำ					✓		
- ฟลูออไรด์ในน้ำดื่ม					✓		
- กลิ่นปาก		✓					
- ทำไมต้องแปรงลิ้น					✓		
- แก้ปัญหาปวดฟันโดยการถอนดีไหม						✓	
- จะแก้ไขฟันสึกได้อย่างไร						✓	
๔. วิทย์							
- ทำอย่างไรให้เด็กเลิกดูดนิ้ว	✓						
- ตัดเหงือกเพื่อรักษาโรคปริทันต์			✓				
- แปรงลิ้นส่วนใด	✓						
- โรคแทรกซ้อน		✓					
- ฟันเหลืองฟอกสีฟันให้ขาวได้ไหม			✓				
- ยาสีฟันทำให้ฟันขาวจริงไหม	✓						
- การป้องกันฟันผุ		✓					
- แผลร้อนในติดต่อได้หรือไม่					✓		
- วิตามินรักษาร้อนใน			✓				
- ควรให้เด็กเริ่มแปรงฟันเมื่อไร	✓						
- ยาสีฟันกัดปาก		✓					

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ออกกำลังกายอายุจะยืน					✓		
- ทำอย่างไรลูกไม่ติดขวดนม					✓		
รวม	72	35	15	10	69	9	2

ตารางต่อไป คือตารางที่ 7 แสดงแนวคิดของเนื้อหาในสื่อของกองทันตสาธารณสุข ในปี 2540

ตารางที่ 7 แสดงแนวคิดของเนื้อหาที่ปรากฏบนสื่อต่างๆ ของกองทันตสาธารณสุข

ประจำปี 2540

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
1. สื่อแผ่นพับ							
- 5 ประการเพื่อฟันดีตลอดไป					✓		
- แปรงฟันอย่างไรฟันไม่ผุ					✓		
- ประโยชน์ของฟลูออไรด์					✓		
- เคลือบหลุมร่องฟันป้องกันฟันผุ					✓		
2. หนังสือพิมพ์							
- ทำไมต้องอุดฟัน						✓	
- การอุดอมัลกัมคืออะไร	✓						
- การเคลือบหลุมร่องฟันมีประโยชน์อย่างไร					✓		
- เราสามารถเคลือบหลุมร่องฟันเองได้หรือไม่					✓		
- ขนมหวาน หรือน้ำตาลในอาหารมีผลเสียต่อฟัน					✓		
- อาหารหวานทุกชนิดมีผลเสียต่อฟันเท่ากันหรือไม่					✓		
- เด็กๆ ควรดื่มน้ำหวานหรือไม่	✓						
- วิธีปฏิบัติเมื่อเลือดไหลไม่หยุดหลังถอนฟัน			✓				
- วิสด้อมหุ้มคืออะไร	✓						
- ถ้ามีฟันคุดในช่องปากควรถอนออกหรือไม่	✓						
- ทำไมคนจึงกลัวการถอนฟันคุด	✓						
- สะพานฟันคืออะไร				✓			
- สะพานฟันทำด้วยอะไร				✓			
- วิธีการดูแลรักษาสะพานฟันทำอย่างไร				✓			
- การถอนฟันทำให้เจ็บปวดหรือไม่	✓						
- คนท้องควรกินยาเม็ดฟลูออไรด์หรือไม่					✓		
- ทำไมเด็กบางคนจึงมีฟันขึ้นตั้งแต่แรกเกิด	✓						
- จริงหรือไม่ที่เวลาฟันขึ้นทำให้เด็กมีไข้	✓						
- สินค้าที่ทำให้เด็กกัดเล่นมีประโยชน์หรือไม่	✓						
- ฟันน้ำนมเริ่มหลุดเมื่อไร	✓						
- ฟันแท้ขึ้นเมื่อไร	✓						

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- จำเป็นต้องดูแลฟันน้ำนมหรือไม่					✓		
- เด็กควรพบหมอฟันครั้งแรกเมื่อไร	✓						
- การกินที่ช่วยลดฟันผุ					✓		
- เศษอาหารติดฟัน			✓				
- หมากฝรั่ง ลูกอมระงับกลิ่นปาก					✓		
- การอุดฟันทำให้ฟันผุหายเด็ดขาดหรือไม่			✓				
- กินของแข็งเคี้ยวแรงฟันสึกสึก					✓		
- รู้ก่อนสาย					✓		
- ใช้ไหมขัดฟันเป็นประจำขอกฟันสะอาด					✓		
- กินขนมกรุบกรอบทุกวันมีผลต่อฟันผุหรือไม่					✓		
- แปรงฟันเวลาไหนดี	✓						
- ใช้น้ำยาล้างปากจะดีไหม	✓						
- คราบฟันจากบุหรี่ ชา กาแฟ	✓						
- ผลดีของการมีสุขภาพช่องปากดี	✓						
- เล่นกีฬาให้ปลอดภัย	✓						
- เวลาแปรงฟันทำไมมีเลือดออกตามไรฟัน					✓		
- จะขัดหินปูนด้วยตนเองได้ไหม					✓		
- แผ่นขาวๆ ในปากคืออะไร					✓		
- เด็กปัญญาอ่อนมีสิทธิ์จะสุขภาพฟันดีหรือไม่	✓						
- ทำไมหินปูนจึงมีอยู่เรื่อยๆ	✓						
- สัญญาณเตือนภัยให้รู้ว่าฟันผุ	✓						
- กลิ่นปากเกิดจากอะไร ทำอย่างไรจึงจะหาย					✓		
- เด็กแปรงฟันแล้วกลิ่นจะเป็นอันตรายหรือไม่					✓		
- หินปูนเกิดจากอะไรรักษาให้หายขาดได้หรือไม่					✓		
- ฟันมีสีเหลืองทำอย่างไรจึงจะขาว			✓				
- ฟันตายเป็นอย่างไรร					✓		
- แปรงฟันอย่างเดียวยังไม่พอ	✓						
- เหงือกคืออะไร	✓						
- แต่ละชั้นของฟันสำคัญอย่างไร	✓						
- ผลเสียของการดูดนิ้วมือ					✓		
- ฟันซี่ไหนผุง่ายที่สุด					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ทำไมต้องแปรงฟันก่อนนอน	✓						
- การบ้วนปากจะป้องกันจุลินทรีย์ได้หรือไม่					✓		
- กำจัดคราบจุลินทรีย์ให้ดีที่สุดด้วยวิธีใด		✓					
- ทำไมต้องพบบมอฟันสม่ำเสมอ	✓						
- เด็กแปรงฟันแล้วกลืนจะเป็นอันตรายหรือไม่					✓		
- จะฝึกการลดอาหารหวานให้เด็กอย่างไร		✓					
- การสบฟันผิดปกติ					✓		
- ฟันคุด					✓		
- นมอาจเป็นโทษต่อฟันถ้าดื่มไม่ถูกวิธี					✓		
- การดื่มน้ำอัดลมประจำมีผลต่อฟันหรือไม่					✓		
- เคี้ยวอาหารข้างเดียวไม่ดีนะ					✓		
- เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ฟันผุน้อยกว่านมขวด					✓		
- ทำไมฟันของเด็กจึงมีการหลุด	✓						
- สินค้าที่ทำให้เด็กกักเล่นมีประโยชน์หรือไม่	✓						
- มารู้อัจฉีแลนท์กันเถอะ					✓		
- ควรพาลูกไปพบทันตแพทย์ครั้งแรกเมื่อไรดี	✓						
- ชวนลูกไปเคลือบหลุมร่องฟันดีกว่า					✓		
3. ไทรทัศน์							
- วิธีการดูสุขภาพช่องปากด้วยตนเอง	✓						
- การตรวจฟันด้วยตนเอง	✓						
- สีย้อมคราบฟัน	✓						
- วิธีใช้ไหมขัดฟัน					✓		
- การเลือกซื้อแปรงสีฟัน	✓						
- ประเภทของยาสีฟัน	✓						
- ไม้จิ้มฟัน	✓						
- นานแค่ไหนถึงจะเปลี่ยนแปลง	✓						
- แปรงอย่างน้อย 2 นาที		✓					
- การแปรงฟันในกลุ่มที่มีการพัฒนาการสมองช้า					✓		
- Plaque คืออะไร	✓						
- หินปูนเกิดขึ้นได้อย่างไร					✓		
- อันตรายจากหินปูน					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- เลือดยกเวลาแปรงฟัน					✓		
- ชูดหินปูนบ่อยๆ มีผลกับฟันอย่างไร					✓		
- โรคฟันลุกลามได้หรือไม่		✓					
- คอฟันสึก		✓					
- โรคปริทันต์						✓	
- ในทอฟฟี่มีอะไรทำให้ฟันผุ		✓					
- สูดนมหรือมีผลต่อโรคปริทันต์					✓		
- กินขนมอย่างไรจึงจะมีโทษต่อฟันน้อยที่สุด					✓		
- กินขนมกรุบกรอบทุกวันมีผลต่อฟันหรือไม่					✓		
- แปรงฟันให้ลูกเมื่อไรดี	✓						
- เด็กๆ แปรงฟันต้องใส่ยาสีฟันหรือไม่	✓						
- เมื่อเด็กไม่ยอมแปรงฟัน	✓						
- เด็กดูนิ้วมือ		✓					
- ฟันน้ำนมสำคัญนะ	✓						
- ฟันกรามแท้ซี่แรก	✓						
- ไม่อยากให้ลูกฟันผุ					✓		
- ลูกดิ่งแคลเซียมจากแม่ได้จริงหรือ					✓		
- กินอย่างไรให้ลูกฟันดี					✓		
- ระหว่างตั้งครรภ์ทำฟันได้หรือไม่					✓		
- แม่ฟันไม่ดี ลูกจะฟันไม่ดีจริงหรือ	✓						
- หญิงมีครรภ์กับโรคฟันผุและเหงือกอักเสบ						✓	
- ฝากครรภ์อย่าลืมตรวจครรภ์					✓		
- เลี้ยงลูกด้วยนมแม่ฟันผุน้อยกว่านมขวด					✓		
- การเลี้ยงลูกด้วยนมขวด	✓						
- ยาเตตราไซคลีนกับฟันของลูก					✓		
- ฝ้าขาวที่ลิ้นของลูกอันตรายหรือไม่					✓		
- ลูกชอบนอนกัดฟันจะอย่างไรดี						✓	
- ลูกเข้าโรงเรียนอนุบาลแล้วยังติดขวดนม					✓		
- เกิดอุบัติเหตุทักล้ม ฟันน้ำนมหักจะอย่างไร						✓	
- ฟันแท้หน้าหลุดออกมาทั้งซี่จะอย่างไรดี			✓				
- สาเหตุของฟันหน้าผุในเด็กอายุ 1-2 ขวบ					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- การเลือกของเล่นให้เด็กวัยชบเหมาะ	✓						
- ลูกชอบกลืนยาสีฟันอันตรายหรือไม่					✓		
- ฟันน้ำนมผุจำเป็นต้องอุดด้วยหรือไม่							
- ใช้น้ำแรงขนมให้ลูกตีใหม่						✓	
- การเคลือบหลุมร่องฟัน		✓					
- ขั้นตอนในการทำเคลือบหลุมร่องฟัน		✓					
- ความจำเป็นในการครอบฟันเด็ก				✓			
- ทำไมต้องแปรงฟันหลังอาหารทันที		✓					
- แปรงฟันทุกวันทำไมฟันยังผุอีก					✓		
- เครื่องมือกันฟันล้ม				✓			
- แผลที่ริมฝีปากของเด็กหลังทำฟัน			✓				
- การดูแลรักษาเมื่อเด็กหกหลุมปากแตก ฟันโยก						✓	
- ผลเสียของการพาลูกไปหาหมอฟันเมื่อปวดฟัน					✓		
- การเลือกใช้น้ำยาบ้วนปาก					✓		
- การใช้เม็ดอมหรือลูกอมระงับกลิ่นปาก	✓						
- แปรงสีฟันโค้งงอที่ระดับดี	✓						
- ควรใช้ยาสีฟันผสมสมุนไพรหรือไม่	✓						
- ข้อควรระวังก่อนใช้ฟลูออไรด์เสริม		✓					
- ปัญหาโรคในช่องปากของผู้สูงอายุ		✓					
- ผลเสียของโรคปริทันต์					✓		
- วิธีรักษาโรคปริทันต์			✓				
- ความแตกต่างของโรคฟันผุในผู้สูงอายุกับกลุ่มอื่น	✓						
- ฟันผุและโยกจะมีวิธีเก็บรักษาอย่างไร				✓			
- ความจำเป็นในการใส่ฟันปลอม				✓			
- การดูแลรักษาฟันปลอมชนิดถอดได้				✓			
- ถอนฟันแท้ทั้งปากแล้วใส่ฟันปลอมดีจริงหรือไม่	✓						
- ปัญหาของการใส่ฟันปลอม	✓						
- อุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปากของผู้สูงอายุ	✓						
- ผู้สูงอายุจะมีการดูแลสุขภาพช่องปากอย่างไร	✓						
4. วิทย์							
- เรื่องโรคฟันผุ					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- วิธีป้องกันโรคฟันผุและโรคเหงือก					✓		
- ขนมหวาน ทอฟฟี่ ทำให้ฟันผุ		✓					
- กินแล้วต้องแปรงฟัน					✓		
- หมากฝรั่ง ลูกอม ระวังกลิ่นปาก	✓						
- การตรวจฟันด้วยตนเอง	✓						
- น้ำขงนมลูก	✓						
- แปรงฟันทำไม					✓		
- ตัดเหงือก			✓				
- สารเคลือบหลุมร่องฟัน		✓					
- ฟลูออไรด์คืออะไร	✓						
- วิธีใช้ไหมขัดฟัน					✓		
- ไหมขัดฟัน					✓		
- แปรงเหงือก		✓					
- ฟันดีเริ่มที่ไหน	✓						
- ฟันหน้าบิ่น	✓						
- พรอทในวัสดุอุดฟัน	✓						
- หมอฟันจำเป็น	✓						
- การแปรงฟันถูกวิธี					✓		
- กลิ่นปากหายขาดได้			✓				
- กลิ่นปาก	✓						
- ผลไม้มีประโยชน์ต่อฟัน	✓						
- เชื้อโรคจากช่องปากลุกลามไป	✓						
- โรคเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์อักเสบ		✓					
รวม	63	16	9	8	66	7	-

ตารางต่อไป คือตารางที่ 8 แสดงแนวคิดของเนื้อหาในสื่อของกองทันตสาธารณสุข ในปี 2541

ตารางที่ 8 แสดงแนวคิดของเนื้อหาที่ปรากฏบนสื่อต่างๆ ของกองทันตสาธารณสุข
ประจำปี 2541

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
1. สื่อแผ่นพับ							
- อาหารกับทันตสุขภาพ	✓						
- 21 ตุลาคม วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ	✓						
- การดูแลฟันของแม่และลูกน้อย					✓		
- หัวใจสำคัญของการแปรงฟันอย่างถูกวิธี					✓		
2. หนังสือพิมพ์							
- การแปรงฟันหลังอาหารทันที	✓						
- การเกิดแผลที่ริมฝีปากของเด็กหลังการทำฟัน						✓	
- แปรงสีฟันไฟฟ้าดีกว่าแปรงสีฟันธรรมดาอย่างไร	✓						
- การแปรงฟันแบบถูไปถูมาจะเกิดอะไรขึ้น					✓		
- ผลเสียของการพาลูกไปพบหมอเมื่อปวดฟัน					✓		
- ครอบจุลินทรีย์					✓		
- คนไทยเป็นโรคเหงือกกันมากเพียงใด		✓					
- ทำอย่างไรจึงจะไม่ใช่โรคเหงือกและโรคปริทันต์		✓					
- จะรู้ได้อย่างไรว่าเรามีคราบจุลินทรีย์					✓		
- รำมะนาด					✓		
- โรคฟันผุกับโรคเหงือกอักเสบป้องกันกันได้		✓					
- เปลี่ยนแปรงสีฟันเมื่อไรดี	✓						
- การใช้ฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุได้		✓					
- ควรใช้ไหมขัดฟันเมื่อไร	✓						
- จำเป็นต้องใช้ไหมขัดฟันหรือไม่					✓		
- ลักษณะของอาหารที่มีประโยชน์ต่อฟัน	✓						
- หญิงมีครรภ์ก็ทำฟันได้	✓						
- ผลเสียของการดูดนิ้ว		✓					
- ขนมหูรอบกรอบทำให้ฟันผุ					✓		
- อุบัติเหตุจนฟันหลุดจะทำอย่างไร			✓				
- จำเป็นหรือไม่ที่จะให้ฟลูออไรด์กับหญิงมีครรภ์	✓						
- ขวนลูกไปเคี้ยวหลุมร่องฟันดีกว่า					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- จะรู้ได้อย่างไรว่าแปรงฟันสะอาดหรือยัง	✓						
- ทำความสะอาดฟันปลอมทุกวัน				✓			
- แปรงสีฟันราคาแพงไม่ได้แปลว่าดีเสมอไป	✓						
- ถ้านำฟันมาผ่าดูจะเห็นอะไรบ้าง	✓						
- ฟันตายเป็นอย่างไร	✓						
- วิธีบรรเทาอาการปวดฟัน			✓				
- ฟันน้ำนมช่วยให้ฟันแท้ขึ้นเป็นระเบียบ	✓						
- ทำไมต้องแปรงฟันก่อนนอน					✓		
- กลยุทธ์ในการป้องกันฟันผุ		✓					
- น้ำยาบ้วนปาก	✓						
- ไม้จิ้มฟัน	✓						
- การเกิดของฟัน	✓						
- ทำไมจึงแนะนำให้ใช้ยาสีฟันผสมฟลูออไรด์					✓		
- ฟันหน้ายื่น					✓		
- จะขจัดหินปูนด้วยตนเองได้ไหม					✓		
- หูดมากปากเหม็นจริงไหม	✓						
- รู้ก่อนสาย	✓						
- โรคปริทันต์ในผู้สูงอายุ						✓	
- โรคฟันผุในผู้สูงอายุ						✓	
- เล่นกีฬาให้ปลอดภัย	✓						
- ฟันร้าว		✓					
- สาเหตุและการป้องกันการเสียวฟัน		✓					
- ฟันเปลี่ยนสี	✓						
- ฟันดีช่วยในการออกเสียง	✓						
- ชากรรไกรค้ำ						✓	
- ทำฟันแล้วติดเชื้อ		✓					
- ทำอย่างไรจึงจะไม่ใช่โรคเหงือก		✓					
- การจัดฟันมีอันตรายไหม	✓						
- ถ้าขาดสารอาหารจะมีผลต่อฟันหรือไม่	✓						
- มาชวนลูกแปรงฟันกันเถอะ	✓						
- ฟันมีสีเหลือง ทำให้หายได้อย่างไร						✓	

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- มะเร็งในช่องปาก		✓					
- ทำไมฟันเราไม่ขาวเหมือนคนอื่น					✓		
- แผลอักเสบที่มุมปาก		✓					
- สภาพช่องปากในผู้สูงอายุ						✓	
- ภัยของช่องปากต้องดี					✓		
3. ไทรทศน์							
- ความผิดปกติในช่องปากที่น่าจับตามอง		✓					
- ท้องอืด โรคที่แฝงมาจากสาเหตุของฟัน		✓					
- อาหารที่เหมาะสมกับวัยผู้สูงอายุ		✓					
- การดูแลทันตสุขภาพอย่างประหยัด					✓		
- นิสัยขอรับประทานของจุบจิบ	✓						
- เทคนิคการแปร่งลิ้นเพื่อลดกลิ่นปาก					✓		
- ทำไมฟันของบางคนสีจึงเข้มกว่าคนอื่น	✓						
- วิธีการทำให้ฟันขาว	✓						
- การฟอกสีฟันคืออะไร	✓						
- ฟันกร่อนคืออะไร		✓					
- การสร้างพฤติกรรมกรกินอาหารหวานแก่เด็ก		✓					
- น้ำผลไม้สำเร็จรูป	✓						
- ขนมกรุบกรอบทำให้ฟันผุ		✓					
- โรคเหงือกอักเสบ					✓		
- ฟันคุด	✓						
- ผลของการเคี้ยวอาหารเพียงข้างเดียว		✓					
- การจัดฟัน			✓				
- อายุกับการจัดฟัน			✓				
- ข้อควรระวังในการใช้ไหมขัดฟัน		✓					
- ปัจจัยที่ทำให้เกิดฟันผุได้มากที่สุด					✓		
- อย่าออกแรงกดแปรงสีฟันเวลาแปรงฟัน	✓						
- วิธีการป้องกันฟันผุที่ดีที่สุด		✓					
- น้ำยาบ้วนปาก	✓						
- ควรให้เด็กกินฟลูออไรด์เสริมทุกคนหรือไม่					✓		
- ข้อควรปฏิบัติหลังใส่เครื่องมือจัดฟัน	✓						

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- การแปรงฟันของผู้ที่ใช้เครื่องมือจัดฟัน	✓						
- น้ำประปาที่ดื่มมีฟลูออไรด์เพียงพอหรือไม่	✓						
- ฟลูออไรด์ในยาสีฟันเหมือนฟลูออไรด์เสริมหรือไม่	✓						
- เมื่ออายุมากขึ้นฟันจะหลุดตามวัยจริงหรือ					✓		
- ทำอย่างไรจึงจะมีฟันดีตลอดชีวิต	✓						
- ฟันอุดแล้วยังใช้ได้หรือไม่		✓					
- บุหรี่มีผลเสียต่อช่องปากอย่างไร		✓					
- ทำอย่างไรไม่ให้เกิดกลิ่นปาก					✓		
- แปรงสีฟันไฟฟ้า	✓						
- ถอนฟันไปแล้วต้องใส่ฟันปลอมทุกรายหรือไม่				✓			
- น้ำยาบ้วนปาก		✓					
- คราบจุลินทรีย์		✓					
- หินปูน		✓					
- ยาสีฟัน	✓						
- การเลือกซื้อยาสีฟัน	✓						
- อาการเสียวฟัน						✓	
- เล่นกีฬาให้ปลอดภัย					✓		
- อันตรายจากด้ายหรือเชือกฟาง					✓		
- วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ 1	✓						
- วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ 2	✓						
- วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ 3	✓						
- วันทันตสาธารณสุขแห่งชาติ 4	✓						
- นอนกัดฟัน						✓	
- ปวดฟัน		✓					
- ทำฟันกลัวติดเชื้อ	✓						
- ขากรรไกรค้ำ						✓	
- ฟันเก ฟันยื่น ฟันห่าง	✓						
- แผลร้อนใน						✓	
- โรคทางระบบ	✓						
- รู้จักฟันแท้ อีกรักนิ็ด	✓						
- อุปกรณ์ทำความสะอาด	✓						

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ฟันตกกระ		✓					
- กินฟลูออไรด์อย่างถูกวิธี		✓					
4. วิทย์							
- ผลไม่มีประโยชน์ต่อฟัน	✓						
- กินแล้วต้องแปรงฟัน					✓		
- ถึงมีครรภ์ฟันก็ไม่เสีย	✓						
- ฟากครรภ์แล้วอย่าลืมตรวจฟันด้วย					✓		
- ลูกน้อยในครรภ์กับฟันที่แข็งแรง					✓		
- ถึงยังไม่มีฟันก็ต้องหมั่นดูแล	✓						
- ช่วยดูแลฟันน้ำนมให้ลูกด้วย					✓		
- สร้างนิสัยการแปรงฟันให้ลูก	✓						
- ฟันซ้อนฟัน	✓						
- ฟันเสียง่ายอันตรายจากขนมหวาน					✓		
- นิสัยที่เป็นผลเสียต่อทันตสุขภาพ		✓					
- ฉันทคือฟันดาวร					✓		
- โรคปริทันต์อักเสบ						✓	
- กลิ่นปาก		✓					
- การแก้ไขและทดสอบกลิ่นปาก			✓				
- แผลในปาก			✓				
- ตรวจฟันเองก็ได้ง่ายจัง	✓						
- การแปรงฟัน	✓						
- ทำไมต้องแปรงฟันตอนเช้าและก่อนนอน	✓						
- ทำฟันไม่ติดเฮดส์	✓						
- ดูแลรักษาเหงือกและฟันอย่างไร					✓		
- ว่ายน้ฟันกร่อน						✓	
- ฟันตกกระ					✓		
- ควรให้เด็กเริ่มแปรงฟันเมื่อไร	✓						
รวม	60	31	7	2	33	12	-

ตารางต่อไป คือตารางที่ 9 แสดงแนวคิดของเนื้อหาในสื่อของกองทันตสาธารณสุข ในปี 2542

ตารางที่ 9 แสดงแนวคิดของเนื้อหาที่ปรากฏบนสื่อต่างๆ ของกองทันตสาธารณสุข
ประจำปี 2542

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
1. สื่อแผ่นพับ							
- ยิ้มสวย เราต้องช่วยตรวจฟันด้วยตนเอง	✓						
- เพื่อลูกน้อย ฟันดี	✓						
- แปรงฟันถูกวิธี ชีวิตมีสุข		✓					
2. หนังสือพิมพ์							
- กลืนปากจากแผลในปาก		✓					
- ทำอย่างไรจึงจะมีฟันดีตลอดชีวิต	✓						
- สาเหตุและวิธีแก้ไขฟันซ้อนกัน 3 ซี่					✓		
- ฟันอุดแล้วยังงูได้อีกหรือไม่					✓		
- จำเป็นหรือไม่ที่จะให้ฟลูออไรด์หญิงมีครรภ์					✓		
- ควรให้เด็กกินน้ำตามหลังดื่มนม					✓		
- กลยุทธ์ในการป้องกันฟันผุ		✓					
- อุปกรณ์ทำความสะอาดในช่องปากของผู้สูงอายุ	✓						
- การดูแลรักษาฟันปลอมชนิดถอดได้				✓			
- ดูดน้ำแล้วฟันเหยิน	✓						
- กลืนปากกับฟันปลอม		✓					
- ควรแปรงฟันให้เด็กเมื่อไรดี					✓		
- แปรงลิ้น					✓		
- การปรับตัวให้เข้ากับฟันปลอม				✓			
- มีฟันที่ซี่ซึ่งจะพอใช้เคี้ยวอาหาร	✓						
- อาหารช่วยเสริมสร้างฟัน	✓						
- ขอเชิญตอบคำถามเนื่องในวันทันตสาธารณสุข	✓						
- ระยะเวลาตั้งครรรภ์กับการเอกซเรย์		✓					
- ทำไมต้องแปรงฟันก่อนนอน	✓						
- การอุดฟันทำให้ฟันซี่ที่อุดหายผุได้เด็ดขาดหรือไม่					✓		
- เมื่อสูญเสียฟันน้ำนมก่อนกำหนด							✓
- ถอนฟัน			✓				
- การเอกซเรย์มีอันตรายหรือไม่		✓					

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- พันธุ์ทำให้เด็กสุขภาพไม่ดี		✓					
- การฉีดยาหาทำอย่างไรจึงจะไม่เจ็บ	✓						
- ฟลูออไรด์					✓		
- จะฝึกการลดอาหารหวานให้เด็กอย่างไร	✓						
- ชนิดของครอปฟัน				✓			
- การแสดงอาการที่ไม่ปกติของขากรรไกร	✓						
- การดูแลขากรรไกรตนเอง	✓						
- วัตถุประสงค์ในการบูรณะฟัน				✓			
- ความจำเป็นในการใส่ฟันปลอม				✓			
- คอฟันสีก						✓	
- การป้องกันฟันเก		✓					
- ฟันผุลูกถามได้หรือไม่						✓	
- น้ำผลไม้สำเร็จรูป	✓						
- วิธีการเคลือบหลุมร่องฟัน		✓					
- การเคลือบหลุมร่องฟัน		✓					
- การเลี้ยงลูกด้วยนมแม่					✓		
- ไม่ควรขาดอาหารประเภทใดระหว่างตั้งครรภ์	✓						
- น้ำแร่ไม่เหมาะที่จะชงนม		✓					
- อาหารว่างในโรงเรียน					✓		
- บุหรี่กับหินน้ำลาย					✓		
- มะเร็งช่องปาก		✓					
- ผลร้ายจากโรครickets						✓	
- ฟันสีกจากการกัดกร่อน						✓	
- การเกิดของฟัน	✓						
- รู้ไว้ใช้ในยาสีฟันมีอะไร	✓						
- อุบัติเหตุกับฟัน		✓					
3. สื่อโทรทัศน์							
- ทำไมต้องแปรงฟันก่อนนอน					✓		
- แปรงฟันอย่างไรไม่ให้ผุ					✓		
- ขนมกรุบกรอบ		✓					
- การเคลือบหลุมร่องฟัน		✓					

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ขั้นตอนการเคลือบหลุมร่องฟัน		✓					
- น้ำอัดลม		✓					
- น้ำผลไม้สำเร็จรูป		✓					
- ข้อควรระวังการใช้ยาสีฟัน					✓		
- แปรงฟันสำคัญมากนะ		✓					
- แปรงฟันในเด็กเล็กต้องใช้ยาสีฟันหรือไม่	✓						
- เมื่อลูกไม่ยอมแปรงฟัน	✓						
- การเคลือบฟันด้วยฟลูออไรด์					✓		
- การดูดหัวนมหลอก		✓					
- ฟันปลอมชนิดไหนดี				✓			
- รากฟันเทียม				✓			
- การฝังรากฟันเทียม				✓			
- ทานข้าวก่อนการแปรงฟันตอนเช้าได้หรือไม่	✓						
- ใช้น้ำยาบ้วนปากแทนการแปรงฟันได้หรือไม่	✓						
- การนวดเหงือก	✓						
- การแปรงฟันในเด็กเล็ก	✓						
- ช่องว่างระหว่างมือสำหรับเด็ก	✓						
- การแปรงฟันในเด็กเล็ก					✓		
รายการโทรทัศน์ "ข่าวสั้นฟันดี"							
- ลูกน้อยในครรภ์กับฟันที่แข็งแรง					✓		
- ฟันเสียง่ายเพราะขนมหวาน		✓					
- ลูกฟันสวยเพราะพ่อแม่	✓						
- สารเคลือบหลุมร่องฟัน 1					✓		
- ฟันน้ำนมใครคิดว่าไม่สำคัญ					✓		
- ถึงมีฟันก็ทำฟันได้					✓		
- กลิ่นปาก		✓					
- หมอฟัน	✓						
- นอนกัดฟัน						✓	
- หินน้ำลาย						✓	
- ฟันเสียง่ายอันตรายจากขนมหวาน 1					✓		
- อุบัติเหตุฟัน		✓					

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ฟันเปลี่ยนสี	✓						
- ฟันแท้ดีกว่าฟันปลอม	✓						
- ข้อเสียของการไม่ใส่ฟันปลอม				✓			
- กินแล้วต้องแปรงฟัน	✓						
- ฟันเส่ง่ายอันตรายจากขนมหวาน 2					✓		
- ฟลูออไรด์	✓						
- ยาสีฟันอะไรดี	✓						
- ไนเมซด์ฟัน					✓		
- การดูนิ้วมือเล่น		✓					
- เครื่องมือกันฟันล้ม						✓	
- ถอนฟัน 1		✓					
- ถอนฟัน 2						✓	
- กลิ่นปาก 2		✓					
- การหายใจทางปาก		✓					
- ทำวคางหน้าเบี้ยว		✓					
- ฟันผุเกิดจากแมงกินฟันจริงหรือ	✓						
- ฟันคุด	✓						
- ฟันห่าง	✓						
- ทำไมเวลาแปรงฟันจึงมีเลือดออก			✓				
- ใครว่าขูดหินปูนแล้วฟันโยก	✓						
- เสียวฟัน			✓				
- ฟันปลอม				✓			
- แปรงลิ้น	✓						
- อย่าซอมฟันปลอมเอง				✓			
- กลิ่นปากกับฟันปลอม							✓
- การดูแลรักษาฟันปลอม				✓			
- ใส่ฟันปลอมใหม่ๆ				✓			
- วัสดุใช้ทำฟันปลอม				✓			
- ฟันแท้ตลอดชีพ	✓						
- หน้าที่ของฟัน	✓						
- โรคแทรกซ้อน					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ขี้ฟันคืออะไร	✓						
- คนคางยี่น						✓	
- สอนลูกแปรงฟัน					✓		
- ฟันซ้อนเก						✓	
- เคี้ยวข้างเดียว		✓					
- บุหรี่ทำลายฟัน					✓		
- อุดแล้วอาจผุอีก						✓	
- ฉันทันคือฟันแท้	✓						
- ตรวจฟันกันเถอะ	✓						
- จัดฟัน	✓						
- ขากรรไกรเล็ก	✓						
- ปากนกกระจอก					✓		
- ผลไม้ขัดฟัน					✓		
- กินเปรี้ยวฟันกร่อน		✓					
- ปากแห้งเสียงฟันผุ		✓					
- กินจุบจิบ					✓		
- กินยาแก้ปวด ถ้าไม่รักษา			✓				
- ตัวการฟันผุ					✓		
- แปรงสีฟัน	✓						
- การดูแลแปรงสีฟัน	✓						
- เปลี่ยนแปรง	✓						
- ควรแปรงฟันนานเท่าไร	✓						
- น้ำยาบ้วนปาก	✓						
- ใช้ไหมขัดฟันเมื่อไรดี	✓						
- ไหมขัดฟัน 2					✓		
- แปรงสีฟันกระจุกเดียว	✓						
- แปรงซอกฟัน		✓					
- เครื่องฉีดน้ำในปาก	✓						
- การข้อมสีฟัน			✓				
- ข้าวข้อมมือด้านฟันผุ					✓		
- อาหารด้านการทำลายฟัน					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ไขมันพินลิน	✓						
- หัวนมยาง	✓						
- วิธีการให้นมลูกที่ถูกต้อง	✓						
- ชนิดของนม	✓						
- ของกินเล่น	✓						
- ฟันขึ้น	✓						
- เริ่มใช้แปรง	✓						
- ยาสีฟันกับเด็ก	✓						
- หนูเกลียดการแปรงฟัน	✓						
- การใช้ฟลูออไรด์ 1					✓		
- การใช้ฟลูออไรด์ 2					✓		
- การเคลือบฟันด้วยฟลูออไรด์		✓					
- การอมน้ำยาฟลูออไรด์		✓					
- การใช้ฟลูออไรด์ 3		✓					
- ฟันมีชีวิต	✓						
- เหงือกกับฟัน	✓						
- ไม้จิ้มฟันกับไหมขัดฟัน					✓		
- ไม้จิ้มฟัน		✓					
- คนแก่ฟันเหลือง	✓						
- น้ำลาย	✓						
- โรคฟันผุติดต่อกัน					✓		
- การรักษาแผลร้อนใน						✓	
- ฟันกร่อนเพราะบุนหรี						✓	
- ยาสีฟันขจัดคราบบุนหรี ชา กาแฟ						✓	
- ปริมาณยาสีฟัน	✓						
- คั้นเหงือก	✓						
- ทำสีขัดฟันเอง	✓						
- โรคที่มีผลต่อเหงือกและฟัน					✓		
- ผลของการใช้ยาสีฟัน	✓						
- ยาคุมกำเนิดกับโรคเหงือก	✓						
- ผลไม้เปรี้ยว					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- อาหารต้านฟันผุ					✓		
- ถ่านน้ำฟันเสีย					✓		
- การแปรงฟันด้านกระพุ้งแก้ม	✓						
- เด็กควรใช้ยาสีฟันสำหรับเด็ก	✓						
- ขนาดของแปรงที่เหมาะสม	✓						
- วิธีแปรงฟัน	✓						
- แปรงฟันเป็นระบบ	✓						
- ความยาวของตัวแปรง	✓						
- ยาสีฟันรสต่างๆ	✓						
- เด็กกินยาสีฟันฟลูออไรด์เล่น	✓						
- ฟี่เลี้ยงลูกฟันผุ	✓						
- การใช้ฟลูออไรด์	✓						
- เหงือกอักเสบ เสียวฟัน						✓	
- เสียวฟันเพราะกินเปรี้ยว						✓	
- ฟันเพชร	✓						
- กินลูกอมเปรี้ยวอมหวาน		✓					
- ฟันแตกเพราะกัดของแข็ง		✓					
- กินจุบจิบต้องแปรงฟันบ่อย		✓					
- อดบุหรี่กับติดลูกอม	✓						
- ลูกอมแก้เจ็บคอ		✓					
- ปากปลาจ้ำ		✓					
- จัดฟันแล้วฟันผุ					✓		
- แปรงสีฟันไฟฟ้า	✓						
- กลั้วนมอฟัน	✓						
- จัดฟันดีไหม	✓						
- น้ำอัดลม		✓					
- แคะฟันทำให้ฟันห่าง					✓		
- ความยาวของด้ามแปรง	✓						
- ลูกอมสร้างกลิ่นปาก	✓						
- กัดฟัน						✓	
- แปรงแรงดีไหม	✓						

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ยาอุดฟันมีด้วยหรือ	✓						
- ผลไม้สดและน้ำผลไม้	✓						
- ทะและอมผลไม้	✓						
- ฟอกสีฟัน			✓				
- สีของฟัน	✓						
- กัดฟัน ฟันเก	✓						
- ฟันคุด ฟันหน้าเก	✓						
- อันตรายจากการแปรงฟันแรง		✓					
- กินหมากกินพลู	✓						
- น้ำผึ้งฟันผุ		✓					
- ลินดุนฟัน		✓					
- สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ	✓						
- ผลกระทบต่อเศรษฐกิจของปัญหาทันตฯ	✓						
- วันทันตสาธารณสุข	✓						
- ขนมนิโรงเรียนเพื่อฟันดี	✓						
- แปรงฟันให้ถูกวิธี					✓		
- ฟันดีช่วยแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจของชาติได้	✓						
- มากไปก็สูญเปล่า	✓						
- สุขภาพดีทั่วโลก เริ่มต้นที่อนามัยช่องปาก					✓		
- การรักษาคลองรากฟัน			✓				
- ผ่าตัดเหงือกเพื่อรักษาฟัน			✓				
- ฟันไม่ดีร่างกายไม่แข็งแรง					✓		
- แผลในปาก อาจทำให้ฟันเสีย		✓					
- เหงือกแดงไม่ใช่สุขภาพดี		✓					
- เหงือกอักเสบ						✓	
- ปากเหม็นเพราะหินน้ำลาย					✓		
- รู้อย่างไรว่าฟันเริ่มผุ					✓		
- ผู้หญิงเป็นแผลร้อนในมากกว่าผู้ชาย					✓		
- แผลเริ่ม						✓	
- เชื้อโรคจากฟันผุอาจทำให้ถึงตายได้		✓					
- กินขนมหวานอย่างไรฟันไม่ผุ					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- สอนแปรงฟันต้องสอนแต่เด็ก	✓						
- อนามัยเกลือแกงแผลในปาก	✓						
- กินนมแต่เด็กฟันจะดี	✓						
- ฟันกับความสำเริง	✓						
- น้ำไข้วบัก	✓						
- แปรงฟันบ่อยฟันเสีย	✓						
- น้ำยาบ้วนปากขับเศษอาหาร	✓						
- แปรงสีฟันของใครของมัน	✓						
- น้ำล้างขนแปรง	✓						
- ทำอย่างไรเด็กจึงไม่กลัวหมอฟัน	✓						
- ใส่ฟันปลอมดูแลลำบาก				✓			
- แคะฟันอย่างไรฟันไม่เสีย		✓					
- แปรงสีฟันข่อย		✓					
- ยาสีฟันสมุนไพร	✓						
- ทำอะไรดีในวันทันตสาธารณสุข	✓						
- ทำทนายปากสะอาด	✓						
- หลอดดูดช่วยลดความเสี่ยงฟันผุ	✓						
- น้ำขมนมลูก	✓						
- หมอฟันจำเป็น	✓						
- แปรงฟันทำไม					✓		
- ความดีในการแปรงฟัน	✓						
- แปรงฟันแล้วเลือดออก		✓					
- ยารักษาลมบ้าหมู	✓						
- ฟันหน้าบิ่น			✓				
- ยากดภูมิคุ้มกัน	✓						
- แปรงฟันให้ปลอดภัย					✓		
- ตัดเหงือก			✓				
- ปวดฟัน			✓				
- ฟันห่าง	✓						
- ปรอทในวัสดุอุดฟัน	✓						
- วัสดุอุดฟันสีธรรมชาติ	✓						

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- การอุดฟัน			✓				
- สารเคลือบหลุมร่องฟัน		✓					
- ฟลูออไรด์คืออะไร		✓					
- ฟันดีเริ่มที่ไหน	✓						
- ไหมขัดฟัน		✓					
- วิธีใช้ไหมขัดฟัน					✓		
- แปรงเหงือก		✓					
- ขนแปรง	✓						
4. สื่อวิทยุ							
- การดูแลสุขภาพฟันในวัยทำงาน					✓		
- การดูแลสุขภาพฟันในวัยผู้สูงอายุ					✓		
- กลไกการทำงานของฟลูออไรด์		✓					
- วิธีฆ่าเชื้อในนม		✓					
- นมไขมันต่ำ					✓		
- นมฟลูออไรด์ 1	✓						
- นมฟลูออไรด์ 2	✓						
- วิธีการสอนแปรงฟัน					✓		
- ฟันร้าว						✓	
- เสียวฟัน						✓	
- ฟันแตก			✓				
- อาหารช่วยทำความสะอาดฟัน					✓		
- ฟันผุเพราะมะเร็ง		✓					
- ฟันเกเป็นกรรมพันธุ์	✓						
- ฟันมีชีวิตร	✓						
- ควรเริ่มใช้ไหมขัดฟันเมื่ออายุเท่าไร	✓						
- เลือดออกเมื่อแปรงฟัน		✓					
- หินปูนอยู่ตรงไหน						✓	
รวม	129	61	13	15	58	22	2

ตารางต่อไป คือตารางที่ 10 แสดงแนวคิดของเนื้อหาในสื่อของกองทันตสาธารณสุข ในปี 2543

ตารางที่ 10 แสดงแนวคิดของเนื้อหาที่ปรากฏบนสื่อต่างๆ ของกองทันตสาธารณสุข
ประจำปี 2543

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
1. สื่อแผ่นพับ							
- ตรวจฟันด้วยตนเอง เพื่อป้องกันโรคที่จะเกิด					✓		
- ฟันผุที่เกิดจากการกินนมขวด		✓					
- ไม้จิ้มฟัน					✓		
- มารูจักใหม่ขัดฟันกันเถอะ	✓						
2. สื่อหนังสือพิมพ์							
- เด็กไทยยุคใหม่ใส่ใจสุขภาพ	✓						
- แปร่งฟัน กิจวัตรสำคัญของนักเรียน	✓						
- ตรวจฟันง่ายๆ ด้วยตนเอง	✓						
- ส่งเสริมการแปรงฟันในโรงเรียน	✓						
- สุขภาพฟันดี มีชัยไปกว่าครึ่ง	✓						
- สร้างทักษะการแปรงฟันให้กับนักเรียน					✓		
- รักกันจริง ต้องใส่ใจ	✓						
- สุขภาพช่องปากผู้สูงอายุ					✓		
- การลดการเกิดฟันผุ		✓					
- ฟันสึกป้องกันได้		✓					
- เตรียมความพร้อมเพื่อลูกรักฟันดี					✓		
- สูตรสำเร็จการเลือกซื้อแปรงสีฟันอันใหม่	✓						
- ลดความหวานต้นทุนฟันผุ		✓					
- แบบแผนการดำเนินชีวิตกับสุขภาพช่องปาก					✓		
- ฟันกร่อน สาเหตุหนึ่งจากสระว่ายน้ำ		✓					
3. สื่อโทรทัศน์							
- อาหารบำรุงฟัน	✓						
- การเพิ่มประสิทธิภาพการแปรงฟันเด็กวัยเรียน					✓		
- เคลือบหลุมร่องฟันป้องกันฟันผุ		✓					
- สุขภาพฟันดี 100 ปี สมเด็จย่า	✓						
- อาหารเพื่อเหงือกและฟัน	✓						
- ทำไม่ต้องแปรงฟันหลังอาหารทันที					✓		

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- การเน้นประสิทธิภาพการแปรงฟัน					✓		
- วิธีรักษาโรคในช่องปากที่พบในผู้สูงอายุ						✓	
- การแปรงฟันถูกวิธี	✓						
- ฟันคุดเจ้าปัญหา			✓				
- ฟันคุดแต่รักไม่คุด			✓				
- ปาก	✓						
- ร้อนใน		✓					
- กินเพื่อเหงือก	✓						
รายการโทรทัศน์ "ข่าวสั้นฟันดี"							
- ทำอย่างไรให้เด็กเลิกนิสัยดูดนิ้ว					✓		
- ตัดเหงือกเพื่อรักษาโรคปริทันต์			✓				
- แปรงลิ้นส่วนใด	✓						
- โรคแทรกซ้อน		✓					
- ฟันเหลืองฟอกสีฟันให้ขาวได้ไหม	✓						
- ยาสีฟันทำให้ฟันขาวจริงดังโฆษณาไหม	✓						
- การป้องกันฟันผุ		✓					
- แผลร้อนในติดต่อได้หรือไม่						✓	
- วิตามินรักษาร้อนใน			✓				
- ยาสีฟันกัดปาก		✓					
- ออกกำลังกายในวัยสูงอายุ					✓		
- กินอย่างไรในวัยสูงอายุ					✓		
- การกินอาหารในงานเลี้ยง					✓		
- ทำอย่างไรลูกไม่ติดขวดนม		✓					
- การดูแลรักษาเหงือกและฟัน					✓		
- เคลือบหลุมร่องฟันป้องกันฟันผุ		✓					
- ทันตกรรมป้องกัน		✓					
- แปรงฟันช่วยชาติ	✓						
- ฟันผู้เฒ่า	✓						
- เป็นเบาหวานต้องเป็นโรคปริทันต์	✓						
- โรคฟันผุติดต่อไหม		✓					
- เริ่มดูแลความสะอาดช่องปากเมื่อไร	✓						

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- ควรให้เด็กเริ่มแปรงฟันเมื่อใด	✓						
- ยาสีฟันของเด็กเล็ก	✓						
- โรคฟันผุเกิดจากอะไร		✓					
- ฟันทุกซี่มีโอกาสผุได้เท่ากัน		✓					
- ฟันผุรักษาเองได้ไหม	✓						
- ฟันดำรักษาเองได้ไหม	✓						
- ใครเสี่ยงต่อการเป็นเหงือกอักเสบและโรคปริทันต์					✓		
- ลดความอ้วนแล้วปากเหม็น	✓						
- สูดบุหรี่ทำให้เกิดกลิ่นปาก					✓		
- แค่คิดปากก็สะอาดได้					✓		
- ผลเสียของน้ำยาบ้วนปาก		✓					
- ยาสีฟันทำให้เป็นแผลในปาก		✓					
- วิตามินช่วยลดการเกิดแผลร้อนใน		✓					
- ถอนฟันเจ็บมากไหม	✓						
- ซึ่ฟันคืออะไร	✓						
- หินปูนอยู่ตรงไหน	✓						
- เสียวฟันแก้อย่างไร			✓				
- แปรงฟันรักษาอาการอักเสบในปากได้		✓					
- คนท้องทำฟันได้ไหม	✓						
- ฟันมีกระเปาะ	✓						
- การวางขนแปรงขณะแปรงฟัน	✓						
- แปรงฟันทุกวันทำไมปากยังเหม็นฟันยังผุ					✓		
- เหงือกอักเสบทำอย่างไร					✓		
- เคลือบฟันกร่อน ทำไง					✓		
- แปรงฟันทุกวัน ฟันเหลืองได้ไง						✓	
- บ้วนปากแทนแปรงฟันได้ไหม	✓						
- แปรงสีฟันไฟฟ้าเหมาะสำหรับใคร	✓						
- ทำไมต้องแปรงฟัน 2-3 นาทีต่อครั้ง	✓						
- รั้งฟันรักฟลูออไรด์					✓		
- เด็กรับฟลูออไรด์เสริมได้ทุกคน	✓						
- ให้ลูกกินฟลูออไรด์เวลาใดดี	✓						

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- เหงือกอักเสบเหมือนกับโรคปริทันต์หรือไม่	✓						
- ปากเหม็น ทดสอบอย่างไร	✓						
- ลิ้นเหม็น	✓						
- หายใจทางปาก ปากเหม็น		✓					
- แปรงฟันให้ลูกเล็กๆ	✓						
- เลือดออกเมื่อแปรงฟัน		✓					
- เหงือกอักเสบรักษาเองได้ไหม		✓					
- ปากเหม็นตอนตื่นนอน		✓					
- กินขนมหวานอย่างไรฟันไม่ผุ					✓		
- เชื้อโรคจากฟันผุอาจทำให้ถึงตายได้		✓					
- ฟันตกกระ	✓						
- การดูแลฟันหลังหายจากโรคปริทันต์							✓
- ลิ้นอักเสบ	✓						
- น้ำตาลทำลายฟัน		✓					
- นมเติมน้ำตาลคุณหรือโทษ	✓						
- กินจุบจิบ		✓					
- ไม้จิ้มฟันเหมาะกับทุกคน	✓						
- ควรเริ่มใช้ไหมขัดฟันอายุเท่าไร					✓		
- วันร่นเหงือกอักเสบง่าย	✓						
- ฟันผุเพราะมะเร็ง		✓					
- ฉาบฟัน		✓					
- ยิ้มสวยด้วยข้าวกล้อง	✓						
- วิธีกินผักผลไม้ให้ได้วิตามินซีเต็มที่	✓						
- ฟันเกเป็นกรรมพันธุ์	✓						
- เปลี่ยนแปรงสีฟันเมื่อไรดี	✓						
- ทำไมจึงควรใช้ยาสีฟันน้อยๆ	✓						
- ข้อเสียของขนแปรงที่แข็งหรืออ่อนเกินไป		✓					
- ฟันมีชีวิตร	✓						
- ฟันสวยเพราะหมวกกันน็อค					✓		
- ผลไม้รักษาฟัน					✓		
- การเตรียมตัวเลี้ยงลูกนมแม่	✓						

ประเภทสื่อ / เรื่องที่ให้ความรู้	แนวคิดที่ปรากฏในเนื้อหา						
	ส่งเสริม	ป้องกัน	รักษา	ฟื้นฟู	ส่งเสริม ป้องกัน	ป้องกัน รักษา	ป้องกัน ฟื้นฟู
- อาหารเสริมสร้างน้ำนม	✓						
- พันธุ์ในวัยอนุบาล		✓					
- การดูแลสุขภาพฟันในวัยทำงาน		✓					
- ช่วงต่อของฟันน้ำนมและฟันแท้	✓						
- การดูแลฟันชุดที่ 3				✓			
- การดูแลสุขภาพฟันในวัยสูงอายุ					✓		
- ฝากครรภ์อย่างสม่ำเสมอด้วย					✓		
- ฟันซี่แรกของหนู	✓						
- ฟันผุได้อย่างไร		✓					
- ผลของฟลูออไรด์ต่อโรคฟันผุ					✓		
- กลไกการทำงานของฟลูออไรด์		✓					
- นมที่เหมาะสมสำหรับเด็ก		✓					
- วิธีมาเชื่อในนม		✓					
- นมไขมันต่ำ	✓						
- นมฟลูออไรด์ 1	✓						
- นมฟลูออไรด์ 2	✓						
- วิธีสอนแปรงฟัน	✓						
- ฟันร้าว		✓					
- เสียวฟัน		✓					
- อุปนิสัยของผู้มีอาการเสียวฟัน		✓					
- ใครเสียวฟัน		✓					
- การรักษาอาการเสียวฟัน			✓				
- ยาสีฟันรักษาอาการเสียวฟันได้อย่างไร	✓						
- ฟันแตก		✓					
- คนท้องทำฟันได้	✓						
- ทำฟันไม่ติดเฮดส์	✓						
- ทำไมต้องเข้าและก่อนนอน					✓		
รวม	65	41	6	1	29	3	1

ตารางที่ 11 สรุปแนวทางด้านสุขภาพอนามัยทางทันตสุขภาพ

	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541	ปี 2542	ปี 2543	รวม
แนวคิดส่งเสริมทันตสุขภาพ	72	63	60	129	65	389
แนวคิดป้องกันทันตสุขภาพ	35	16	31	61	41	184
แนวคิดรักษาทันตสุขภาพ	15	9	7	13	6	50
แนวคิดฟื้นฟูทันตสุขภาพ	10	8	2	15	1	36
แนวคิดส่งเสริมและป้องกัน	69	66	33	58	29	255
แนวคิดป้องกันและรักษา	9	7	12	22	3	53
แนวคิดป้องกันและฟื้นฟู	2	-	-	2	1	5
รวม	212	169	145	300	146	972

ตัวเลขแสดงจำนวนเนื้อหาที่กองทันตสาธารณสุขใช้เผยแพร่ให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพ พบว่าในปี 2542 มีจำนวนเนื้อหาสื่อมากที่สุด คือ 300 รายการ ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์สาเหตุได้ว่า อันเนื่องมาจากในปี 2543 ได้ถูกกำหนดให้เป็นปีสุขภาพดีถ้วนหน้า ซึ่งองค์การอนามัยโลก (World Health Organization หรือ WHO) เป็นผู้ประกาศ และให้ใช้การส่งเสริมสุขภาพเป็นกลวิธี ในการดำเนินงาน ดังนั้นในปี 2542 กองทันตสาธารณสุขจึงได้เร่งระดมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมและการป้องกันทันตสุขภาพเพื่อให้ปี 2543 ได้กลายเป็นปีแห่งสุขภาพดีถ้วนหน้าตามที่ องค์การอนามัยโลกได้ประกาศไว้

นอกจากนั้นยังสรุปแนวทางด้านสุขภาพอนามัยจากตารางที่ 11 ได้ว่ามีการใช้แนวทางทั้ง 4 แนวทางในเนื้อหาสื่อที่เผยแพร่ คือ แนวทางส่งเสริม ป้องกัน รักษา และแนวทางฟื้นฟูทันตสุขภาพ นอกจากนั้นในบางเนื้อหา ยังประกอบไปด้วยแนวทางด้านสุขภาพอนามัย 2 แนวทางขึ้นไป คือ แนวทางส่งเสริมและป้องกัน เช่น การให้ความรู้ว่าฟลูออไรด์สามารถป้องกันฟันผุได้อย่างไร ในขณะที่เดียวกันก็ส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายใช้ฟลูออไรด์เพื่อป้องกันฟันผุไม่ว่าจะโดยการกินหรือ การเคลือบฟลูออไรด์ เป็นต้น นอกจากนั้นยังมีแนวทางป้องกันและรักษา และแนวทางป้องกันและ ฟื้นฟู แต่แนวทางหลักที่พบมากที่สุดคือ แนวทางส่งเสริม แนวทางส่งเสริมและป้องกัน และแนว ทางป้องกัน ตามลำดับ ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่ถูกต้องในทางทันตแพทย์ เพราะการดูแลทันตสุขภาพให้ ดีนั้นควรเริ่มต้นด้วยการส่งเสริมทันตสุขภาพเป็นลำดับแรก โดยการให้ความรู้ด้านทันตสุขภาพเพื่อ

ส่งเสริมให้ประชาชนมีทันตสุขภาพที่แข็งแรง ต่อจากนั้นจึงเน้นการป้องกันเพื่อลดอัตราการเป็นโรคในช่องปากของประชาชน การให้ความรู้เป็นลำดับขั้นดังที่กล่าวมาแล้ว ทางทันตสุขภาพยังต้องใช้ทั้งแนวทางส่งเสริมและป้องกันร่วมกันเนื่องจากจะสามารถแก้ไขปัญหาในช่องปากได้เป็นอย่างดี ส่วนเรื่องการรักษาพยาบาลและการฟื้นฟูจะไม่เน้นมากนัก เพราะผู้ที่รักษาและฟื้นฟูผู้ป่วยได้ดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญจริงๆ ซึ่งหมายถึงทันตแพทย์เท่านั้น

โดยสรุป จากการศึกษาเนื้อหาสื่อทำให้ผู้วิจัยสามารถรวบรวมหมวดหมู่ของเนื้อหาได้ดังนี้

1. แบ่งเนื้อหาตามกลุ่มเป้าหมาย
 - หากแบ่งเนื้อหาโดยใช้กลุ่มเป้าหมาย จะประกอบด้วยกลุ่มเป้าหมายดังต่อไปนี้
 - 1.1 กลุ่มสตรีมีครรภ์
 - 1.2 กลุ่มเด็กก่อนวัยเรียน
 - 1.3 กลุ่มเด็กประถม
 - 1.4 กลุ่มวัยรุ่น
 - 1.5 กลุ่มผู้สูงอายุ
 - 1.6 กลุ่มผู้พิการทางสมอง
 - 1.7 กลุ่มประชาชนทั่วไป (เนื้อหาจะเป็นเรื่องทั่วไป ไม่ระบุชัดเจนว่าเป็นกลุ่มใด)
2. แบ่งเนื้อหาตามแนวทางการส่งเสริมทันตสุขภาพ
 - 3.1 ส่งเสริมทันตสุขภาพด้วยโภชนาการ
 - 3.2 ส่งเสริมทันตสุขภาพด้วยพฤติกรรม
 - 3.3 ส่งเสริมทันตสุขภาพด้วยการพบทันตแพทย์
 - 3.4 ส่งเสริมทันตสุขภาพด้วยความรู้ทั่วไป
3. แบ่งเนื้อหาตามแนวทางการป้องกันทันตสุขภาพ
 - 3.1 การป้องกันทันตสุขภาพด้วยโภชนาการ
 - 3.2 การป้องกันทันตสุขภาพด้วยพฤติกรรม
 - 3.3 การป้องกันทันตสุขภาพด้วยอุปกรณ์
 - 3.4 การป้องกันทันตสุขภาพด้วยฟลูออไรด์
 - 3.5 การป้องกันทันตสุขภาพด้วยการพบทันตแพทย์
 - 3.6 การป้องกันทันตสุขภาพด้วยความรู้ทั่วไป

4. แบ่งเนื้อหาตามแนวทางการส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพ

เนื้อหาตามแนวทางนี้จะผสมผสานการส่งเสริมและการป้องกันทันตสุขภาพเข้าไว้ด้วยกัน โดยใช้พฤติกรรม ภาวะโภชนาการ หรือยา เป็นต้น

5. แบ่งเนื้อหาตามแนวทางการรักษาและฟื้นฟูทันตสุขภาพ

เนื้อหาตามแนวทางนี้จะมีไม่มากนัก เพราะการรักษาและฟื้นฟูทันตสุขภาพจะหมายถึงขั้นตอนการพบทันตแพทย์ เพราะทันตแพทย์จะเป็นผู้แก้ไขภาวะนี้ได้ดีที่สุด

ปัญหา อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อการใช้สื่อ

จากข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ถึงปัญหา อุปสรรค และปัจจัยสนับสนุนที่มีผลต่อการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพของกองทันตสาธารณสุขได้ดังต่อไปนี้

ปัญหา และอุปสรรค

1. นโยบายของผู้บริหาร

แม้ว่าในแผนพัฒนาสาธารณสุขจะมีการกำหนดนโยบายและวัตถุประสงค์ของการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพก็ตาม แต่ก็เป็นการกำหนดนโยบายการทำงานในระดับกว้างๆ เท่านั้น ในการปฏิบัติงานจริงๆ แล้ว นโยบายของผู้บริหารจะเป็นตัวกำหนดการทำงานอีกชั้นหนึ่ง โดยเฉพาะนโยบายของผู้บริหารของกรมอนามัย ซึ่งนโยบายของผู้บริหารระดับกรมจะส่งผลถึงผู้บริหารของกองทันตสาธารณสุข และส่งผลถึงเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานให้ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานต่อไป คุณวิไลลักษณ์ ได้กล่าวถึงรายละเอียดตรงนี้ว่า

“การทำงานในระบบราชการจะมีลักษณะเช่นนี้ เราในฐานะคนทำงานก็จะได้รับนโยบายมาเป็นทอดๆ ซึ่งแน่นอนว่านโยบายจะเป็นตัวกำหนดขอบเขตการทำงานของเราอีกที เพราะฉะนั้นหากมีการปรับเปลี่ยนผู้บริหารเมื่อไร นโยบายและแนวทางในการทำงานก็จะมีการปรับเปลี่ยนไปด้วย มากหรือน้อยก็ต้องแล้วแต่นโยบายที่ได้รับมาใหม่นั้น”

ดังนั้น นโยบายของผู้บริหารจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถสนับสนุน หรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพได้ โดยคุณวิไลลักษณ์ได้กล่าวถึงนโยบายของผู้บริหารที่ได้ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการทำงานจากประสบการณ์ที่ผ่านมาโดยเฉพาะช่วงเวลาระหว่างปี 2539-2543 ดังนี้

“จากประสบการณ์การทำงานในส่วนนี้มาหลายปี การดำเนินงานของกองทันตฯ จะมีการปรับเปลี่ยน สาเหตุที่สำคัญอย่างหนึ่งคือนโยบายของผู้บริหาร หากผู้บริหารมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกับเราการดำเนินงานก็เป็นเรื่องง่าย ตั้งแต่ขั้นตอนการนำเสนอ ไปจนถึงการดำเนินงาน ยกตัวอย่างง่ายๆ ในปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2543) ในความคิดของผู้บริหารมองว่าการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ของส่วนอบรมและเผยแพร่เป็นสิ่งที่สิ้นเปลือง เนื่องจากผู้บริหารได้ข้อมูลมาว่า สื่อที่ส่วนอบรมและเผยแพร่ทำขึ้นแล้วกระจายออกไปตามหน่วยงานต่างๆ ของแต่ละต่างจังหวัด ประชาชนไม่อ่านและไม่ให้ความสนใจ หรือบางครั้งสื่อสิ่งพิมพ์เหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็สื่อแผ่นพับ หรือโปสเตอร์เมื่อส่งไปแล้วก็ถูกกองทิ้งอยู่ที่สาธารณสุขจังหวัดโดยไม่ได้รับการกระจายออกไปยังหน่วยงานต่างๆ เลย ช่วงปีที่ผ่านมามีผู้บริหารเลยมีนโยบายสั่งงด ไม่ให้ทำสื่อแผ่นพับไปเลย เพราะมองว่าไม่ได้ประโยชน์ ในขณะที่ทางเรากลับได้รับข้อมูลมาว่าให้ช่วยจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ให้ ซึ่งก็ไม่ว่าความจริงเป็นอย่างไร แต่ที่สำคัญคือทำให้เราซึ่งเป็นคนทำงานรู้สึกอึดอัดใจมาก”

นอกจากนั้นจากข้อมูลที่ได้ศึกษามาคือ ในปี 2543 นอกจากนโยบายจากผู้บริหารจะให้ส่วนอบรมและเผยแพร่จัดการจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ แล้ว ยังมีนโยบายให้การใช้สื่อมวลชนของแต่ละกองในสังกัดกรมอนามัยออกมาเป็นภาพรวมของกรมอนามัย จึงได้โอนย้ายงานด้านการใช้สื่อมวลชนเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพของส่วนอบรมและเผยแพร่ออกไปรวมกับส่วนกลาง โดยตั้งคณะกรรมการประชาสัมพันธ์ ของกรมอนามัยขึ้นมาเพื่อดูแลการใช้สื่อมวลชนของกองต่างๆ คุณวิไลลักษณ์ได้กล่าวถึงปัญหาในส่วนนี้ว่า

“มันเป็นงานที่เราเคยทำ พอถูกโอนย้ายไปมันก็แปลกๆ ถึงแม้ว่าจะยังมีส่วนในการดูแลและเตรียมการบ้าง เช่น ในส่วนเนื้อหาซึ่งกองทันตฯ ต้องเป็นคนเตรียมเอง แต่ภาพรวมที่เป็นรายการของกองมันไม่มีอีกแล้ว ถ้าวิเคราะห์จากเอกสารจะเห็นได้ชัดเลยว่ตั้งแต่ปี 2543 เป็นต้นมา รายการของกองทันตสาธารณสุขโดยตรงจะไม่มี อย่างรายการรักฟันนี้จะหายไปเลย ซึ่งจัดว่าเป็นข้อด้อยประการหนึ่งที่เกิดขึ้น เพราะเดิมเรามีรายการรักฟันเป็นของกองทันตฯ เอง ออกอากาศในวันและเวลาที่แน่นอน ในหนึ่งปีจะออกอากาศประมาณสองร้อยกว่าตอน พี่ว่ามันมีความถี่และมีความต่อเนื่องดี แต่ตอนนี้รายการให้ความรู้ของกองทันตฯ จะไปรวมอยู่กับรายการให้ความรู้ของ

กองอื่นๆ ด้วย ซึ่งดูจากชื่อรายการเราจะไม่รู้เลยว่ามีรายการให้ควมรู้เรื่องพันรวมอยู่ในรายการนั้น นอกจากนั้นวันเวลาที่ออกอากาศก็จะไม่แน่นอน ขึ้นอยู่กับว่าจะจัดสรรให้กองทันตฯ กี่ตอน ก็ไม่แน่ใจนะว่าคุณจะได้อะไรมาน้อยแค่ไหน”

“ตอนนี้ที่เลยงๆ ว่า สื่อสิ่งพิมพ์ก็ไม่มีนโยบายให้ทำ ส่วนการใช้สื่อมวลชนก็ถูกแบ่งงานออกไป เลยไม่ทราบว่าจะให้ทำอะไรแน่ ยอมรับเลยว่าที่ผ่านมาค่อนข้างเครียดทีเดียว เพราะมันเป็นความรับผิดชอบโดยตรง เป็นหน้าที่ที่เราต้องรับผิดชอบ เราก็ต้องพยายามคิดงาน สร้างงานตลอดเวลา แต่พอเสนอไปแล้วต้องมาเจอภาวะแบบนี้ก็รู้สึกไม่ค่อยดี”

2. งบประมาณ

เนื่องจากการใช้สื่อทุกประเภทล้วนแล้วแต่ต้องมีค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อเวลา ค่าใช้จ่ายในการผลิต เป็นต้น จากประสบการณ์การทำงานด้านสื่อมายาวนานทำให้คุณวิไลลักษณ์มีความเชื่อมั่นว่า งบประมาณเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการใช้สื่อของกองทันตสาธารณสุข เพราะนอกจากนโยบายการใช้สื่อที่ถูกกำหนดอยู่ในแผนพัฒนาสาธารณสุขแต่ละฉบับแล้ว งบประมาณก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ถูกกำหนดอยู่ในแผนพัฒนาสาธารณสุขด้วยเช่นกัน ดังนั้น งบประมาณที่ได้รับในแต่ละปี คุณวิไลลักษณ์กล่าวว่า จะต้องมาจัดสรรว่าจะแบ่งให้แต่ละส่วนงานที่สังกัดอยู่ในกองทันตสาธารณสุขอย่างไร เท่าไร

ดังนั้น ในแต่ละปีส่วนอบรมและเผยแพร่จะได้รับงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อใช้ในการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพ ในแต่ละปีจึงต้องมีการวางแผนการใช้สื่ออย่างดีเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้งบประมาณ สื่อที่ใช้งบประมาณมากที่สุดคือ สื่อมวลชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อโทรทัศน์ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายในการผลิต รวมถึงค่าใช้จ่ายในการซื้อเวลาสูงมาก จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์คุณวิไลลักษณ์ทำให้ทราบว่า คุณวิไลลักษณ์มองว่างบประมาณที่ได้รับในแต่ละปีเป็นปัญหาและอุปสรรคประการหนึ่งต่อการใช้สื่อ โดยได้กล่าวถึงประเด็นนี้ว่า

“ถ้าหากมีงบประมาณมากกว่านี้ ก็อยากใช้สื่อโทรทัศน์มากกว่าที่ทำอยู่ ที่มั่นใจเพราะว่าในปี 2541 ที่รายการรักฟันออกอากาศ ทางกองฯ ได้ทำประเมินผลรายการ ซึ่งผลที่ได้มันค่อนข้างดี ก็เลยค่อนข้างมั่นใจกับสื่อโทรทัศน์ มันได้ทั้งภาพและเสียงนะ แล้วก็ต้องยอมรับอย่างหนึ่งว่าสื่อที่ต้องใช้การอ่านคนไม่ค่อยให้ความสนใจ ก็จะไม่ค่อยอ่านกัน โดยเฉพาะตามต่างจังหวัดไกลๆ แต่ในความเป็นจริงคงยาก คงทำไม่ได้หรอก เพราะต้องใช้ค่าใช้จ่ายที่สูงมาก ก็คงต้องกระจายๆ งบ

ประมาณกับสื่อที่ใช้ให้มันสมดุลกัน การได้งบประมาณอย่างจำกัดจึงมีผลอย่างมากต่อการเลือกใช้ช่องทางสื่อ"

3. การวางแผนการใช้สื่อ

ถึงแม้ว่าสื่อที่กองทันตสาธารณสุขใช้เพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพจะมีหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นสื่อมวลชน หรือสื่อเฉพาะกิจก็ตาม แต่จากข้อมูลที่ผู้วิจัยประมวลได้จากคำสัมภาษณ์ของเจ้าหน้าที่กองทันตสาธารณสุขทุกท่าน แสดงให้เห็นได้ประการหนึ่งว่า กองทันตสาธารณสุขยังขาดการวางแผนการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพที่ดี การวางแผนของกองทันตฯ จะหมายถึงการวางแผนในแง่ของการใช้งบประมาณว่าจะใช้งบประมาณเท่าไร กับสื่อประเภทไหนเท่านั้น แต่จะไม่หมายถึงการวางแผนสื่อแต่ละชนิดที่ใช้ให้มีการผสมผสาน ให้มีความสอดคล้องเพื่อไปสู่จุดประสงค์เดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าหากมีการวางแผนการใช้สื่อที่ดี ชัดเจน ผสมผสานไปในทิศทางเดียวกันจะสามารถส่งผลดีต่อภาพรวมของการใช้สื่อได้มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยคุณวิไลลักษณ์ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

"ไม่เคยวางแผนการใช้สื่อแต่ละชนิดร่วมกัน ค่อนข้างจะทำแยกกันมากกว่า ไม่ได้กำหนดอะไรเลยคะ ไม่ว่าจะเป็นช่วงเวลา (Timing) หรือสถานการณ์แวดล้อม (Situation) เท่าที่ผ่านมามีเรื่องช่วงเวลาบ้างก็เฉพาะช่วงวันทันตสาธารณสุขเท่านั้น อย่างสื่อเฉพาะกิจก็จะขึ้นอยู่กับว่ามีหน่วยงานไหนขอมาหรือไม่ หากมีก็จะดำเนินการจัดทำ เมื่อเสร็จก็จะกระจายสื่อออกไปทันที ส่วนสื่อโทรทัศน์ก็จะชัดเจนในตัวของมัน ไม่ได้วางแผนนำสื่ออื่นมาร่วมด้วย"

4. บุคลากร

ผู้วิจัยพบว่าปัญหาบางประการที่เกิดขึ้น เช่น การขาดการสร้างสรรค์ที่ดี การขาดกลยุทธ์ในการนำเสนอ ทำให้สื่อที่ถูกนำเสนอออกมาดูไม่น่าสนใจ ไม่จูงใจให้เกิดพฤติกรรมทางทันตสุขภาพ ต้นเหตุส่วนหนึ่งที่สำคัญของปัญหาคือบุคลากร หรือเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานของกองทันตสาธารณสุขนั่นเอง เนื่องจากข้อมูลที่ผู้วิจัยรวบรวมได้พบว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้มีความรู้เรื่องสื่อมาโดยตรง อีกทั้งก็ทำงานในส่วนนี้มานาน แต่ทำงานและนำเสนอสื่อในรูปแบบเดิมๆ ซึ่งการทำงานโดยอาศัยประสบการณ์ที่ยาวนานเพียงอย่างเดียว ผู้วิจัยเห็นว่าสามารถช่วยให้งานประสบความสำเร็จได้เพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น แต่หากต้องการให้งานออกมาในระดับที่ดีกว่านี้เจ้าหน้าที่ควรจะได้รับฝึก

ฝน หรืออบรมความรู้เพิ่มเติมตลอดเวลา โดยเฉพาะงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความคิดสร้างสรรค์ ควรจะต้องมีการพัฒนา ปรับปรุงอยู่เสมอจึงจะสามารถสร้างงานที่น่าสนใจได้

ปัจจัยสนับสนุน

1. นโยบายผู้บริหาร

ในหัวข้อปัญหาและอุปสรรค ผู้วิจัยได้กล่าวถึงนโยบายผู้บริหารของกรมอนามัยว่าเป็น ปัญหาและอุปสรรคประการหนึ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากสามารถส่งผลกระทบต่อการทำงานของเจ้าหน้าที่ในเรื่องการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพได้ แต่อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์คุณ วิไลลักษณ์ นโยบายผู้บริหารไม่ใช่เป็นเพียงปัญหาและอุปสรรคเท่านั้น แต่สามารถเป็นปัจจัยที่สนับสนุนให้มีการใช้สื่อได้ด้วยเช่นกันหากว่าผู้บริหารของกรมในขณะนั้นเล็งเห็นความสำคัญใน ศักยภาพของสื่อ ดังที่คุณวิไลลักษณ์ได้ให้สัมภาษณ์ไว้

“แต่ไม่ใช่ว่านโยบายของผู้บริหารกรมฯ จะเป็นอุปสรรคต่อการใช้สื่อเพียงอย่างเดียวนะ อย่างก่อนหน้านี้นี้เป็นช่วงที่ผู้บริหารให้ความสำคัญกับเรื่องสื่อมากๆ เราก็จะทำงานสนุกเพราะว่า ท่านจะสนับสนุน เสนออะไรไป ท่านจะเห็นด้วยแล้วก็อนุมัติ เราก็จะทำงานแบบสบายใจหน่อย เห็นผลงานด้วย ภาพรวมของการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพก็จะชัดเจน ก็ส่งผลดี ให้กับประชาชนต่อไป”

2. สื่อมวลชน

ในการใช้สื่อของกองทันตสาธารณสุข ซึ่งเป็นหน่วยงานรัฐ พบว่าได้รับการสนับสนุนจาก สื่อมวลชนค่อนข้างมาก อันได้แก่ สื่อวิทยุ และสื่อหนังสือพิมพ์ ยกเว้นสื่อโทรทัศน์ กล่าวคือ ทั้งสื่อ วิทยุและหนังสือพิมพ์ได้ให้ความช่วยเหลือในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับทันตสุขภาพด้วยการให้ เวลาและเนื้อที่ในการเผยแพร่แต่ไม่มีค่าใช้จ่าย โดยสื่อวิทยุที่ช่วยในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข่าวสารจะเป็นรายการวิทยุในเครือกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งเผยแพร่โดยการอ่านบทความความรู้เรื่องฟัน ส่วนสื่อหนังสือพิมพ์ก็จะให้พื้นที่ฟรีในลักษณะที่เป็นคอลัมน์ให้ความรู้เรื่องสุขภาพปากและฟันโดย จะตีพิมพ์เป็นประจำ สาเหตุหนึ่งที่สื่อวิทยุและสื่อหนังสือพิมพ์สนับสนุนและเผยแพร่ความรู้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายนั้น ผู้วิจัยมองว่าเนื่องจากกองทันตสาธารณสุขเป็นหน่วยงานรัฐที่ดำเนินการให้ความรู้ แก่ประชาชนโดยไม่ได้มุ่งหวังในเรื่องการพาณิชย์ใดๆ อีกทั้งรายการที่ออกอากาศทางสื่อวิทยุก็เป็น

ของหน่วยงานรัฐซึ่งจะให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันอยู่แล้ว แต่ทางด้านสื่อโทรทัศน์กลับไม่มีรายการที่ออกอากาศโดยไม่มีค่าใช้จ่าย อันเนื่องมาจากว่าคุณลักษณะของสื่อโทรทัศน์ที่ค่าเช่าเวลาของสถานีในการออกอากาศแพงมาก ดังนั้นโอกาสที่สื่อโทรทัศน์จะช่วยเผยแพร่ความรู้ให้โดยไม่มีคิดค่าใช้จ่ายจึงเป็นเรื่องที่น่าจะเกิดขึ้นได้ยาก

3. บริษัทเอกชน

คุณวิไลลักษณ์กล่าวถึงประเด็นนี้ว่ามีส่วนสนับสนุนในเรื่องการใช้สื่อบ้างแต่ไม่มากนัก ซึ่งบริษัทเอกชนที่เข้ามาให้การสนับสนุนคือบริษัทที่ผลิตและจำหน่ายสินค้าในช่องปากนั่นเอง โดยจะออกมาในรูปแบบการให้สปอนเซอร์เป็นจำนวนเงินเพื่อช่วยในการจัดทำสื่อ ซึ่งสื่อที่ใช้โดยส่วนใหญ่จะหมายถึงสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น โปสเตอร์ แผ่นพับ เป็นต้น โดยบริษัทเหล่านี้หวังผลตอบแทนทางอ้อมในเชิงพาณิชย์ คือ ได้โฆษณาสินค้าของตนไปถึงกลุ่มเป้าหมาย โดยกองทุนตสธารณสุขจะพิมพ์ตราสินค้า หรือโลโก้ของบริษัทนั้นลงบนสื่อที่จัดทำ แล้วกระจายสื่อเหล่านั้นไปถึงประชาชนทั่วไปอีกครั้ง ซึ่งสื่อเหล่านี้จะได้รับการกระจายไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์บริการสาธารณสุขทั่วประเทศ ซึ่งหากมองในแง่ดี คือบริษัทเอกชนเข้ามาสนับสนุนเงินในการจัดทำสื่อก็อาจส่งผลให้สื่อที่กองทุนตสธารณสุขจัดทำมีความถี่มากขึ้นนั่นเอง

คุณดวงทิพย์ มยุระเป็นชะ เจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บริการสาธารณสุขได้กล่าวสนับสนุนในส่วนนี้ว่า สื่อที่ศูนย์บริการสาธารณสุขได้รับจากกองทุนตสธารณสุขมีทั้งสื่อที่ระบุว่าผลิตโดยกองทุนตสธารณสุข และสื่อที่ระบุว่าได้รับการสนับสนุนการผลิตโดยบริษัทเอกชน แต่ไม่ว่าหน่วยงานใดจะเป็นผู้ผลิตก็ตามก็ล้วนให้ประโยชน์ต่อผู้อ่านทั้งสิ้น

จากปัญหา อุปสรรคและปัจจัยสนับสนุนทุกประการที่ผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วนั้น ล้วนเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดผลกระทบ และเป็นตัวกำหนดทิศทางการใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสาธารณสุขของกองทุนตสธารณสุขไม่มากนักน้อย ดังนั้น หากสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคดังที่กล่าวมาแล้วให้หมดไป และสนับสนุนปัจจัยสนับสนุนต่างๆ ที่มีอยู่รวมถึงการพยายามผลักดันให้เกิดปัจจัยสนับสนุนใหม่ๆ เพิ่มขึ้นอีก ก็ล้วนจะส่งผลดีต่อการใช้สื่อของกองทุนตสธารณสุขในอนาคตให้มีประสิทธิภาพอย่างแน่นอน

ในบทต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิเคราะห์การใช้สื่อเพื่อส่งเสริมและป้องกันทันตสุขภาพของหน่วยงานเอกชนอันได้แก่ บริษัท คอลเกต ปาล์มโอสฟี (ประเทศไทย) จำกัด